

ב"ה טוב טעם ודעת ומדע מונח – להגביל מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – ב"ר בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.1 דברים תצא כא,י

דברים כי-תצא כא,י: כי-תצא למלחמה על-איביך ונתתו ה' אלהיך בידך ושבת שבינו:

ונתתו ה' אלהיך בידך ושבת שבינו - במלחמת רשות, ושבת שבינו - לרבות כנענים שבתוכה ואע"פ שהן מז' אומות.

ונתתו ה' אלהיך בידך - גרשיים ... תביר ... כעין יצא להקל ולהחמיר בנושא יפת תואר, כי כאשר במלחמת רשות שאינה בז' אומות כנען, (כא,י) ושבת שבינו (כא,יא) וראית בשביתה אשת יפת-תואר ומצא ביניהם נשים מז' אומות כנען, יצא להקל שמתיר לקחת יפת תואר משאר האומות, ולהחמיר שאסור מז' אומות.

דברים כי-תצא כא,יא: וראית בשביתה אשת יפת-תואר וחסקת בה ולקחת לך לאשה: (אתנח) מונח זקף-קטן והוא פעולה ואחריו פעולה, אפשר שמלמד לדרוש לאחריו ולפניו. לאחרי זה עצת יצר הרע שע"פ לרב הותרה מיד ביאה (א) בלבד הנלמד מטעם סלוק של לאשה כמגביל. ע"פ ר' יוחנן לא ביאה (א) ולא ביאה (ב) אלא אחר כל המעשים, אלפניו ע"פ [אור החיים] חשק להוציא נשמה יקרה מיד הסטרא אחרא.

דברים כי-תצא כא,יב: והבאתה אל-תוך ביתך ונגלחתה את-ראשה ועשתה את-צפרניה:

והבאתה אל-תוך ביתך - טפחא מונח רביע, טפחא - רבוי חדר בתוך חדר להסתיר המעשה שהוא מהיצר הרע. רבוי פעולות כגון [בעה"ט] לאחר שתיגיר אותה תהיה לך לאשה ולא בגיורת. (כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך - (סלוק) טפחא מונח אתנח, כעין תבנית (בר' א,א) ו-(שמ' ית' כ,ב) בטעם תחתון. מעשה נגד סדר ברשית עם ישראל לה' והעמים האחרים מהצד האחר. טפחא בתפקיד עוצר - מנתק שכהן בעצם אסור בגיורת, ראה להלן [בבלי קידושין כא,ב].

דברים כי-תצא כא,יג - יד:

[יג] והסירה את-שמלת שביה מעליה וישבה בכיף ובכחה את-אביה ואת-אמה נרח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה:

[יג] והסירה - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור של לפחות נרח ימים ולפי [ראב"ע] ע"פ חז"ל שלושה חדשים כדי להכיר האם היא הרה מלפני שביה על בסיס הכתוב (בר' וישב לח,כד) ונקיון כמשלש חדשים נגד ליהנותה לאמור ונתה תמר פלחך וגם הגה תרה לונגנים ונאמר והיתה הוציאה ונתשרף:

[אור החיים] ירח ימים זה שיעור המספיק לשוב, או ירמוז, לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול ע"פ [זוהר חדש כרך א]

[יד] והיה אם-לא הפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-תמכרנה בפסך לא-תתעמר בה תחת אשר עניתה: ס

[בבלי קידושין כא,ב] איבעיא להו: כהן, מהו ביפת תואר? חידוש הוא, לא שנא כהן ולא שנא ישראל, או דילמא שאני כהנים, הואיל וריבה בהן מצות יתרות? רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור. בבדיא ראשונה - דכ"ע לא פליגי דשרי, דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, כי פליגי - בבדיא שניה, רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור; רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור, דהא הויא לה גיורת, וגיורת לכהן לא חזיא. א"ד: בבדיא שניה - כ"ע לא פליגי דאסירא, דהויא לה גיורת, כי פליגי - בבדיא ראשונה, רב אמר: מותר, דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע; ושמואל אמר: אסור,

והסבר ע"פ תבנית טעמים (כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך - טפחא ללא הגבלת מרכא מתפשט אפיונה אלפניה עד (דב' תצא כא,יא)

וראית בשביתה, וגורם לקישור המנומק ע"י שמואל כלהלן

[בבלי קידושין כא,ב] כל היכא דקרינא ביה (דב' תצא כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך, קרינא ביה (דב' תצא כא,יא) וראית בשביתה, כל היכא דלא קרינא ביה (כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך, לא קרינא ביה (כא,יא) וראית בשביתה. ת"ר: וראית בשביתה - בשעת שביה, אשת - ואפילו אשת איש, יפת-תואר - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות (רש"י):

מסוכנת שחוטתה אע"פ שאוסה ע"פ תוס' גיור בעל כרחיה) ואל יאכלו בשר תמותות נבלות (ביאת הנכרית כעין בהמה טהורה שמתה בלי שחיטה) וגו' יפת-תואר - מקף כרב-משמע של הכתוב (א) נוי גוף (ב) נוי נפש. הכתוב יעדיף את נוי הנפש. והבוחר בנוי גוף סופו שישנאנה.

(כא,יד) והיה אם-לא הפצת בה - תבנית מורכבת מכעין שתי תבניות. (א) דרגא מונח רביע; (ב) גרשיים ... מונח רביע.

הסבר תבנית (א) (כא,יד) אם-לא הפצת בה - דרגא מונח רביע, תבנית תיקון לקילקול שיש ללמודו בשלבים. הקלקול קשור בעיקר לחטא אדם הראשון ויצר הרע, כאן כפי' [רש"י] - (כא,יא) אשת - אפילו אשת איש (ראא ספ"ד ריא). (כא,יא) ולקחת לך לאשה - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע (ראא קידושין כא,ב); שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה (ראא ספ"ד ריד),

התיקון גאולת נשמות שאבדו בחטא אדם הראשון, כפי' [אור החיים] (דב' תצא כא,יא - יד) ... אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, וצא ולמד כמה וכמה גדולי עולם באים מהאומות, ורות המואביה תוכית, וכמה גדולי עולם (סנהדרין צו:): שמעיה ואבטליון, ואונקלוס הגר, וכאלה רבות: וראה שאר ההסבר ב-[אור החיים].

הסבר תבנית (ב) גרשיים ... מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו. אפשר שמאשת יפת תואר ילמד גם לשילוח עבד כנעני (אע"פ שלא ראוי לשחררו) תיקון (כא,יד) והיתה - אותיות הוי"ה בצירוף חדש תשרי ומרמז על התשובה ובזה מרמז, שהמשלח משלחה שלא תעבוד ע"ז כדרשת [ספרי דברים פרשת כי תצא פיסקא ריד] (כא,יד) והיה אם-לא הפצת בה, הכתוב מבשרך שאתה עתיד לשנאותה. ושלחת לנפשה, ולא לבית אליה.

דברים כי-תצא כא,טו - יז:

ס [טו] כי-תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו-לו בנים האהובה והשנואה והנה הן הבכר לשניא:

[טז] והנה ביום הנחילו את-בניו את-אשר-יהיה לו

ב"ה טוב תעב ודעת דלדני (טו"ד) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא ממשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקח** – כד' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לא יוכל לבכר את-בן-האנוכה על-פני בן-השנואה הבכר:
[ז] כי את-הבכר בן-השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו
כי-הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה: ס

[בבלי בבא בתרא קלט – קמ]
[ז] כי את-הבכר בן-השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו (אתנה) **כי-הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה:**
מבוא פסוק ז' כי את-הבכר בן-השנואה יכיר – תלישא-קטנה קדמא ואזלא רביעי. ע"פ פ"ב ב"ב קמ מוצעת ההבנה הבאה מתבנית הטעמים של הקרא הזה: **כי** – תלישא-קטנה תישבב אומדנת נכסים מרובים ומועטים **בכל אשר-ימצא לו** לחלוקה אחרי חישוב ארבע הפרשות להתחייבויות המוריש אשר נדרשות מטעם הכתוב **יכיר** – רביעי (היינו להכיר במחויבויות אלה). **בסדר קדימות** המרומוז בטעמי קדמא ואזלא של הקרא **את-הבכר בן-השנואה**. ונראה כי הראוי להשביח מאליו גם כן נכלל בחישוב המחויבויות. תבנית הטעמים מלמדת כיוון שאינו במלים המוטעמות על ידה.

הפרשות אלו בסדר קדימות המרומוז בקדמא ואזלא של הקרא **את-הבכר בן-השנואה**
 כאן יש שתי דרכי מנין הקדימות אבל למסקנה הן אותו דבר, דרך ב' היא מן הכבד אל הקל
 - יש לשלם את כל חובות המת (מדפים לפני ק)
 - יש לחשב פרנסת הבנות הקטנות ואם הנכסים מרובים יש להפריש סכום זה לכל שנת פרנסה עד בת מצוה.
 - יש להפריש לכתובת האלמנה והתחייבויות אחרות שנתן המוריש לאלמנתו עד שתנשא או תמות.
 - יש להפריש התחייבויות לפרנסת אם או בת האלמנה שנתן המוריש לאלמנתו לפי שנות התחייבות בלי קשר אם תנשא האלמנה, האם או הבת.

הנהגות מאוחרות

-- כתובת בנים דכרים

-- באשכנז הנהגה מזמן המהרי"ל "שטר חצי זכר" בת יורשת חצי ירושת בן ממטלטלין, כנגד החתן מוציא התחייבות אחיו ל"חליצת חינם", ונותנים לו תוספת בנדוניה

בירושה הנותרת הבכור נוטל פי שניים מאח פשוט במוחזק הכתוב במפורש ובראוי להשביח מאליו (ב"ב לפני דף קמ) המרומוז כך:
לתת לו פי שנים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, לימוד כפשוטו, לימוד היוצא מפשוטו כגון השיעור של פי שניים בראוי להשביח מאליו, דבר המרומוז לדרוש מהכתוב **שנים בכל אשר-ימצא לו כי** – ס"ת בקריאה לאחור ראוי"ל (השביח) מ(אליו)
בכל אשר-ימצא לו – מרכא טפקא, יתור לרבות, מפרש המוחזק ומרבה עליו סוגים שונים של מוחזק כגון שטרי הלוואה צ"ע נוסף בגמרא,
לו – אתנה, מגביל ללמד שמצוות הפי שניים הוא רק ברכוש האב המוחזק, אבל לא בראוי להגיע ועוד לא הגיע ולא בירושה שתיפול לבכור ולאחיו מאדם אחר, ואין בה יתרון לבכור.

דברים כי תצא כד,טו: ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש פי עני הוא ואליו הוא נשא את-נפשו
ולא-יקרא עליך אל-ה' והיה בך חטא: ס

(כד,טו) ולא-תבוא עליו השמש – דרגא מונח רביעי, תבנית תיקון הקלוקל הקשור בעיקר לחטא אדם הראשון ויצר הרע, באדם הראשון היה כעין פועל בגן של הקב"ה והתחכם ואכל מפרי עץ הדעת שנצטווה לא ללקוט ממנו. פועל ראשי לאכול מהפרי שמלקט במצוות בעל הבית.

[רש"י] אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש נתלה באילן

[שפת"ח ח] שמוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסוכן עצמו ליפול וליתלות באילן כשעלה עליו.

הוא ואליו – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה $53 + 12 = 65$ עולה אדנ"י, ובכל מאד"ך (רי"רה פאלוך זצ"ל) הפרש מתקע"ו (=גי' זקף-קטן זקף-גדול) $65 = 576 - 511 =$ תקי"א, ת' פל"א, אש"י (רב י"ר פאלוך זצ"ל)

מלאכה – אותיות המלאך, אדם העושה מלאכתו באמונה, ובכל מאד"ך, נעשים לו ת' פל"א מ-אדנ"י לקיימו, המלאך מסייעו לעלות בכבש גבוה והמלאך נושאו כאשר סוכן עצמו ליפול וליתלות באילן כשעלה עליו. אש"י העובד באמונה ואש"י המשלם שכר בזמנו.

הוא ואליו – זקף-קטן זקף-גדול, גי' $53 + 12 = 65$ ו"ו א'ב"ן = אדנ"י, מידת הדין, הכסף שייך לאדון – ה', וסיים **[רש"י] והיה בך חטא**. מכל מקום (ק) אלא שממהרים ליפרע ע"י הקורא. **[שפת"ח ק] ואפילו לא יקרא, אם כן למה נאמר וקרא עליך (יקרא עליך)** אלא שממהרין כו'

הוא ואליו גי' $12 + 53 = 65 =$ אדנ"י מצוה ה"ס (-קטיגור וקח סניגור מתפילות ימים נוראים) (חידוש א"צ ו')

דברים כי תצא כה,ו: והיה הבכור אשר תלד יקום על-שם אָחיו המת ולא-ימחה שמו מישראל:

תלד יקום – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה $434 + 156 = 590$, הפרש מתקע"ו (=גי' זקף-קטן זקף-גדול) $590 - 576 = 14 =$ י"ד, כאילו "תלד יקום" משמעו "תקעו יד" היינו מטרת היבום היא להקמת שם המת על נחלתו, כהמשך הפסוק **על-שם אָחיו המת ולא-ימחה שמו מישראל**: ויש בזה נחת רוח לנשמת המת.

תלד יקום – זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד שני זקף בין שני קיסרים דבר החוזר וקורה כנלמד ב-**[בבלי יבמות כד,א]**

ב' ד' ואימא כי איכא בכור ליהדר אגדול, כי ליכא בכור אין חזרין אצל גדול, אלמה תני אביי קשישא: מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן, לא רצה - חזרין אצל גדול! וכו'

יקום – זקף-גדול בתפקיד שלוש. סדר האחים ליבום. (א) בכור (ב) גדול (ג) הקטן כולל כל האחרים.

תלד יקום זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד חוזר וקורה, מחזרין בין האחים עד שאחד מהם יסכים לייבם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרָאָה = מאריך, רבוי; דרָאָה – מצרף; תָּבֵר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּקָא = טרָאָה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרָאָה טַפְּקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָאָה תָּבֵר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרָאָה תָּבֵר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תָּבֵר מרָאָה טַפְּקָא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מַקְּר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פַּסְק – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זַרְקָא סַגּוּל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פַּשְׁטָא – פשוט, 1; זַרְקָא-קַטָּן – 2; זַרְקָא-גַּדּוּל – 3; רַבֵּי – 4; מוֹנַח רַבֵּי – לפחות 4 ... זַרְקָא-קַטָּן ... זַרְקָא-קַטָּן בחצי פסוק – היקף השלישי; קַדְמָא – סדר קדימות; אֲזַלָּא = גַּרְשׁ – גַּרְשִׁימַּ – יוצא מהענין; קַדְמָא וּאֲזַלָּא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תְּלִישָׁא-קַטְנָה = תַּרְסָא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תְּלִישָׁא-גַּדּוּלָה = תַּלְשָׁא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פֹּר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.2 דברים כי-תצא כא,י

דברים כי-תצא כא,יא:

וְרֵאִיתָ בַּשְּׂבִיחַ אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר וְחִשְׁקֶתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה:

דברים כי-תצא כא,יב:

וַתְּבַאֲתָהּ אֶל-תְּנֹדָה בֵּיתָךְ וְנִלְתָּחָה אֶת-רֵאשִׁתָּה וְעִשְׂתָּהּ אֶת-צַפְרָנְיָהּ:

(א) **(כא,יא) וְרֵאִיתָ** - או"ר י' ת'

(א,ב) **(כא,יא) לָךְ לְאִשָּׁה** (כא,יב) **וַתְּבַאֲתָהּ אֶל** - ר"ת אל"ל

(ב,ב) **(כא,יב) בֵּיתָךְ וְנִלְתָּחָה** - ס"ת כ"ה, רמז לבריאת העולם ב-כ"ה אל"ל

(א,ג) **(כא,יב) הרישא** **וַתְּבַאֲתָהּ אֶל-תְּנֹדָה בֵּיתָךְ** מקביל לתבנית **(בראשית א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:**

(ג,ב) **וַתְּבַאֲתָהּ** אותיות אהו"ה ב"ת,

(ג,ג) אהו"ה שם קפיצת הדרך, קפיצת האיש, קישור שמים וארץ. שם היוצא מראשי תיבות **אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**

(ג,ד) ב"ת = ג' א"ר הפנימי"י **(אוצר הנג' רר"פ** (ע"פ) **אגרא דמרא אות ק"ל**)

(ד) **(כא,יב) וְנִלְתָּחָה אֶת-רֵאשִׁתָּה וְעִשְׂתָּהּ אֶת-צַפְרָנְיָהּ** - מלמד על דינים, **אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר** דא נשמתא **וְנִלְתָּחָה אֶת-רֵאשִׁתָּה** ותדכי

(תסרה) מההוא וזהמא דאטיל בה נחש **[יג] וְהִסְרָה אֶת-שְׂמֹלֶת שְׂבִיחָה** אינון כיסויין דמסאבא מחובה דעגל (אלו המחיצות מעבירת

מעשה העגל) כי מתחלה היה להם לבושי יקר וגו' **(לקוט ראובני** (ע"פ) **מדרש הנעלם)**

אור החיים (יא) וְרֵאִיתָ בַּשְּׂבִיחַ אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר ... ולישב הכתוב צריך להעיר בענין למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו

בבת אל נכר, ובפרט בעת מעשה הנס במקום שצריך להוסיף טהרה ודביקות בה' יתיר לעשות מעשה כיעור השנואי אצלו יתברך, ...

אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל **(ח"ת בלק ר"ג)** שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא

והם נשמות הגרים, ... עוד אגלה לך סוד אחד תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב

והיא מונחת שם עד עת דרוו, ... ויש נפש קדושה בין הקליפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או

ימתקוהו, והם הגרים המתגיירים מן האומות מעצמן כרות המואביה וכנעמה, וכמו שראינו בעינינו גרים שמעצמם באים ומתגיירים

והנה כבר כתבתי כמה פעמים כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע כאומרו (קהלת ח') שומר

מצוה לא ידע דבר רע, ובפרט שלוחי מצוה. ... אלא באה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה יגלה ה' את עיניו להכיר בגויה שיש

בה יפת תואר שהיא נשמה הקדושה הנקראת יפת תואר, כי זוהר נשמות הקדושות מופלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה

הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תואר והכרתה הוא על ידי שאתה רואה שאתה חושק בה בזמן שאתה דבוק בשכינה באמצעות

היותך עסוק בשליחות מצוה כאמור זה יעריך שלדבר טוב חשקת.

ודקדק לומר **וְחִשְׁקֶתָּ בָּהּ** ולא אמר אותה, ... לפי שיש ב' בחינות בדביקות הקדושה בקליפה כמו שזכרנו למעלה, וזאת האשה אין

ידוע אם חלק הדבוק בה הוא דבר היוצא בדביקה ראשונה כנזכר ונשארה האשה חלוטה בחלק הרע ונתרוקנה מחלק הטוב, או אפשר

שכולה נחלטת בחלק הטוב כרות וכנעמה,

... ובדרך רמז תבאר הפרשה על זה הדרך הנה כל בנין העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל אם יטיבו דרכיהם העולם קיים

וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלהינו ישמח ויגל בנו, ויושר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע ובא הכתוב להעיר האדם כי

ביציאתו מעולם העליון לבא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשוב שאין צריך תגבורת לנצחון זה אלא אדרבה לזו יקרא

מלחמה על דרך אומרם (אבות פ"ד) איזהו גבור הכובש את יצרו שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה בפת"ח תחת הלמ"ד:

סיכום (דב' כי-תצא כא,יב) וַתְּבַאֲתָהּ אֶל-תְּנֹדָה בֵּיתָךְ תבנית טעמי הרישא של הפסוק והמלה **וַתְּבַאֲתָהּ** מרמזים אל מעשה בראשית

(בראשית א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: שהחלו (לרבי אליעזר) ב-כ"ה אל"ל, ובחטא אדם הראשון נשבו נשמות

יקרות ביד הסטרא אחרא ונתווספו עליהם וזהמת מעשה העגל. הישראלי היוצא למלחמה והדבוק בה' בשעת מצוה היינו מקושר לשמים

ומגלה בארץ נשמה קדושה בהסתרים של הארץ וזוהי מצות יפת תואר.

וְחִשְׁקֶתָּ בָּהּ - זקף-קטן בתפקיד שתיים שיש ב' בחינות בדביקות הקדושה בקליפה

(א) נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה **וְאֵין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב** והיא מונחת שם עד עת דרוו,

(ב) נפש קדושה בין הקליפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו,

דברים כי תצא כא,כ – כא:

[כ] וְאָמַרְוּ אֶל-זַקְנֵי עִירוֹ בְּנֵי זֶה סוֹרֵר וּמְרִיחַ אֲיִנּוֹ שָׁמַע בְּקִלְגּוֹ זוּלָּל וְסָבָא:

[כא] וְרַגְמָהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֶבְנִים וְנָתַתְּ הָרַע מִקַּרְנֵיךְ

וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיָרְאוּ: ס

וְרַגְמָהוּ – תלישא-גדולה, **כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֶבְנִים** – קדמא מהפך פשטא, באחד מתפקידיה כעין כתוב שחברו שלפניו **(כא,כ)** מלמד

עליו **(כא,כא)**. פי' **רש"י (כא,כ)** **וְיִסְרְוּ אֹתוֹ** - שנאמר **(כא,כ)** **זוּלָּל וְסָבָא**...ובן סורר ומורה נהרג על שם וסופו, הגיעה תורה לסוף

דעתו...אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

וְרַגְמָהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֶבְנִים – קדמא מהפך פשטא, נוטלים נפשו **וּמֵד** שיתדרדר לעבירות שעליהם נהרגים העבריינים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תפצית ההשערת: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים כי-תצא כבא – ד:

[א] לא-תראה את-שור אחיך או את-שיר נדחים והתעלמת מהם

השב תשיבם לאחיך:

[ב] ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו

ונאספתו אל-תוך ביתך והגת עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו:

[ג] וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו

וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה

לא תוכל להחלים: ס

[ד] לא-תראה את-חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם

הקם תקים עמו: ס

שמות מש' כגד – ה:

ס: [ד] כי תפגע שור או בקר או חמור תענה השב תשיבנו לו: ס

[ה] כי-תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ס

[א] לא-תראה ... [ד] לא-תראה – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור מרחק להתחייב במצווה של השבת אבידה לפחות בבעלי חיים.

ספרי דברים פיסקא רכב (שמות מש' כגה) כי-תראה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר (שמות מש' כגד) כי תפגע אי כי

תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר (שמות מש' כגה) כי-תראה, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

מדרש תנאים (דב' כי-תצא כבא) לא-תראה את-שור אחיך למה נאמר לפי שהוא אומ' (שמות מש' כגד) כי תפגע שומע אני כמשמעו

ת"ל כי-תראה או כי תראה שומע אני אפלו רחוק ממנו מלוא עיניו ת"ל כי תפגע הרי זה ששיערו חכמים אחד משבעה ומחצה למיל

וזה הוא רוס:

[ספרי דברים פיסקא רכה] (דב' תצא כבד) לא-תראה, מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר (שמ' מש' כגה) כי-תראה מצות עשה. (דב' כי-

תצא כבד) חמור אחיך, אין לי אלא חמור אחיך חמור שונאך מנין תלמוד לומר (שמ' מש' כגה) חמור שנאך מכל מקום אם כן למה

נאמר אחיך מלמד שלא דברה תורה אלא כנגד היצר או שורו נופלים, ולא עומדים. בדרך, ולא ברפת מיכן אמרו מצאה ברפת אין חייב בה ברשות הרבים חייב בה.

(דב' תצא כבג) וכן תעשה לחמרו - דרגא מונח רביע, [ספ"ד רכה, ד] חמור אחיך, (שמ' מש' כגה) חמור שנאך ... מלמד שלא דברה

תורה אלא כנגד היצר

[אור החיים] ואמרו (דב' תצא כבג) וכן תעשה, לפי שיש באמצעות האדם שלשה דברים, הא' הרכבת הגוף, ב' חלק הרוחני שבאדם,

ג' חלק התורה המאורסת לכל אחד מישראל:

כנגד הרכבת הגוף אמר (דב' תצא כבג) וכן תעשה לחמרו, כנגד חלק הרוחני אמר וכן תעשה לשמלתו, כי בחינה זו תקרא שמלה

כאומרם במסכת [שבת קנב:] משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו, וכנגד חלק התורה אמר וכן תעשה לכל-אבדת

אחיך, וקראה הכתוב אבדה כמו שרמז רבי שמעון בר יוחאי [קידושין ב:] משל למי שנאבדה לו אבדה מי מחזור על מי וכו', כי חלק

העולה לאיש זה הנה הוא אבוד מהעולם, כיון שאין זולתו יכול להשיגו, כאמור בדברי המקובלים, ובאמצעות השבתו בתשובה הנה הוא מוצא אותה:

סיכום: תשובה לתיקון הקויים שגרם היצר בגוף, ברוח, בלימוד התורה

[א] לא-תראה ... [ד] לא-תראה – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור מרחק להתחייב במצווה של השבת אבידה לפחות בבעלי חיים.

ספרי דברים פיסקא רכב (שמות מש' כגה) כי-תראה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר (שמות מש' כגד) כי תפגע אי כי

תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר (שמות מש' כגה) כי-תראה, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

[א] לא-תראה - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה והתרעה על רשות להקל (למעט) מהצווי במצב מסוים, כאן ע"פ רש"י לא תראה...

והתעלמת - לא תראה אותו שתתעלם ממנו; זהו פשוטו. ורבותינו דרשו (ראה ספ"ד רכב): פעמים שאתה מתעלם וכו'.

[ד] לא-תראה - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה (אמיתית ומדומה) התרעה על רשות להקל (למעט) מהצווי במצב מסוים, כאן ע"פ רש"י

עמו - עם בעליו; אבל אם הלך וישב לו ואמר לו: הואיל ועליך המצוה, אם רצית לטעון - טעון (ראה ב"מ לבא).

מחיצה אמיתית כגון חמור בבית קברות ורואהו כהן, יתעלם מלהוציאו ויקרא לאהר, מחיצה מדומה או חכם או זקן ואין מכבודו, יתעלם.

וכן תעשה לחמרו - דרגא מונח רביע, תיקון ליצר הרע, אלו דברים הנתונים ללב, האדם יכול לומר לא ראיתי, לא לפי כבודי, באה

התורה ומזרזו שיתגבר על יצרו להתעלם ואם זה מתאים שלא להתעלם או שיטפל באבידה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני למונח "התש"ל" כי במצוות האמנה – תהלים ק"ט, ט"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערה: אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרשא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מק-ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרשא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקודיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים כי-תצא כא,י

בראשית ויחי מחד, ו:1

[ד] ונאמר אלי הנני מפרך והרביהך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את-הארץ הזאת לירשתה אחריה אצות עולם:
[ה] ועתה שני-בניך הנולדים לך פארץ מצרים עד-באי אליה מצריתה ליהם אפרים ומנשה פראובן ושמשון ויהויה לך:
[ו] ויולדתהך אשר-הולדתה אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם:

דברים כי-תצא כה,ה: ס [ה] פי-גשבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין-לו לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש זר ויבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה:
דברים כי-תצא כה,ו: [ו] והיה הפכור אשר תלד יקים על-שם אחיו המת ולא-ימחה שמו מישראל:

בבלי יבמות כדא מתני'. מצוה בגדול לייבם, ואם קדם הקטן – זכה.

(דב' תצא כה,י) והנה – לשון שמחה כי עומדים להקים את שם המת על נחלתו. והנה – רביע, מרמז לדרוש ארבע דברים במצוות יבום: מי המייבם, המתבימת מסוגלת ללדת, מטרת הייבום, המת היה מסוגל להוליד. שאר הלכות הייבום הן רק אחרי בירור רביעיה זאת.

בבלי יבמות כדא, משולב עם ההסבר ע"פ תבניות טעמים:

(א) **גמ'.** ת"ר: **(דב' תצא כה,י)** והנה הפכור – מיכן שמצוה בגדול לייבם; (ואח"כ הגמרא מבררת שזה לאו דווקא בכור, אלא עדיפות לפתוח בגדול)

(ב) **(דב' תצא כה,י)** אשר תלד – פרט לאילוניות שאין יולדת; (שאינן ייבום באילוניות והיא גם פוטרת צרותיה)(מחלוקת האם צרת אילוניות מותרת?)

(ג) **יקום על-שם אחיו** – לנחלה, אתה אומר: לנחלה, או אינו אלא לשם? יוסף – קורין אותו יוסף, יוחנן – קורין אותו יוחנן? נאמר כאן **יקום על-שם אחיו המת**, ונאמר להלן **(בר' ויחי מח,ו)** על שם אחיהם יקראו בנחלתם, מה שם האמור להלן נחלה **(בר' ויחי מח,ו)**, אף שם האמור כאן **(דב' תצא כה,י)** לנחלה;

(ד) **ולא-ימחה שמו** – פרט לסריס ששמו מחוי. (בסריס אין ייבום, אולי היתור לרבות דווקא שיש סיכוי להמשך)

כאן הגמרא מבררת תנאי (א) הקמת היבם לנחלה ע"י דמיון המלים **שם שם** בתוך כתוב יותר רחב **(דב' תצא כה,י)** על-שם אחיו ובין **(בר' ויחי מח,ו)** על שם אחיהם. על – מונח, מלמד שתבנית הטעמים הבאה עשויה להיות מופעלת פעמים אחדות, פעם בבני יוסף, פעם ביבום, **שם אחיהם יקראו** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותו הלכה. אפשר כי זה בא ללמד את התוצאה של הגזרה שווה, אם ליוסף היו נולדים בנים נוספים הם היו מקבלים נחלות שוות בחלקים של אפרים ומנשה. ביבום, היבם מקבל נחלת המת אבל שם הנחלה נשאר על שם המת.

הגמרא קודם מבררת שלא מדובר במתן שם אלא בענין של נחלה ואח"כ מבררת למי ניתנת נחלת המת.

אמר רבא: אע"ג דבכל התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא אתאי גזרה שוה אפיקתיה מפשטיה לגמרי. ואי לאו גזרה שוה, הוה אמינא (שנפרש שמדובר בילד שיוולד) שם – שם ממש? (והאם ללא גזרה שווה היינו אומרים שיהיה לנולד שם המת?) למאן קמזהר רחמנא (למי מזהיר הכתוב)?

(כי אם האזהרה) לייבם, יקום על שם אחיך מיבעי ליה (והיה חייב לקרוא לו בשם המת)! אי (אם) לבי דינא, יקום על שם אחי אביו (של הנולד, האח המת של היבם) מיבעי ליה! (והבי"ד יקראו לנולד על שם המת) ודלמא הכי קאמר להו רחמנא לבית דין: אמרו ליה לייבם יקום על שם אחיו! (והבי"ד מחייבים את היבם לקרוא לנולד על שם אחיו המת מתאים הלשון **יקום על-שם אחיו המת**) אלא אתאי גזרה שוה אפיקתיה לגמרי (והוציאה לגמרי מפשוטו של מקרא).

תוספות יבמות כדא, או אינו אלא לשם – ויהא כוליה קרא כפשטיה ולא נדרוש מבכור דמצוה בגדול לייבם אלא ה"ק (הכי קאמר) **(דב' תצא כה,י)** והנה הפכור פ"י הראשון שתלד היבמה יקרא שמו בשם המת ויליף בג"ש דלאו שם ממש קאמר אלא לנחלה (מג"ש העבר הנושא מנתינת שם לנולד לענין נחלה) וכיון דלנחלה קאמר ליכא לאוקומי קרא אלא ביבם (ולא בגולד), דאי על הבכור שתלד היבמה קאמר קרא שיקום על שם המת לנחלה שאותו בכור יירש את המת דאם כן (שאם היה מדובר בירושה ע"י הנולד היה לו לומר) יקום על שם אחי אביו מיבעי ליה דהשתא (ופה לא שייך לבאר כמו שביארה הגמרא אם היה מדובר על שם ממש שכוונת הפסוק שהתורה אומרת לבית הדין תגידו ליבם שיקרא שם לבן כמו שם אחיו) לא שייך למימר דה"ק אמרו ליה לייבם כדקאמ' בסמוך (לא שייך לפרש שהתורה אמרה לבית הדין תגידו לייבם שיתן לנולד את ירושת אחיו, כמו שהסברנו שלענין מתן שם מהכתוב היה אפשר ללמוד שבית הדין יורה לאבי הנולד לתת שם על שם אחיו ולולא הג"ש זה היה כך מתפרש).

ירושלמי (וילנא) יבמות פ"ב ה"י גמ' מצוה בגדול לייבם שנאמר **(דב' תצא כה,י)** והנה הפכור אשר תלד. מה אנן קיימין אם בנולד יאמר קרייה (שיאמר הקרא) יקום על אחי שם אביו המת (יקום על שם אחי אביו, שמת. לכן זה נדחה). אלא עד שיהא הנולד בכור (תאמר שרק אם יולד בכור אז היבם יקבל נחלה ורק אז יקום היבם על שם אחיו המת, לכן זה נדחה. או תאמר שיש לו בנים מאשה אחרת, לכן הנולד אינו בכורו, ואז נחלת המת לא תקום ליבם אלא תחלק שוה בין האחים, לכן זה נדחה, ועוד אם יש בכור ליבמה שיטול שני חלקים בנחלה של היבם, רק אז יטול היבם נחלת אחיו המת, ואם תיוולד בת או ימות הבכור של היבמה, יטלו מן היבם נחלת המת, גם זה נדחה (פי' שירי קרבן)). מעתה אפילו היה לו בנים ומתו ואחר כך מת הוא לא תהיה אשתו זקוקה לייבום. ויאמר קרייה ובנים לא היו לו (בזמן עבר ולא ככתוב **(דב' תצא כה,י)** וכן אין-לו בזמן הווה). (אחרי דחיית כל האפשרויות העוסקות במי שיוולד, המסקנה היא) אלא אם איננו עניין לנולד תניהו עניין למייבם.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (טו"ל) כי במצוות האמתי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג: **תפצית ההשפעות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי: מהפך פשטא - מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי: דרנא - מצרף: תביר - מחלק, ממעט, לא ממש: טפחא = טרחה - שני משמעות, רבוי מתפשט: מרכא טפחא - קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מרכא ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות: פסק ו - סדור שנחלק, השלם החלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1: זקא-קטן - 2: זקא-גדול - 3: רביע - 4: מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי: קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שנו, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שנו, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

השתא דאמרת: קרא בגדול כתיב, אימא: בכור לייבם, פשוט לא לייבם (אולי תאמר שחובת יבום רק על בכור ולא אחא) ! א"כ, אשת אחיו שלא היה בעולמו דמיעט רחמנא (מהכתוב **דב' תצא כהנא, **כי-יִשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו**) , למה לי (אז מצב זה לא היה צריך בכלל להזכור) ? פריך רב אחא, ואימא: למעוטי בוכרא דאמא (תאמר, שכתוב זה בא למעט בכור מאשה אחרת (הרב לנדאו יוסי)) ! ההוא לא מצית אמרת, (לא שייך לומר זאת כי) דיבום בנחלה תלה רחמנא, ונחלה מן האב ולא מן האם (מהכתוב **במ"ב כו,ח**) ... איש קיימות וכן אין לו וסעברתם את-נחלתו לבתו: ואחור מן האב מהכתוב **(בר מקץ מג,ג) נאמרו שנים עשר יָבָנְדִי אֲחִים** | **אָנְחָנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד** וזה ממעט יבום על"י אחים מן האם).**

ואימא: כי איכא בכור - תתקיים מצות יבום, כי ליכא בכור - לא תתקיים מצות יבום ! (נדחה סברה זאת כי) אמר קרא: **דב' תצא כהנא, **וְיָמַת אֶחָד מֵהֶם**, מי לא עסקינן דמית בכור (האם לא מדובר שמת בכור), ואמר רחמנא: לייבם קטן. ואימא דמית קטן (ואם תאמר מת קטן), ואמר רחמנא: לייבם בכור (ייבם הבכור) ! הא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו.**

ואימא: כי ליכא בכור - קדם קטן זכה, ואי איכא בכור - קדם קטן לא זכה ! אמר קרא: **דב' תצא כהנא, **כי-יִשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו**, הוקשה ישיבת אחים זה לזה. ואימא: כי איכא בכור - ליהדר אנדול, כי ליכא בכור - אין חוזרין אצל גדול (מלכחילה כל אח יכול לייבם) ! אלמה תני אביי קשישא: מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן, לא רצה - חוזרין אצל גדול !**

(נעצר בגדול בסיבוב השני)
תלד יקום - זקא-קטן זקא-גדול, בתפקיד של דבר החוזר וקורה, היינו מצוה לפתוח בבקשה לגדול האחים ליבם, אח"כ בקטנים ממנו, וחוזרים וסובבים עד שיתרצה אחד מהם לייבם.

ככבור, (בבלי יבמות מ,א) **דב' תצא כהנא, **וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלַד**, ככבור, מה בכור אין לו בחיי האב, אף האי נמי אין לו בחיי האב. (בבלי בבא בתרא יב,ג) **דב' תצא כהנא**, **וְהָיָה הַבְּכוֹר הוֹוִיתוּ ככבור** ואין חלוקתו ככבור.**

הבכור - פשטא במובן של בכור שהוא גם פשוט, היינו לאו דווקא בכור אלא גדול
תלד - זקא-קטן, בתפקיד שתיים, היינו ככבור היבם זוכה בחלק אחיו רק אחרי מות האב, אבל בעוד שלבכור נותנים את חלקי הנחלה צמודים (במיצר אחד) ליבם אין חייבים לתת במיצר אחד.

אשר - מונח, מצב ביניים, בבלי יבמות מ,א, הכונס את יבימתו (זכה בנכסי אחיו המת, וקודם לאב) אמר עולא הלכה כרבי יהודה וכן אמר רבי נפחא שאם יש אב הוא זוכה בנכסי האח המת, ולא היבם אף שכנס, ולא אמרו דין זה שהיבם יורש אלא כשאין אב דכתיב **דב' תצא כהנא, **וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלַד** ודורשים שדין היבם כדין ה-בכור מה בכור אין לו בחיי האב, אף האי נמי אין לו בחיי האב. שהבן יורש רק אחרי מות האב וכיון שהאב ירש, אז אלו נכסים הראויים בעתיד ולא המוחזקים עתה, ולכן אין היבם זוכה בנכסי המת, אלא כאשר אין האב קיים. ולדעת רבי יהודה אם היבם יבם אשת בכור הוא לא יטול ככבור שני חלקים בירושת האב אלא חלק אחד ואת חלקו.**
לדעת כולם מצוות ייבום אינה תלויה אם יש נחלה או אין נחלה.

מה בכור - בכורתו גרמה לו, אף גדול - גדולתו גרמה לו. ואימא: כי מייבם בכור - לישקול נחלה, כי מייבם פשוט - לא לישקול נחלה ! אמר קרא: **יקום על-שם אֶחָיו הַמֵּת, והרי קם. ולא בכור דקרייה רחמנא, **דף כדף,ב**) למאי הלכתא ? לגריעותא, מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק, אף האי אינו נוטל בראוי כבמוחזק.**

על-שם אֶחָיו - מרכא טפחא, יתור לרבות כל אחד מהאחים שייבם, לתנאים שבהם האח הגדול מיבם, זוכה בנחלת האח המת, ומוגבל מטעם אתנה במלת הַמֵּת - שלא יהיה זוכה ביותר ממה שהמת היה יורש מאביו, היינו אינו נוטל בראוי כבמוחזק.
על-שם אֶחָיו - מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ מתיבתא בבלי יבמות מ,א, מרבה גם חולץ לזכות מנכסי האח המת (אחרי מות האב), אף על פי שפסל את היבמה מלהתיבם.

משמעות הטעמים זקא-קטן זקא-גדול ע"פ אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר
אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות { 3 } ע' 143, התרנו (ע"פ אוצר החכמה)
זק"ף גדול" זק"ף קטן עולה יסוד מלכות כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף ג"ה ע"א שופר מהופך זק"ף קטן ההוא אתמר ב"י "קטנתי מכל החסדים ומכל-האמת", אזדקיף ואיקרי זק"ף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קטן זק"ף גדול שיתהפך ע"י השופר וזהו משפט לאלקי יעקב דייקא שנאמר בו קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

ברמות פרד"ס שונות, עשויים להיות לטעמים תפקידים ופירושים נוספים על רמת הפשט.
אפשר שיש דרכי קשר בין רמת הסוד ובין רמת הפשט, הרב הורוויץ, הרבי מדזיקוב בספרו אמרי נועם כתב שגימטריה "זקא-גדול זקא-קטן" עולה (שווה) לגימטריה "יסוד מלכות", העולה בגימטריה "תקע"ו". רעיון זה נמצא גם בסידור היעב"ק. תבנית טעמים ברצף זה אינה נמצאת בתורה, 23 פעם יש רצף ז"ג משהו ז"ק בין שני קיסרים. לעומת זאת הרצף "זקא-קטן זקא-גדול" בין שני קיסרים נמצא בכ-202 פסוקים (202 = ר"ב, כעין ר"ב ניצוצות שבני ישראל גאלו ממצרים) ובלפחות שניים מהם פעמיים, סה"כ כ-204 מופעים. בעיון זה זוהה שבין תפקידיה האפשריים של תבנית הטעמים ז"ק ז"ג ברמת ההלכה נמצאת דרך הלימוד שמצביעה על דבר החוזר וקורה, בנין אב. ברמת דרש וסוד מתגלים קשרים לנבואות ומדרשי חז"ל. דוגמאות פתיחה עם וולא הישוב גימטריה.

בראשית וירא כב,ג: וְהָיָה-אֵיל אֶחָד - הקשור לקרא **תהלים פא,ד: תקעו בתרדש שופר לפסח ליום תגנו: טעמי "תקע"ו" בחדש שופר בכסה ליום חגנו, מצוות תקיעת שופר חוזרת בכל ראש השנה להזכיר אפרו ואילו של יצחק לפני הקב"ה**
תלד יקום - גימטריה שמות הטעמים זקא-קטן זקא-גדול עולה 576 עולה יסוד מלכו"ת עולה תקע"ו,
ג' המלים המוטעמות תלד יקום עולה 434 + 156 = 590 ,

הפרש בין ג' שמות הטעמים וג' המלים המוטעמות 576 - 590 = 14 = י"ד, היינו הגימטריה 590 מרמזת לכאילו נאמר תקע"ו י"ד להקים יד וזכר לשם המת על נחלתו, ובלשון **(בבלי יבמות כד,א) להקים שם המת על נחלתו, כהמשך הפסוק **על-שם אֶחָיו הַמֵּת וְלֹא-יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל**: ומטרת ההקמה המשך חיבור רוחני בין נשמתו האלקית של המת ובין נחלתו בארץ-ישראל, כנאמר בזוהר וישב קפז - קפח (פרשת ער ואונן) להקים לצדיק המשך בעולם ובזכות הצאצאים בעולם הזה עולה נשמת הנפטר בשמים ומתקרבת למחיצתו של הקב"ה. לגבי כל אחד מיישראל כאשר תלד גופו במלכות יתקיים יקום נשמתו ביסוד ויהיה קרוב לקב"ה. לגבי המיוחד בישראל תלד יקום עולה תקע"ו דו"ד - הקימו את מלך המשיח.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטלר) ט"ו, כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, ט"ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשערת; אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – מוסף שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכתה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכתה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבתי"פ.

1.4 דברים כי-תצא כאי,

דברים כי-תצא כבה:

לא יהיה כלי-גבר על-אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה
כי תועבת ה' אלתריך כל-עשה אלה: פ

תרגום אונקלוס (ה) לא יהי תקון זין וגבר על אתא ולא יתקן גבר בתקוני אתא ארי מרחק קדם יי אלהך כל עביד אליו:

תרגום יונתן (ה) לא יהיה גולנין דציצית ותפילין דהינון תקוני גבר על איתא ולא יספר גבר בי שיחא נעריימיה וכי אנפיו לאיתתקמא היך
נשא ארום מרחק קדם יי אלקהון הוא כל דעביד אליו:

כתר יונתן (ה) לא יהיה מלבוש של ציצית ותפילין שהם תיקוני איש על אשה ולא יגלח איש בית שחי וערוותו ובית פניו להראות כמו אשה כי מתועב לפני יי אלהים הוא כל שעושה אלו:

בבלי נזיר נב, ב ... אמר רב: מיקל אדם כל גופו בתער. מיתבי: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה לוקה! הא בתער, הא במספרים. והא רב נמי בתער קאמר! כעין תער (הגבלה באיסור העברת שער, בשלושה מקומות אסור בתער מותר במספרים: בית השחי, בית הערוה, פנים, בשאר חלקי גוף איש מותר). אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה – לוקה (בלי פסוק). מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! מאי לוקה נמי דקאמר? מדרבנן (עונה הגמרא על הקושיה מברייתא שר' יוחנן סבר מדברי סופרים).

בבלי נזיר נט, א איכא דאמרי (ויש אומרים שר' יוחנן הביא מקור מפסוק), אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה - לוקה משום (ד' תצא כבה), לא ילבש גבר שמלת אשה. (רש"י ואשה דרכה בכך (להעביר שער הנ"ל) שהוא ניוול לה כשיש לה שער). מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! הוא דאמר (ר' יוחנן בדרך) כי האי תנא, דתניא: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה עובר משום, (ד' תצא כבה), לא ילבש גבר שמלת אשה! ותנא קמא (ע"פ ברייתא ראשונה שהעברת שער מדברי סופרים), האי (ד' תצא כבה), לא ילבש גבר מאי דריש ביה? מיבעי ליה (צריך כתוב זה לדרשה הבאה) לכדתניא: (ד' תצא כבה), לא

יהיה כלי-גבר על-אשה - מאי תלמוד לומר? אם שלא ילבש איש (ראה רש"י להלן) שמלת אשה ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר תועבה היא, ואין כאן תועבה! אלא, שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים; רבי אליעזר בן יעקב אומר: מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה? ת"ל: (ד' תצא כבה), לא יהיה כלי-גבר על-אשה, ולא ילבש גבר

שמלת אשה - שלא יתקן איש בתיקוני אשה. אמר רב נחמן: בנזיר מותר (כשמגלח כל גופו שיגלח גם בית השחי ובית הערוה). ולית הילכתא כוותיה. אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא: חזינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה (שער בבית השחי)! אמר להון: מחמת זקנה נשרו. ההוא דאיתחייב נגידא (אחד שהתחייב מכת מרדות) קמיה דרבי אמי, אגילאי בית השחי חזייה דלא מגלח, אמר להון רבי אמי: שיבקוה, דין מן בקריא הוא (הניחו לו, הוא שייך לחברים ירא שמים שלא מגלח). בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לגלח (שער בבית השחי)? אמר ליה: אסור. אמר ליה: והא קא גלח! א"ל: בר פחתי, זמן יש לו, כזמן שהוא גרל נושר (בהגניע שער בבית השחי לגודל מסוים נושר מעצמו). בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לחוך (לחוך בשער בית השחי ונושר)? אמר ליה: אסור. בבגדו, מהו? א"ל: מותר. איכא דאמרי, בעא מיניה: בתפלה בבגדו (לחוך בשעת תפילה בבגד כדי שיפלו כנים ממנו הואיל ואינו נוגע בבשרו), מאי? א"ל: אסור. ולית הילכתא כוותיה. (אסור לחכך שער ביד כדי להשירו, מותר לחכך בבגד, היינו הגבלת איסור חיכוך שער כדי להשירו)

רש"י נזיר נט, א אם ללמד שלא ילבש - כלומר ואם אמר לך הכתוב ש לא ילבש גבר שמלת אשה לכך לא קראו הכתוב תועבה היא אלא למה הוא בא ש-לא ילבש גבר שמלת אשה וילך וישב בין הנשים שיש לחוש משום ייחוד.

בבלי נדרים מט, ב ... דביתיה דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי (אשת רבי יהודה בר עילאי יצאה וקנתה צמר גלמי ועשתה טלית עבה וקשה, רש"י: סרבל טוב), כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה (כאשר יצאה לשוק היא התכסתה בה), וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי (וכאשר ר' יהודה יצא להתפלל היה מתכסה בה ויתירה מזה), וכד מיכסי ביה הוה מברך: ברוך שעטני מעיל (רש"י שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר). (א) בגד שלבשו איש ואשה (ב) ר' יהודה התפלל בבגד זה וגם בכל פעם שלבשו ברכ עליו. משמע שומרת.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות לא ילבש גבר שמלת אשה סימן קפב

דברים האסורים משום לא ילבש גבר שמלת אשה (ד' תצא כבה), וכו' ו' סעיפים.

סעיף א אן המעביר שער <א> בית שחי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, א בן היו מכין אותו מכת מרדות. ג ב' ד"א, במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים, אם העביר אין מכין אותו. הגה: ב ואפילו לכתחלה שרי (ר"ן פ"ב דע"ז). רק החברים נמנעים בכל מקום (שם ובב"ב בשם נ"י) (וע"ל סימן קנ"ו). ומותר להעביר שיער <ב> שאר) איברים ג במספרים בכל מקום. טט - הסעיפים האחרים משולבים בתוכן ההמשך.

שר"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד והביא הסוגיא דנדרים (מט:): הנ"ל, וכתב, הרי לפנינו שחסידי ואנשי מעשה עבדי עובדא בנפשייהו ללבוש המלבוש אחד האיש ואחד האשה, כיון שאין במקום ההוא שינוי בין בגד איש לשמלת אשה. אלא שיש לפקפק קצת ולומר דהתם לא נעשה מתחלתו בייחוד לא לאיש ולא לאשה, ולעולם י"ל שאם נעשה מעיקרו בייחוד לאיש או לאשה אין ללבשו מי שלא נעשה לו. אולם המדקדק בדברי הפוסקים ידע בבירור שלא נאסר לאשה אלא מלבוש שמוחדת צורתו לאיש, וכן אינו אסור לאיש אלא שמלה שמוחדת צורתה לאשה, אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם. וכדמוכח מ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' ע"ז), ולא יעדה איש עדי אשה כבגדי צבעונין וחלי זהב במקום שאין לובשים אותן כלים ואין משימין אותו חלי אלא נשים. הכל כמנהג המדינה. וכ"כ הטור וש"ע (סי' קפב), לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש לפי מנהג המקום וכו'. הרי שתלו הדין במנהג המקום, ולא תלו הדבר במי שנעשה לו. ולכן אין להחמיר בזה כלל אפי' חסידים ואנשי מעשה, וכההיא עובדא דנדרים (מט:): ע"כ. וכן פסק הגאון ר' חיים פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' כו). ע"ש.

שר"ת בצל החכמה חלק ה סימן קכז מפרט את שו"ע יד סימן קפב סעיף ו ... ז) ועכ"ז נלע"ד פשוט שאסור לישראל לצוות או להרשות לעכו"ם ללקט שער לבן שבזקנו או שבשערות ראשו, כי בשעה שהעכו"ם מלקט - וה"ה בצובע - את השער הלבן לשחור עובר הישראל על מה שכתבה תורה כי תועבה היא, דשייכא גם כשהמעשה נעשית ע"י עכו"ם כלעיל (אות א' ב').

ח) כן אסור לאיש להרשות לעכו"ם שילבישו שמלת אשה ומכש"כ שאסור לו לצוות לעכו"ם לעשות כן. הוא הדין לאשה שאסורה להרשות ומכ"ש שאסורה לצוות לעכו"ם להלבישה כלי גבר. כי עצם ההלבישה יש בה איסורא דאורייתא משום שהיא דבר המביא לידי תועבה. ואם קרה באיזה אופן שהוא שאחרים הלבישו לאיש שמלת אשה או לאשה שמלת איש, חובה עליהם להסיר אותה שמלה מיד, כמבואר לעיל (אות א' ב'). העולה להלכה א) אסור לאיש שיאמר לעכו"ם להלבישו שמלת אשה. ה"ה לאשה שאסורה לומר לעכו"ם להלבישה שמלת איש (אות א' ב' ד' ח'). ב) הלביש עכו"ם לאיש או לאשה שמלה כנ"ל (דין הקודם) או שנפלה עליהם שמלה כזו, חייבים הם להסירה מעליהם מיד (אות א' ב'). ג) אסור

ב"ה טוב טעם ודעת לדמוני (טו"ד) כי במצודת האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: **אתנתן, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שני משמעות, רבוי ממשעות; **מרכא טפחא** – קב"ש ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף-בד"ב** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, ו; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הגנת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עיקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עיקרה, שגנה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לישראל לומר לעכור"ם ללקוט לו שער לבן מתוך שערות ראשו או זקנו השחורים (אות ז). - ד) כן אסור לומר לעכור"ם לצבוע לו לשחור שער לבן שיש לו בין שערות ראשו או זקנו השחורים (שם). - ה) עבר וצבע שער לבן כהנ"ל לשחור בין שצבעו בעצמו ובין שצבעו ע"י עכו"ם, אין לחייבו להסיר את הצבע השחור מע"ג השער ולהחזירו למראה לבן כשהי' (אות ו). - ו) אסור לישראל לבלוע תרופה שבסיבתה יהפך שער לבן שבשערות ראשו או זקנו לשחור (אות ג' ד).

לא-יהיה כלי-גבר על-אשה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) הפשט עוסק בלבישת לבוש המיוחד למין האחר (ב) היוצא מן הפשט הוא הדרש עוסק בתיקון הגוף שמשווה מראית המין האחר. **לא-יהיה כלי-גבר על-אשה** – מהפך פשטא זקף-קטן, מטעימה את הלאו שפשטו פונה לאשה, והדרש שעיקרו הלאו הפונה לאיש נדרש מהסיפא של החלק הראשון של הפסוק **לא-ילבש גבר שמלת אשה**, דבר המלמד שתבנית הטעמים לא תמיד קשורה למלים שהיא מטעימה. הפשט כולל ע"פ **תרגום אונקלוס**, ו-**בבלי נזיר נטא**, שלא תלבש אשה כלי מלחמה, וע"פ-**תרגום יונתן** שלא תלבש אשה צציית ותפילין וע"פ **יביע אומר** לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש (ולהפך) לפי מנהג המקום וכו' ... אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם. ב-**תרגום יונתן** התועבה עיקרה בהידמות איש לאשה ע"י העברת שער, ב-**בבלי נזיר נטא**, התועבה עיקרה לבישת בגד של המין האחר לשם תערובות, וכן תיקוני אשה.

לא-יהיה ... תועבת ה' אלהיה – נושא הפסוק על הפשט שלא תצא תועבה ע"י תיקוני הגוף שמשווים לו מראה המין האחר. בשתי הפעולות יש כעין שני בוהיית הלוש או המתקן הגוף, וזה עלול לגרום לתועבה (תערובות, יהוד, ניאוף).

לא-יהיה – מקף כרב-מצב (א) לבוש או תיקון הגוף שמביא לתועבה (ב) לבוש או תיקון הגוף שאינו מביא לתועבה מ-**בבלי נזיר נטא**, משמע כי מדאורייתא אין אסור בלבישת איש שמלת אשה ולא בלבישת אשה שמלת איש כאשר אין כוונת תועבה. ואין אסור ללבישת בגד שלא מיוחד לאחד המינים. אבל מחלוקת הפוסקים באיזו פעולה מתחילה התועבה, רואים שיש פוסקים שלהם פשט הגמרא אינו כפשוטו.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד בביגוד תלוי הדין במנהג המקום, ולא תלו הדבר במי שנעשה לו. (נסמך על הרמב"ם (פי"ב מה' ע"ו) וכ"כ הטור וש"ע (סי' קפב)). אבל **שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן קכו** עצם ההלכה יש בה איסורא **דאורייתא** משום שהיא דבר המביא לידי תועבה.

נשפץ ההגדרה הראשונה לפי דעת **יביע אומר לא-יהיה** – מקף כרב-מצב (א) לבוש או תיקון הגוף שע"פ מנהג המדינה מביא לתועבה (ב) לבוש או תיקון הגוף שע"פ מנהג המדינה אינו מביא לתועבה.

אבל לפי דעת **בצל החכמה** אין כלל רב-מצב, אלא **לא-יהיה** פעולת לבישה או תיקון הגוף שמשווה לגוף מראית עין של המין האחר

כלי-גבר – מקף כרב-מצב (א) כלי יחודי לגבר (ב) כלי שאינו יחודי לגבר, כמו הבגד של ר' יהודה.

בין כלים היחודיים לגבר נמצאים: (א) בגד יחודי לגבר (ב) ציצית ותפילין שהם תיקוני איש (ג) כלי מלחמה שרק גבר אמור לצאת למלחמה.

כלי-גבר – מקף כרב-מצב ע"פ **ש"ך ס"ק ז'** (א) מלבוש (ב) תיקון. ובפרוט (א) מלבושי אשה בכל גווי אסור אפילו דרך ארעי, (ב) קישוטי אשה או תיקוני אשה תלוי במטרה (כגון כובע, מטריה, משקפיים).

על-אשה – מקף כרב-מצב (א) פעולה שמותרת אותה במראה אשה (ב) פעולה שמשניה למראה איש, כגון בגד, איפור, סידור שער, פאה. **ולא-ילבש** – מקף כרב-מצב (א) ממש בגד אשה (ב) תיקוני אשה למראה: ע"פ **תרגום יונתן** לא יגלח איש בית שחי ובית ערוותו ובית פניו להראות כמו אשה, וע"פ **רש"י בבלי נזיר נטא**, שלא יתקן איש בתיקוני אשה - דהכי מתרגמינן ליה שלא יכחול ושלא יפרכס בכגדי צבעונים של אשה.

ולא-ילבש – מקף כרב-מצב ע"פ **ש"ך ס"ק ז'** של המטרה (א) להידמות למין האחר (ב) להגן מפני החמה או מפני הצנה וכד'

ולא-ילבש גבר – מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **בצל החכמה** צווי או להרשות לעכו"ם להלביש הישראל או לתקן מראהו, כגון להצעירו, כדי להידמות למין האחר גם בלי מטרת תועבה. אסור שימוש בתרופה המשווה מראה צעיר. יתכן שגם טיפולים רפואיים למטרות לא ראויות, כגון שלא למטרת נישואין יהיו אסורים.

שמלת – מונח, רבוי הגבלות על פעולות תיקון לגבר שמשווים לו מראה **אשה** – אתנתן, מגביל האיסור ומלמד שמתר לבישת בגד שלפי מנהג המדינה אינו מיוחד לאשה, או לבצע תיקון הגוף שאינו יחודי לאשה.

כי תועבת ה' אלהיה – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה. אפשר כי מכוון לכל פעולה שמשווה לאדם מראה שבגללו עלולים להגיע לעבירה של תערובות, יחוד, ניאוף.

כל-עשה אלה – אם היה כתוב עשה כל אלה, משמעו היה שכל הפעולות צריכות להתבצע שיגיע להגדרת תועבה. אבל ככתוב כאן כל פעולה לעצמה נכנסת בגדר תועבה.

כל-עשה – מקף כרב-מצב (א) פעולה שמביאה או מטרתה לתועבה (ב) פעולה שאינה מביאה לתועבה. **כל-עשה** – מרכא, רבוי הגבלות הנדרשות מ-**אלה** – סלוק, מגביל את האיסור הנוצר במצב (א) פעולה שמביאה לתועבה, ומלמד על מצב (ב) פעולה שאינה מביאה לתועבה. כגון: טיפולים רפואיים שנועדו לחיזוק האדם בגוף ובנפש כ-**שו"ע יו"ד סי' קפב ס' ד'** – מי שיש לו חטטים בבית השחי ובבית הערוה מותר להעבירו. **ש"ך ס"ק ז'** מלבושי אשה בכל גווי אסור אפילו דרך ארעי, קישוטי אשה או תיקוני אשה תלוי במטרה.

בבלי נזיר נחב, ... אמר רב: מי קל אדם כל גופו בתער. **שו"ע יו"ד סי' קפב סעיף ב** ד] מי שמגלח כל שיער שבו, ד מראשו ועד רגליו, י"א ה שמתר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה.

בבלי נזיר נטא, אסור לחכך שער ביד כדי להשירו, **שו"ע יו"ד סי' קפב סעיף ג** >ג אסור לחוך בידו בשער בית השחי ובית הערוה כדי להשירו, אבל מותר לחוך ו בכגדו להשירו.

יביע אומר לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש (ולהפך) לפי מנהג המקום וכו' ... אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) – כי במצוות האמת – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: אנתג, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשיר לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקד** – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.5 דברים תצא, י (התשע"ה)

דברים שפטים כא, יח:

ס כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרְוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

רש"י ויִסְרְוּ אֹתוֹ - מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומורה אינו חייב, עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין. שנאמר (פסוק כ) זולל וסובא, ונאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ – ... רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... תבנית המרמות על דבר עצמתי, כאן המתה של אדם בן 13 שנה עד 13 שנה ושלושה חדשים ועוד תנאים אחרים, על גניבת מעות אביו וקניית בשר ויין בכמיות מסוימות ואכילתם ושתיתם. כפ'רש"י - הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: נטילת חיים על שם סופו לפני שנעשתה עבירה חמורה של לסטים העלול להרוג. אין לזה שום אח ורע בתורה.

בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ – ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... תבנית המרמות על דבר חוזר וקורה. כפ'רש"י ע"פ (בבלי סנה' עא, פו) על **וַיִּסְרְוּ אֹתוֹ** - מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. כת עדים מתרה בו (על גניבת כסף) ואפשר כי זאת ספק התראה, כי אפשר שיאכל וישתה שלא בנוכחותם. באה כת עדים זאת ומעידה על קלקולו הראשון. ומתרין בו (היינו מוכיחים אותו) אביו ואמו בפני הדיינים שהם שלושה. וביה"ד (שלושה) מלקהו (= ויִסְרְוּ אֹתוֹ). ואח"כ חוזר הבן על מעשיו, שזה נאמר ב-(**דב' תצא כא, יח**) **וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:** והבאתו לדין שנית הוא ענין פסוקים (יט – כא). **וְלֹא יִשְׁמַע** – מרכא טפחא, יתור לרבות על אי השמעותו לכת העדים הראשונה, אי השמעותו להתראת כת עדים אחרת.

בבלי סנהדרין פו, א בדיון על (**שמ' מש' כא, טו**) **סִגְנוּבְּ אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יָמָת:** מביא השוואה לבן סורר ומורה בענין כמות עדים שונות המעידות על חלקי מעשה ומה דינם אם הוזמו. להלן לשון הגמרא משולב בהסבר ע"פ עורכי שוטנשטיין ... ומודה חזקה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה שהוזמו שנהרגין, מתוך שיכולים לומר הראשונים: (פו, ב) להלקותו באנו (שעדי פעם ראשונה הם "דבר" לעצמו, כי העידו על קלקולו הראשון, ולא ידעו שיקלקל שוב), והני אחריו - כולי דבר קא עבדי ליה (ועדי הפעם השניה הם "דבר" לעצמו, והבן סו"מ נהרג ע"פ עדותם). "חצי דבר" זה כאשר יש תלות הדדית בין העדויות. אבל אם אחת העדויות לא זקוקה לשניה כדי להחיל את הדין שלה על הנידון, אז כל עדות נחשבת ל-"דבר" לעצמו. כאן עדי הפעם הראשונה לא תלוים כלל בעדי הפעם השניה וע"פ עדותם הבסור"מ מוכה. ע"פ העדות השניה הוא במיתה, אף שהם תלויים בראשונים להיקרא שניים, אבל היות והראשונים לא תלויים בהם או גם כת העדים השניה נקראת "דבר" לעצמו. אם הוזמו שתי הכתות, הכת העדים השניה חייבת מיתה מדין "כאשר זמם" וכת העדים הראשונה לא נהרגת אף שלמעשה נגמר דינו למיתה גם ע"פ עדותם (כי העידו על הפעם הראשונה ולכן הכת המעידה על מעשה מאוחר יותר נקראת שניה ואז דין השניה למיתה, וכת העדים הראשונה פטורה לפי שיכולה לטעון שבאו להלקותו בלבד ולא ידעו שעתיד לחזור ולקלקל).

מחלוקת בגמרא והסברה ע"פ רש"י במצב שכן סורר ומורה שמואב לדין בפעם השניה אחר שלקה בפעם הראשונה, ושני עדים אומרים בפנינו גנב משל אביו מעות לקנות בשר ויין, ושני עדים אחרים אומרים בפנינו אכל הבשר ברשות אחרים הנך שתי כתות צריכות זו לזו ואין הראשונים יכולים לומר להלקותו באנו והוה ליה חצי דבר לחזקה דסבר לה כר' עקיבא דאמר אין נהרגין ולר' יוחנן דאמר נהרגין כרבנן. טט – עדי האכילה בפעם השניה זקוקים לעדי גניבת הכסף, ואילו עדי גניבת הכסף אינם זקוקים לעדי האכילה. לחזקה נראה שאלו זקוקים לאלו ואלו לאלו ולכן "חצי דבר" ולא נהרגין העדים שהוזמו. לר' יוחנן עדי האכילה בפעם השניה זקוקים לעדי גניבת הכסף, ואילו עדי גניבת הכסף אינם זקוקים לעדי האכילה. ולכן המצב הוא "דבר שלם", ואז שתי הכתות שהוזמו נהרגות.

ע"פ ההסבר הנ"ל עדי הפעם הראשונה בלתי תלויים בעדי הפעם השניה. לכן אפשר כי טעם מלת **אֲלֵיהֶם** – סלוק מגביל את העונש לכת העדים ראשונה על המעשה הראשון אם הוזמה והיא פטורה מעונש.

דברים כ-תצא כב, ז, ח:

פ [ו] כִּי יִקְרָא קוֹן-צַפּוֹר וּלְפָנָיו בְּדָרְךָ בְּכָל-עֵצִין אוּ עַל-הָאָרֶץ אֲפָרָחִים אוּ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָתָ עַל-הָאֲפָרָחִים אוּ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים:

[ז] שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן נִיטֵב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים: ס תו"א קוֹן-צַפּוֹר ב"מ קב א, ראה חולין קלח - קמב

רש"י אם מצווה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו למתן שכרן של מצוות חמורות **תורת משה - אלשיך הקדוש - דב' דף רמז**
ואם עסק המצווה אינו לעוף כנף (טט שהו מן ההפקר) כי אם עם אנוש כערכי כל שכן שאין קץ לשכרי.

ועל דרך זה אמרו רבותינו ז"ל (**חולין קמב, א**) שגלה הקב"ה אריכות ימים בע"ה במצווה חמורה ומצווה קלה, כבד את אביך ושלוח הקן, ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויארץ ימים.

טט לְפָנָיו - פזר

פזר - נתנה לעניין אחר כגון ראה לפניך - כלומר ראה מן שכר המצווה הקלה ביותר, בדבר מן ההפקר שאין לך בה חסרון כיס, שאין בה צורך במחשבה רבה, דיבור ורק מעשה קל כלאחר יד, אל שכר המצוות החמורות הימנה שבהן יש השקעת מחשבה דיבור ומעשה של זמן וחסרון כיס. שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. כל מרחב המצוות מן הקלה אל החמורה, שכר בסיסי ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויארץ ימים. ובנוסף יש לכל מצווה שכר המיוחד לה. אבל פזר הילכתי ראה בבלי חולין קלח – קמב.

בבלי חולין קמא, ב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטוול) ל"ט כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שנוי, מחיצה, עקרות, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אחרים בתושבע"פ.

ההוא דאתא לקמיה דרבא, א"ל: תיממה מהו? אמר: לא ידע האי גברא דעוף שטורח חייב לשלוחי? אמר ליה: דילמא חדא ביעתא הוא דרמיא, אמר ליה: האי ידעי לך, מתניתין היא: אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת - חייב לשלח, שלחה, ואהדר לה רבא פרסתקי ותפסה; וליחוש חשדא! כלאחר יד.

[ו]ן פִּי יִקְרָא קִין-צִפּוֹרִי לְפִינֵיךָ – מונח מונח מונח פסק פזר
בְּדִרְךָ בְּכָל-עֵינַי אֲנִי עַל-הָאָרֶץ – אזלא-גרש מונח פסק (= מונח לגרמיה) מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, ובגלל רבוי המונח עשוי ללמד יוצאים מן הכלל אחדים

[ו]ן פִּי יִקְרָא קִין-צִפּוֹרִי לְפִינֵיךָ – מונח מונח מונח פסק פזר, כעין ארבע פזר,
(א) הרמז לנאמר במשנה זה הכלל (לכל התורה כולה): כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה - אין לוקין עליה. והמשך הגמרא מלמד מצבים שונים לשימוש בכלל זה. וכמוסר כל זמן שאפשר צריך לתקן.
(ב) כהסבר הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף על **בבלי חולין קמ"ב**, שלחה, ואהדר לה רבא פרסתקי (כעין גדר) ותפסה; – רבא רצה רק להחזיק בשיירי מצווה של גדול האדמורי"ם – הקב"ה, בחפץ שנעשה בו מצווה לה'. ומכאן לימוד לחיוב כל שיירי מצווה.
(ג) לומד משילוח הקן בצפור שיהיה (א) למזבח (ב) לבדק הבית ומרדה ונמלטה או נגולה או מתה, לשאר הקדשים למזבח או לבדק הית. לגבי מזבח נשארם בקדושתם לגבי בדק הבית פוקעת קדושתם כמו הצפור שהוקדשה ופקעה קדושתה ואפשר לקיים בה מצוות שילוח הקן.
(ד) לימוד על אחריות לערכין
בבלי חולין קל"ב, בחולין אבל לא במקדשים. אמאי לא? דאמר קרא: **(זב' כ"ח בבב') שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם** - במי שאתה מצווה לשלחו, יצא זה - שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. ... הני מוקדשין היכי דמי? ...

דברים כ"ה-כ"ז:

וְהוֹצֵאתֶם אֶת-שְׂנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקְלֶתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וְמָתוּ
אֶת-הַנְּעִיר הַנְּעִירָה עַל-דֶּבֶר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בְּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דֶּבֶר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשֶׁת רַעְיָהּ
וּבְעִרְתָּ הָרֶעַ מִקִּרְבֶּךָ: ס

וְסָקְלֶתֶם אֹתָם – קדמא מרכא **בְּאֲבָנִים וְמָתוּ** – זרקא סגול

ליקוטי ביאורי המצוות מהרמב"ם כיצד מצוות הנסקלין. ... ובית הסקילה גבוה שתי קומות, עולה לשם הוא ועדין וידיו אסורות, ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו והוא נהפך ונופל על לבו לארץ.
אם מת בה יצא, שהרי נאמר **(שם' מש' יט, ג) סָקוּל יִסְקַל אוֹ-יָרֵחַ וַיָּרֶה**
הנה השווה הנסקל שנפל האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ.
ואם לא מת מדחיפה זו, מגביהין העדים אבן שהייתה מונחת שם משא שני בני אדם והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו.
אם מת בו יצא. ואם לאו רגמתו בכל ישראל, שנאמר יד העדים תהייה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה.

בְּאֲבָנִים וְמָתוּ – זרקא סגול, להוסיף מיתה בנפילה לקראת האבנים להחשב כמיתה **בְּאֲבָנִים** (זרקא) שהיא הסקילה.

ובלשון **הרמב"ם** הנה השווה הנסקל שנפל האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ.

כאן הזרקא מתאר ממש את הסקילה בלשון **הרמב"ם** והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו.

דברים כ"ה-כ"ז: **סָקְלֶתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וְמָתוּ** - קדמא מרכא זרקא סגול, מוסיף וגורע במלת ומתו

אפשר שהכניסה לרגשות הנידונים בשעת הסקילה ילמד מטעמי הקרא **דברים כ"ה-כ"ז:** **וְסָקְלֶתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וְמָתוּ** - קדמא מרכא זרקא סגול, מוסיף וגורע במלים **בְּאֲבָנִים וְמָתוּ**

לרבנן תבנית הטעמים מרכא זרקא סגול – שני פרטים,

האיש נסקל ללא כסותו כי כי ממחר מיתתו ומקצר בושתו (גורע במשך זמן המיתה כי ללא כסותו),

האשה נסקלת בכסותה כי נוה לה הוספת יסורים על הבושה (מוסיף על זמן מיתתה)

לרבי יהודה **אתם** גם כן שני פרטים, אבל שניהם ללא כסות וממחר מיתתם, זרקא סגול **גורע** מחייהם וממחר מיתתם

לרבנן תבנית הטעמים מרכא זרקא סגול – שני פרטים,

האיש נסקל ללא כסותו כי כי ממחר מיתתו ומקצר בושתו (גורע במשך זמן המיתה כי ללא כסותו כעין קיצור ימים),

האשה נסקלת בכסותה כי נוה לה הוספת יסורים על הבושה (מוסיף על זמן מיתתה)

לרבי יהודה **אתם** גם כן שני פרטים, אבל שניהם ללא כסות וממחר מיתתם, זרקא סגול **גורע** מחייהם וממחר מיתתם

תבנית הטעמים זרקא סגול לרבנן בתפקיד **גריעה** מסוג הענין קיצור ימים (כמו ברחל, יעקב, משה ואהרן, משה) כי ממחר מיתתו ועבור האשה **מאריך** זמן מיתה.

לרבי יהודה עבור האשה הנסקלים בתפקיד **גריעה** מסוג הענין קיצור ימים

דברים כ"ה-כ"ז: **סָקְלֶתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וְמָתוּ** - קדמא מרכא זרקא סגול,

קדמא – ארבע אמות לפני בית הסקילה, מפשיטים את בגדי הנידון.

מרכא זרקא סגול – רבוי שלבים בתהליך הסקילה. שלב א' דחיפה ע"י עד אחד, שלב ב' הפלת אבן כבדה הנשאת ע"י שני העדים והעד השני שומט ידו, שלב ג' אם עדיין לא מת, הנוכחים רוגמים את הנידון באבנים.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מנדלי (ל) כי במצאתו האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגזור, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – כב"ר בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.6 דברים תצא כאי (התשע"ו)

דברים תצא כאי: ס [יח] פני-יהנה לאיש בן סוחר ומונה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו

ויסרו אתו ולא ישמע אליהם:

[יט] ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל-זקני עירו ואל-שער מקמו:

[כ] ואמרו אל-זקני עירו בננו זה סוחר ומונה איננו שמע בקולנו וזלל וסבא:

[כא] ורנמהו פל-אנשי עירו באבנים נמת ובערת הרע מקרבך וכל-ישראל ישמעו ויראו: ס

דברים תצא יז

[ה] והוצאת את-האיש ההוא או את-האשה ההוא אשר עשו את-הדבר הרע הזה אל-שעריך את-האיש או את-האשה וסקלתם באבנים נמתו:

[ו] על-פיו שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על-פי עד אחד:

[ז] גד העדים תהנה-בו בראשנה להמיתו וגד פלהעם באחרונה ובערת הרע מקרבך: פ

ויקרא קדשים כב, ו: ואל-יבני ישראל תאמר איש מפני ישראל וימנה-הגור הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ורנמהו באבן:

ויקרא קדשים ככז, ו: ואיש אוראשה פני-יהנה בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן וירגמו אתם דמיתם בהם: פ

ויקרא קדשים יט, כו: לא תאכלו עליהם לא תנחשו ולא תעוננו:

משלי לו, ט: לעולקהו שתי בנות הבו הב שלוש הנה לא תשבענה ארבע לא-אמרו הן: כאילו נכתב על בן סורר ומורה שהוא זולל וסובא.

[מדרש תנאים (דב' תצא כאי, כא) ורנמהו פל-אנשי עירו וכי כל אנשי עירו רוגמין אותו והלא כבר נאמר (דב' שפ' ז, ז) גד העדים

תהנה-בו אלא במעמד כל אנשי עירו: (דב' תצא כאי, כא) באבנים יכול באבנים מרובות ת"ל (וי' קד' כב, כב) באבן או באבן (טט: מקור?)

יכול באבן אחת ת"ל (דב' תצא כאי, כא) באבנים אמור מעתה לא מת בראשונה ימות בשנייה: (דב' תצא כאי, כא) ובערת הרע בעריהו בכל

מיתה: (דב' תצא כאי, כא) מקרבך אין מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ:

עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל (ויק' יט כו) לא תאכלו עליהם לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים זו היא אכילת (דב' תצא כאי, יח) בן סוחר ומונה: שמה תאמרו בשביל זה שאכל זה ממון אביו ימות אמר (דב' תצא כאי, יח) בן סוחר ומונה ידון על שם

סופו שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שסוף זה עתיד לגמר את כל נכסי אביו והוא חוזר ומבקש ולא ימצא שני' (משלי לו, ט)

לעולקהו שתי בנות הבו הב שלוש הנה לא תשבענה ארבע לא-אמרו הן: ויוצא ומפקח על הדרכים ומאבד נפשות הרבה אמרה תורה

מוטב שתאבד נפש אחת ואל יאבדו נפשות הרבה: אמר ר' יוסי הגלילי וכי מפני שאכל זה תרמיטר בשר ושתה חצי לוג יין אמ' תורה

יצא לבית דין ויסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של (דב' תצא כאי, יח) בן סוחר ומונה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו

מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטטים את הבריות אמ' תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנייה להן והנייה לעולם

ולצדיקים רע להם ורע לעולם:

יין ושניה לרשעים הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רק להם ורע לעולם: פזור לרשעים הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם: כנוס לרשעים רע

להם ורע לעולם ולצדיקים הנייה להן והנייה לעולם: שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנייה להם והנייה לעולם:

(דב' תצא כאי, כא) וכל-ישראל ישמעו ויראו כותבין היו ושלחין לכל המקומות איש פלוני נידון ביום פל' סקילה בבית דין פל' מפני

שהיה (דב' תצא כאי, יח) בן סוחר ומונה שנ' (דב' תצא כאי, כא) וכל-ישראל ישמעו ויראו מלמד שצריכין הכרזה:

(דב' תצא כאי, כא) ורנמהו – תלישא-גדולה, בעלת תפקיד ללמד משהו מתפקידה (שיעורין, חציצין, ומחיצין) לכתוב לפניו ומשהו

לכתוב אחריה.

אפשר כי לפניו באה ללמד (א) בקשר לפסוק (דב' תצא כאי, יח) בן סוחר ומונה ע"פ [בבלי סנהדרין סח, ב] זאת תקופת זמן המתחילה

בהיותו בן י"ג שנה ויום אחד ועד עבור שלושה חדשים.

(ב) שיעור אכילת (דב' תצא כאי, יח) בן סוחר ומונה (דב' תצא כאי, כ) זולל וסבא, אמר ר' יוסי הגלילי ... אכל זה תרמיטר בשר

ושתה חצי לוג יין מכסף שגנב ממון אביו.

אפשר כי לאחריה באה ללמד שיעור אבן סקילה: תחילה (וי' קד' כב, כב) באבן אחת בעלת שיעור להמית. ואפשר להסביר שמה ש-

מדרש תנאים אומר "או באבן" בא מהדרשה על (במ' מסעי לה, ז) ואם באבן גד אשר-ימות בה הנהו כלומר שיעור אבן שבהפלתה על

הנידון למיתה אמורה להורגו, ובלשון [תוספתא מסכת סנהדרין (צוקרמאנדל) פ"ט, ה"ו] ... בית הסקילה היה גבוה שתי קומות

והוא קומה אחת הרי שלש קומות ר' שמעון אומ' אבן היתה שם והיה בה משאוי שנים נוטלה ונותנה על לבו כדי לקיים בה מצות

סקילה

[תלמוד ירושלמי (יולנא) סנהדרין פ"ו, ה"ה] מתני' בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ואחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על

לבו והפכו על מתניו ואם מת בה יצא ואם לאו נוטל את האבן ונותנו על לבו אם מת בה יצא ואם לאו העד השני נוטל האבן ונתנו

על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר (דב' שפ' ז, ז) גד העדים תהנה-בו בראשנה להמיתו וגד פלהעם באחרונה

ובערת הרע מקרבך: פ

פל-אנשי עירו באבנים נמת

פל-אנשי – מקף כרב-מצב הרגימה (א) כל אנשי העיר רוגמים (ב) כל אנשי העיר נוכחים בסקילתו. היות והכתוב (דב' שפ' ז, ז) גד

העדים תהנה-בו בראשנה מלמד שהעדים רוגמים תחילה, אז נשאר מצב (ב) שתחילה כל אנשי העיר נוכחים בשעת הסקילה.

פל-אנשי – קדמא, בתפקיד סדר קדימה, שזה תואם עם הפסוק (דב' שפ' ז, ז). אבל אפשר כי קדמא כאן בעלת תפקיד אחר כלהלן.

פל-אנשי עירו באבנים נמת – קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחת

מהן יוצאת מפשט הכתוב.

מוצע לומר כי דרשה אחת פל-אנשי עירו באבנים – קדמא מהפך פשטא, תבנית טעמים שאחד מתפקידה כעין כתוב שחברו

שלפניו (כא, כ) מלמד עליו (כא, כא). פי' רש"י (כא, יח) ויסרו אתו – שנאמר (כא, כ) זולל וסבא...ובן סורר ומורה נהרג על שם

סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו...אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

פל-אנשי – קדמא נוטלים נפשו קודם שיתדרדר לעבירות שעליהם נהרגים העבריינים.

(דב' תצא כאי, כא) ובערת הרע – מרכא טפקא, כיתור לרבות שאם לא בסקילה בעריהו בכל מיתה:

(דב' תצא כאי, כא) מקרבך – אתנה, כמגביל אין מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ:

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טוטול) ל"ו כי במצוותך האמנת – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אבל (דב' תצא כא,בא) – וְכַל-יִשְׂרָאֵל – מקף כרב-מצב (א) אלו שנאמנים עליהם החלטות ביה"ד (ב) אלו שהחלטת ביה"ד נראית מוזרה. וְכַל-יִשְׂרָאֵל – טפחה בתפקיד שנוי, בד"כ בי"ד לא מסביר החלטתו. אלא שבדין בסו"מ ביה"ד מסביר החלטתו. [נדב"ז הלכות ממרים פ"ג,ה"ח] ת"ר ארבעה צריכין הכרזה מסית וכן סורר ומורה וזקן ממרא ועדים זוממין בכלהו כתיב בהו וכל העם וכל ישראל ובעדים זוממין כתיב והנשארים דלאו כ"ע חזו לסהודתא ויש ליתן טעם לפי שמיתתן של אלו נראה בעיני העם דבר זר זקן ממרא לא עשה דבר אלא שהורה להחמיר ולא עוד מומת וכן בן סורר ומורה מומת על מה שעתידי לעשות שסופו ללסטם את הבריות וכן עדים זוממין מומתין על מה שיזמו לעשות ולא על מה שעבר וכן המסית מומת אף על פי שלא קבל המוסת את דבריו וכיון שהדבר זר בעיני השומע לפיכך הצריך בהם הכתוב הכרזה וכל העם יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ:

דברים כי תצא כג, ד:

[ג] לֹא-יָבֹא מִמֶּנּוּ בִקְהָל ה' וְגַם דְּוֹר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֹא לוֹ בִקְהָל ה':
 [ד] לֹא-יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִקְהָל ה' וְגַם דְּוֹר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה' עַד-עוֹלָם:

פירוש רלב"ג נתמך ע"י דרגא בראש פסוק (דב' תצא כג,ד) לֹא-יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִקְהָל ה' וְגַם דְּוֹר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה' עַד-עוֹלָם: דרגא מקשרת וְגַם דְּוֹר עֲשִׂירֵי ... עַד-עוֹלָם: שבפסוק הזה ל- וְגַם דְּוֹר עֲשִׂירֵי שבפסוק (דב' תצא כג,ג) וניתן לו אותו הפירוש ש"דור עשירי" משמעו עַד-עוֹלָם:

(דב' תצא כג,ד) לֹא-יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה' עַד-עוֹלָם: מרכא תביר מרכא טפחא סלוק

[בבלי קידושין עב,ב] ת"ר: גר נושא ממזרת, דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר: גר לא ישא ממזרת; אחד גר, אחד עבד משוחרר, וחלל - מותרים בכהנת. מ"ט דרבי יוסי? חמשה קהלי כתיבי: [בבלי קידושין עג,א] חד לכהנים, וחד ללוים, וחד לישראלים, וחד למישרי ממזר בשתוקי, וחד למישרי שתוקי בישראל, קהל גרים לא איקרי קהל.

ורבי יהודה? כהנים ולוים מחד קהל נפקי, אייתר ליה לקהל גרים. ואיבעית אימא: ה"נ תרי קהלי נינהו, ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקא, (דב' תצא כג,ג) לֹא-יָבֹא מִמֶּנּוּ בִקְהָל ה' - ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא. ואיבעית אימא: הני נמי תרי קהלי נינהו, וטעמיה, דרבי יהודה מהכא: (במדבר טו) הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר.

[רש"י] חמשה קהלי כתיבי - גבי אזהרת פסולי יוחסין (כג,ג) לֹא-יָבֹא מִמֶּנּוּ בִקְהָל ה' (כג,ג) לֹא-יָבֹא לוֹ בִקְהָל ה' (כג,ד) לֹא-יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִקְהָל ה' (כג,ד) לֹא-יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה' (כג,ט) דור שלישי יבא להם בקהל ואדומי. וקהל דגבי (כג,ג) פצוע דכא לא חשיב דלאו מן פסולי יוחסין קא משתעי.

לרבי יוסי שלושה קהלים מרבים אסור לממזר, ושני קהלים באים למעט האיסור, אחד לממזר, אחד לשתוקי.

לרבי יהודה מהלך א' קהל אחד לכהנים ולוים המייתר קהל לגרים, מהלך ב' שההיתרים לממזר ולשתוקי נלמדים מקהל אחד, מהלך ג' דורש הפסוקים כר' יוסי ויש לו גלוי מחוקה שגרים נקראים קהל.

גם לרבי יוסי וגם לרבי יהודה יש שתי קבוצות קהלים. קבוצת קהלי האיסור בדין ממזר, וקבוצת ההיתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי). מתוך חמשה קהלי כתיבי - גבי אזהרת פסולי יוחסין, תבנית הטעמים של ארבעה כתובים למלות בקהל ה' היא במונה אתנה או מרכא סלוק שמיידת אותם ואין בהן רבוי מופנה לדרשה. רק בקרא בפסוק כג,ד בקהל ה' מרכא טפחא – כעין יתור לרבות, יש כעין כתוב המופנה לדרשה. אפשר שכאן נמצא קהל ממנו נדרש היתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי). כיצד?
 נקשר זאת לפרש"י כי קהל אחד נלמד מ- דברים כי-תצא כג,ט: בְּנִימֵי אֲשֶׁר-יִגְלְדוּ לָהֶם דְּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה': ס פסוק זה בא להתיר דור שלישי של מצרי ואדומי לבוא בקהל ה'. היות וקהל זה בא להתיר אפשר שנקיש מזה אל בקהל ה' מרכא טפחא – יתור לרבות, להוות קבוצת היתר בדין ממזר לשניים – ממזר ושתוקי.

נתבונן בחצי הפסוק (דב' תצא כג,ד) לֹא-יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה' – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא "להוא בקהל ה'" ובעלי הלכות שונות ביחס לנושא. קבוצת ההיתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי), קבוצת האיסור בדין ממזר. פסוק זה נאמר על עמוני ומואבי ואין סיבה לחלק ביניהם, לכן הלימוד של ר' יוסי ור' יהודה על שתי קבוצות קהלים בדין ממזר מתאים להירשש מפסוק (כג,ד). עַד-עוֹלָם – מקף כרב-מצב מלת עולם, (א) עד היובל של עבד עברי נרצע, (ב) לתמיד, עַד-עוֹלָם – סלוק, מגביל משמעות כאן למצב (ב) לתמיד.

(דב' תצא כג,ד) לָהֶם בִקְהָל ה' – תביר מרכא טפחא, ע"פ [בבלי קידושין עב,ב] מרכא טפחא יתור לרבות על המקורי גר, עבד משוחרר, חלל מותרים בכהנת, תביר ממעט מהמקורי והרבוי, כאן ממעט גר ממזרת.

עתה נתבונן בפסוק המלא (דב' תצא כג,ד) לֹא-יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִקְהָל ה' וְגַם דְּוֹר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֹא לָהֶם בִקְהָל ה' עַד-עוֹלָם: ה-[רלב"ג] למד שעד עולם בפסוק (דב' תצא כג,ד) מלמד על דור עשירי בפסוק (דב' תצא כג,ג) שגם זה עד עולם. לענ"ד הקישור הזה נעשה ע"י לֹא-יָבֹא – דרגא. דרגא זאת גם מלמדת סמיכות נוספת והיא העברת הלימוד (דב' תצא כג,ד) בִקְהָל ה' – מרכא טפחא כעין יתור לרבות, היתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי) מפסוק בדין עמוני ומואבי שזה יתר בו אל הפסוק (דב' תצא כג,ג) לֹא-יָבֹא מִמֶּנּוּ בִקְהָל ה' שזה נחוץ בו דברים כג

דברים כי תצא כג,ה: עַל-דִבְרֵי אֲשֶׁר לֹא-קָדְמוּ אֲתֶכֶם בְּלֶחֶם וּבְמַיִם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִצְרָיִם

וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֵיךְ אֶת-בְּלֶעָם בְּיָדְךָ מִפְתּוֹר אֲתֶם נְהַיִם לְקַלְלָהּ:

(דב' תצא כג,ה) עַל-דִבְרֵי אֲשֶׁר לֹא-קָדְמוּ אֲתֶכֶם - גרשיים קדמא מהפך פשטא

ע"פ [ספרי] הענין הוא לבוא בקהל ה'.

בפסוק קודם מדבר בממזר ומרבה ממזרת שלא יבוא בקהל ה'. היית אומר שהיות וגם כאן מדבר במואבי ועמוני זכר ירבה מואבית

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונה – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/ים אחר/ים בתושבע"פ.

ועמונית, על-כן על-דְבִיר – גרשיים, יוצא מענינו לדון בדבר אחר, אֲשֶׁר – קדמא היינו מביא לפסוק (ה) להקדים בלחם ומים את זכרי מואב ועמון (מפסוק ד) שדרך הזכר לצאת ולקדם אך הם לֹא-קִדְמוּ אֶתְכֶם – מהפך פשטא, בסה"כ כתוב (פסוק ה) שחבירו (פסוק ד) מלמד עליו שרק זכרים יוצאים לקדם זרים בלחם ומים, ולכן המהפך פשטא מרמז שהכתוב יצא להקל ולא להחמיר ולכן זכרי מואב ועמון לא יבואו בקהל ה' ואילו הנקבות מותרות לבוא. עיין גם במאור הגדול – הגר"א מקורות בגמרא והסבר ללא טעמים.

הרב יעקב ויגדור נ"י

איכא מאן דאמר דלא דריש טעמא דקרא, ועל-כן היה מקום לנתק בין האיסור (דב' תצא כגד) לֹא-יָבֵא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְּקִתְלֵי ה' ובין הטעם (דב' תצא כה) עַל-דְבִיר אֲשֶׁר לֹא-קִדְמוּ אֶתְכֶם בְּלָחֶם וּבְמִים. ועל זה בא טעם קדמא במלת אֲשֶׁר לרמז לדבק את טעמו של האיסור (פסוק ה) אל האיסור (פסוק ד).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מונח – כי במצוות (ל"ט, טו) תהלים ק"ט, ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תפצית ההשפעות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מארין**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא = טרקה** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שיהו הפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שיהו הפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקד** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביעי; 4: מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-סגול – כחצי פסוק – היקף השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכהה; **תלישא-גדולה = תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.7 דברים תצא כא, (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

דברים כי-תצא נגד: לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא להם בקהל ה' עד-עולם:

[משנה ידים פ"ד, מ"ד] [*] בו כיום בא יהודה גר עמוני ועמד לפניה בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אמר לו ר' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג הכתוב אומר **(דב' תצא נגד)** **לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא** וגו' אמר לו רבי יהושע וכי עמונים ומואבים במקומן הן כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר **(ישעיה יג, טט):** אמר סנחריב **וְאָסְרוּ גְבוּלֹת עַמִּים וְעִתְדֵיהֶם וְעֲתוּדֵיהֶם שׁוֹשֵׁיטִים וְאוֹרֵי־דָם כְּאֵבִיר יוֹשְׁבֵיהֶם:** א"ל ר"ג הכתוב אומר **(ירמיה מט, יג)** **וְאֶסְרִיכֶן אֲשֵׁיב אֶת־שְׂבֻת גִּבְרֵי־עַמּוֹן גַּם־הֵן:** וכבר חזרו א"ל ר' יהושע הכתוב אומר **(עמוס ט, ד)** **וְשָׂבְתָה אֶת־שְׂבֻת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה וְעֵדֵיין לֹא שָׁבוּ הַתִּירוּהוּ לְבַב בְּקֹהֶל:**

[פירוש המשנה לרמב"ם ידים פ"ד, מ"א] כבר אמרנו שכל מקום שאומר במשנה בו ביום הכוונה לאותו היום שהעומד בו ר' אלעזר בן עזריה (לנשיא). וענין נמנו וגמרו שהם מנו את עצמם כדי שילכו אחר דעת הרוב ונמצא הרוב שלא כדעת ר' עקיבה ופסקו ההלכה כמו שהזכיר כאן לא כמו שאמר ר' עקיבה. וכבר נתבארה הלכה זו בפרק עשרים דכלים עיין עליו שם.

[פירוש המשנה לרמב"ם ידים פ"ד, מ"ד] [ד] כיון שכבר נתבלבלו העמים בזמן סנחריב כפי שמפורסם בספרי הנבואה שהוא העביר את כל העמים מארץ לארץ מרוחקת ממנה נעשו יחסי העמים אצלינו בלתי ידועים ואין לנו יכולים ללמוד עליהם ממקומותיהם. וידוע כי כל השבועים לשון מותרין לבא בקהל מיד **חוץ מעמון ומואב ומצרי ואדומי**, וכלל הוא אצלינו **כל דפריש מרובא פריש** (טט: ב-**בבל** **ברכות כח, א**) מובא דיון זה ושם הגמרא אמרה וכל דפריש - מרובא פריש) (טט: רוב יושבי ארץ עמון וארץ מואב אינם עמוני ומואבים) ולפיכך התיירוהו לבא בקהל מיד. ושים לב היאך לא נמנע רבן גמליאל מלבא לבית המדרש באותו היום והוא שהעובר מן הישיבה והועמד ר' אלעזר בן עזריה כידוע, מפני שלא רצה בכטול תורה..

(דב' תצא נגד) **לא-יבא** – מקף כרב-מצב (א) עד שעלה סנחריב ובלבל כל האומות; (ב) אחרי שעלה סנחריב ובלבל האומות

לפי ברור זה במשמעות טעם מקף, אפשר ללמוד באופן הבא את תבנית הטעמים של

(דב' תצא נגד) **לא-יבא עמוני ומואבי** – דרגא תביר טפיקא, כעין קבוצת פרטים שעל כל פרטיה חלה אותה הלכה.

במצב (א) עד שעלה סנחריב ובלבל האומות רוב הזכרים שבארץ עמון ובארץ מואב היו בני עמון או מואב ולכן אדם הבא מארצות אלו נחשב כמרואב פריש והוא עמוני או מואבי, יכול להתגייר אבל אינו יכול לבוא בקהל ישראל.

במצב (ב) אחרי שעלה סנחריב ובלבל האומות רוב הזכרים שבארץ עמון ובארץ מואב אינם בני עמון או מואב ולכן אדם הבא מארצות אלו נחשב כמרואב פריש והוא אינו עמוני או מואבי, יכול להתגייר ובא בקהל ישראל.

[מדרש תנאים] (דב' תצא נגד) ... שאין ת"ל **(כגד)** **עשירי** בעמון ומואב שכבר נאמר בהן **(כגד)** **עד-עולם** ומה ת"ל **(כגד)** **עשירי** אלא

מופנה להקיש אדין בגזרה שיה נאמר כאן (כגד) דור עשירי ונאמר להלן (כגד) דור עשירי מה (כגד) עשירי האמור כאן (כגד) עד-

עולם אף **(כגד) עשירי** האמ' למעלן עד עולם:

בשני הפסוקים הכתובים הבאים זהים בתוכן בניקוד ובטעמים **(דב' תצא נגד)** **גם דור עשירי** **(דב' תצא נגד)** **גם דור עשירי**

(דב' תצא נגד) **גם דור עשירי** – יתיב מונח זקף-קטן, טעם מלת **גם** – יתיב בא רק בתבנית הטעמים יתיב [מונח] זקף-קטן ובתבנית

זאת היתיב בא במקום פשטא במלה מלעלית בת שתי הברות או במלה בת הברה אחת. ליתיב גם תפקידי פשטא וגם תפקידי יתיב. **(כגד) עשירי** – זקף-קטן מלמד שני לימודים.

לימוד (א) מלת **(כגד) עשירי מופנה** (לדרשה שכאן היא מידת) **גזרה שיה** כי בהמשך הפסוק נאמר **עד-עולם** המרחיב את איסור ביאת העמוני והמואבי בקהל ה' מעבר לדור עשירי. אפשר כי טעם מלת **גם** – יתיב בתפקיד דווקא כך תלמד, מסייע ללמוד את הגזרה שיה.

היות וב-**(כגד)** לא נאמר משהו שירחיב מעבר ל-"דור עשירי" כגון "לעד" אז אפשר ש-**(כגד) עשירי** אינו מופנה לגמרי לדרשה

והלימוד במדת **גזרה שיה** מופנה רק מצד אחד (פסוק כגד).

לימוד (ב) אפשר שמלמד דבר מיוחד בענין "דור עשירי" מיוחד לאדם מיוחד ולכן ממשיך "עד עולם" לאנשים אחרים. נביא המקורות: **[משנה אבות פ"ה, מב]** **עשרה דורות מאדם (הראשון) עד נח, עשרה דורות מנח עד אברהם (אבינו), וע"פ [משך חכמה] עשרה דורות**

מאברהם עד בועז שנשא את רות הגיורת ממואב והיא אם מלכות דוד.

[רות רבה (וילנא) פרשה ח, א] ר' יצחק פתח **(תה' מ, ה)** **אָז אֲמַרְתִּי הִנֵּה־בִּאתִי שִׁירָה חַיִּיתִי צִרִיךְ לֹמַר שְׁבִאתִי וְאִין אֶזְ אֵלָא שִׁירָה שְׁנָא'**

(שמ' בשלח טו, א) **אָז יִשְׁרַם־מִשָּׁהּ מַכְלָל (דב' תצא נגד)** **לא-יבא** הייתי ובאתי. **(תה' מ, ה)** **בְּמַגְלַת־טֹפֶר כְּתוּב עָלָי:** (טט: המדרש מפרט מהי **מַגְלַת**

טֹפֶר) במגלה **(איכה א, א)** **אֲשֶׁר צִוְּיָתָהּ לֹא־יָבֹאוּ בְּקֹהֶל הָיָה:** בספר **(דב' תצא נגד)** **לא-יבא עמוני ומואבי**. ולא דיו שבאתי אלא במגלה

ובספר (טט: כבר בתורה מרומז דוד כיסוד למלך המשיח) **כְּתוּב עָלָי:** במגלה פרץ חצרון רם עמינדב נחשון בועז עובד ישי דוד, בספר **(שמ"א טז, ז)** **וַיָּאמֶר ה' קוֹם מִשְׁתָּחוּ כִּי־נָהָה הוּא:** ר' הונא אומר כתיב **(בר' ד, ז)** **כִּי שְׁתַּלִּי אֱלֹהִים יַרְעֵ אֶחָד,** זרע הבא במקום אחר ואיזה זה, זה **מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ,** ... כך אמר הקדוש ברוך הוא לדוד, מה צורך היה לי ליחס, פרץ חצרון, רם עמינדב, נחשון שלמון, בועז עובד, ישי, דוד,

לא בשבילך **(תה' פט, כא)** **מִצְאֵתִי יָנַד עֲבָדִי בְּשָׂמוֹן קִדְשֵׁי מִשְׁתָּחוּ:**

[משך חכמה] (בר' וירא יט, ז) **הוּא אֲבִיר־מוֹאֵב עַד־הַיּוֹם:** כי הממזרות הוא פסול בתולדה, ומועיל לרעה אל תכונת הנפש, וכמו שאמרו כי הממזרות יסבב עזות הפנים (כלה פ"ד). לכן אמר כי התכונה הרעה מאבי המשפחה נשאר אצלו ובניו עד היום. [ועיין בעל הטורים

תצא (טט: שכתב בעה"ט) והנקבות מותרות (יבמות עוב), לפי שהן התכוונו לדבר מצוה (ניזיר כג, א). ואף שאין ממזרות אצל עובדי כוכבים (טט: והרמב"ן כתב (בר' וירא) שלבני נח קודם מתן תורה אב היה מותר בבתו, ועוד כתב אבא יסד ברא (זה רמז למלכות דוד ממקום אחר)), יתכן להיות

כי למאן דאמר ממזרת לאחר **עשרה** דורות מותרת, לכן רות באה לבעוז, שכבר היה **עשרה** דורות **ממואב אביהם**, אם תחשוב נגד דורות מישראל אברהם יצחק ועקב יהודה פרץ, **וחמשה** דורות **מפרץ עד בועז**, כתוב בסוף רות. והמציאה ההשגחה שיהיה כבר

[ר' עובדיה מברטנורא על רש"י עה"ת (עמר נקא)] (דב' תצא נגד) **לא-יבא עמוני** לא ישא ישראלית קשה הא כבר פירש לעיל דלישנא

דלא יבא בקהל ר"ל לא ישא ישראלית ולמה הוצרך לשנותו ככאן וי"ל דהייתי יכול לטעות בזה הכתוב בעמון ומואב ולפרשו כמשמעו שלא יבואו במקדש ובעדת ישראל משום דכתיב בקינות כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צוית לא יבואו בקהל לך שבעמון ומואב מדבר כדאית' התם במדרש לך הייתי מפרש מקרא כמשמעו משום הכי חזר רש"י וכתב לא יבא עמוני לא ישא ישראלית:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) ל"ה כי במצוות האמנה – תהלים קי"ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: מצבת ההשערה: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים כסורים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי: **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא = מאריך**, רבוי: **דרגא** – מצרף: **תביר** – מחלק, ממש, לא ממש: **טפחא = טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט: **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעותים חלק מפרטיה מניין מסוים: **מקו-בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות: **פסקו-י** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I: **זקף-קטן** – 2: **זקף-גדול** – 3: **רביע** – 4: **מונה רביע** – לפחות 4 ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שנוי, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

סיכום (דב' תצא כגד) גם ידור עשירי לימוד (ב) דור עשירי ממואב היא רות אם המלכות של דוד יסוד מלך המשיח. וע"י הבנת עקרון זה נלמד את תבנית הטעמים של המשך הכתוב (דב' תצא כגד) לא-יבא להם בקהל ה' – מקף מרכא תביר מרכא טפחא, (דב' תצא כגד) לא-יבא – מקף כרב-מצב (א) יש מאן דאמר שממזרת מותרת אחרי עשרה דורות (ב) והלכה שאינה מותרת, אבל עמון ומואב שהם בני נח לא שייך בהם ממזרות ובאה תבנית הטעמים של (דב' תצא כגד) לא-יבא להם בקהל ה' – מרכא תביר מרכא טפחא, ומלמדת שזאת כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא "לא לבא בקהל ה'" ושוניים בהלכותיהם לגבי הנושא, הנקבות כמו רות מותרות לבוא, הזכרים אסורים לבוא בקהל ה' היינו בקהל כהנים לויים וישראל מיוחסים,

[מדרש תנאים] (דב' תצא כגד) בקהל ה' בקהל ה' אינו בא, בא הוא במינו: בקהל ה' בקהל ה' אינו בא אבל בא הוא בגרים: (דב' תצא כגד) גם ידור עשירי אין לי אלא (דב' תצא כגד) ידור עשירי מעשירי ולהלן מנ' ת"ל (כגד) ער-עולם: (דב' תצא כגד) להם בקהל ה' – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא "לא לבא בקהל ה'" ועל חלקם לא חלה הלכה מסוימת וזה קבלת גרים מעמון ומואב והיתר נישואין בקהל של עמונים ומואבים שהתגירו, הם מותרים במזרות ושתוקות ישראל. כאמור, כל זה נהג עד שעלה סנחריב ובלבל האומות.

דברים כי תצא כגה: על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שחר עליך את-בלעם בן-בעור מפתור ארם נהרים לקללך:

(דב' תצא כגה) על-דבר – גרשיים אשר לא-קדמו אתכם – קדמא מהפך פשטא בלחם ובמים – מונה זקף-קטן (דב' תצא כגה) ובמים – זקף-קטן, מלמד על שתי דרשות. דרשה בדרך (א) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם על-דבר – גרשיים, מלמד על כעין יצא מענינו לדון בדבר אחר לא-קדמו אתכם מהפך פשטא מלמד שיצא מענינו לדון כענינו יצא להקל ולא להחמיר. דרשה זאת למדנו בשנת התשע"ו

(דב' תצא כגה) ובמים – זקף-קטן, מלמד על שתי דרשות. דרשה בדרך (ב) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם

(דב' תצא כגה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם – גרשיים קדמא מהפך פשטא, ראה דברים ראה יד, כב: עשר העשר את כל-הבנות זרעך (טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז) ... וכל המרחם על עניים הקדוש ברוך הוא מרחם עליו ויש לאדם ליתן אל לבו שכמו שמבקש בכל שעה מהקב"ה שיומיין לו פרנסתו וכמו שמבקש מהקב"ה שישמע שוועתו כן צריך שישמע שוועת העניים ואף גם זאת שהקב"ה מקרב לשמוע צעקת עניים שנא' שוועת עניים אתה תשמע לפיכך יש לו ליהרר מזעקתם 'וגם כי בורית כרותה לה' שנא' (שמ' מש' כב,כ) וקהל יריצצק אלי ושמעתי בייסונו אני: גם יתן אל לבו כי הוא גלגל החזור בעולם וסוף האדם לבא לידי מידה זו ואם לא הוא יבא בנו או בנו ב'ואל יעלה בלבו עצה לומר אין אחסר ממוני ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה רצונו שיתחלק לעניים ממנו וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו כדכתיב⁽²⁾ (שעשהו נח,ח) וסגף לפניך צדקך ועוד כי הדבר ברוב ומנוסה כי בשביל הצדקה שנותן יג' לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב (דה"ב ל,א) מהסל התרופה לביא ביתה' אכול ושבוע והוטר עד-לרוב פי ה' בקה את-עמלו וכתיב (מלאכי ג,1) הביאו את-קלית-המעשר אל-בית האוצר ויהי טרף בביתו ובתנוני נא בואת אמר ה' צבאות אסאלא אפתח לכם את ארבות השמים והרדתי לכם ברכה עד-בליידי: יא' ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה כדכתיב ובחוננו נא בזאת ועוד כי הוא דוחה את הגזירות הקשות וברעב תציל ממות כאשר אירע לצרפית (מלכים א' יז) בשביל עוגה קטנה שנתנה לאליהו ומניעתה (טט: של צדקה) תרחיק הקרובים לשכינה ממנה ומן התורה כאשר אירע לעמון ומואב שהיו קרובים אלינו ונתרחקו (דב' תצא כגה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם אותנו בלחם ובמים ומקרבת הרחוקים לחסות תחת כנפי השכינה כאשר אירע ליתרו על אמרו (שמות ב') קראן לו ויאכל לחם, טט: וכן לרות המואביה שהביאה אוכל לנעמי חמותה.

(דב' תצא כגה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם – גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית טעמים בתפקיד של דבר שהתחיל, מושעה יתחדש (התחדש) שוב. וכן דבר שהתחיל קודם לזמנו הראוי, הושעה, התחדש. זה גלוי אורו של משיח, שעתידי היה לבוא מבנות לוט בן הרן אחיו של אברהם אבינו, כי הרן נשרף באש באור כשדים כי הסס ללכת אחרי אברהם, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. אלא שזכרי מואב ועמון בני בנות לוט, הורחקו מקרבת השכינה בגלל מניעת חסד מבני-ישראל, ולא זכרו חסד אברהם ללוט אביהם. ובית דינו של בועז התבררה ההלכה שהרחקה חלה רק על הזכרים, אבל היות ובוועז מת יום אחרי שנשא את רות המואביה ובא אליה, עדיין הסתפקו בדבר עד שהתברר סופית במשיחת דוד בן ישי בן עובד בן בועז ורות למלך על ישראל ע"י שמואל הנביא והתגלה אורו של משיח. וזה היה כארבע מאות שנה אחרי הצווי בערבות מואב. כמספר 400 שנה בין לידת יצחק ליציאת מצרים.

- ע"פ **האנציקלופדיה התלמודית** במקום שלא כתוב בתורה הטעם יש מחלוקת בין רבי יהודה הסובר שלא דורשים טעמא דקרא (הלכות המצוה קיימים תמיד בלי שינויים) ובין רבי שמעון הדורש טעמא דקרא והלכות המצוה משתנים בהתאם לטעם.
- במקום שכתוב במפורש טעמא דקרא אין מחלוקת, אלא שלרבי שמעון כתיבת הטעם באה לרבות דבר נוסף.
- הדורש עיון לגופו מדוע פה דרש טעמא דקרא שזאת שיטת רבי שמעון.

(דב' תצא כגה) את-בלעם בן-בעור מפתור ארם נהרים לקללך:

בעל סדרת טעמים זהה ל-(דב' כג) **ביום עשות ה' אלהים ארץ ושממים:** אתנה רביע תביר מרכא טפחא מרכא סלוק בעל סדרת טעמים זהה ל-(הושע כד,ט) **ויקם בלק בן-צפור מלך מואב ויגחם בישראל וישלח ויקרא לבלעם בן-בעור לקלל אתכם:** אתנה רביע תביר מרכא טפחא מרכא סלוק תבנית הטעמים **לבלעם בן-בעור** - במרכא טפחא, יתור לרבות וללמד (א) אפשר שזה כמאמר חז"ל זה כנגד זה ברא הא-לקים; (ב) **לבלעם בן-בעור** שהוא ראש לרבי הקליפות הטמאות.

ב"ה טוב טעם דעת מלמדני (ל) כי במצוותך האמתית - תהלים ק"ט, ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1: זקף-קטן - 2: זקף-גדול - 3: רביע - 4: מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים כ-תצא כגא - ג:

[א] לא-יקח איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: ס

[ב] לא-יבא פצוע-ד-קא וכרות שפכה בקהל ה': ס

[ג] לא-יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא לו בקהל ה': ס

הנושא: קידושין לעומת עריות.

[משנה יבמות פ"א, מ"א] [*] נושאין על האנוסה ועל המפוחה האונס והמפתה על הנשואה חייב נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו:

[בבלי יבמות ד, א] ... ובמשנה תורה (ט: ספר דברים) מנלך דדריש (ט: ר' יהודה פסוקים סמוכין) ? דתנן (ט: [משנה יבמות פ"א, מ"א]): נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, אנוסת בנו ומפותת בנו; רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו; (ט: ב- [בבלי ברכות כא, ב] נאמרים הדברים על רבי ברייתא, דתניא, רבי אליעזר אומר: נושא אדם אנוסת אביו וגו')

[רש"י בבלי יבמות ד, א] נושא אדם אנוסת אביו - שלא נאסרה עליו עולמית אלא אשת אביו כדכתיב (וי' אח"מ יח, ח) עֲרֹנָת

אֲשֶׁת-אָבִיךָ לֹא יִגְדֹל עֲרֹנָת אָבִיךָ הוּא: ס ואשת משמע ע"י אישות דקדושינ. אנוסת בנו - לאו כלתו היא דאין כלה אלא מקודשת וראויה לחופה.

ואמר רב גידל אמר רב: מ"ט דרבי יהודה? דכתיב: (דב' תצא כגא) לא-יקח איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: כנף שראה אביו לא יגלה. וממאי (מנין ולמד) דבאנוסה כתיב? מעלילה דקרא (ט: בשני הפסוקים הקודמים שבסוף פרק כב), דכתיב: (ט: הפסוק הראשון המלמד על האונס הוא הוספת הכותב (כב, כח) כִּי-יִמְצָא אִישׁ יָגֵב נַעֲרָה ... (כב, כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֵּב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה הַנִּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, וסמך ליה: (דב' תצא כגא) לא-יקח איש וגו'. ורובן (שמתירין לאדם לשאת אנוסת אביו מה הם אומרים)? אי הוה סמך ליה (ממש) - כדקאמרת (אז היו מסכימים עם ר' יהודה), השתא דלא סמך ליה, (דכתיב: (דב' תצא כגא) לא-יקח איש את-אשת אביו בנתים), (ט: הם לומדים כי (דב' תצא כגא) ולא יגלה כנף אביו: מלמד כי) בשומרת יבם הכתוב מדבר, ולעבור עליו בשני לאוין.

ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש (ט: ר' יהודה פסוקים סמוכין)? איבעית אימא: משום דמוכח, [רש"י בבלי יבמות ד, א] דמוכח - מוכח למדרשינהו אהדדי סמכינהו - לכתביה רחמנא - לההיא לא יגלה כנף אביו לגבי עריות אי לטפריי לאוי גבי אשת אב קאתי.

ואיבעית אימא: משום דמופני. איבעית אימא משום דמוכח, דאם כן, לכתביה רחמנא גבי עריות; ואיבעית אימא משום דמופני, דאם כן, לכתוב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו, (דב' תצא כגא) ולא יגלה כנף אביו למה לי? [דף ד, א] שמע מינה לאפניי. [רש"י בבלי יבמות ד, א] לאפניי - לאנוסתו של אביו דילין מסמוכים דלעיל.

[רמב"ם איסורי ביאה פ"ב, ה"ג] הבא על אשה ובתה דרך זנות או על אשה ואחותה וכיוצא בהן הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנישואין לא בזנות, וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה או פיתה אותה הרי זו מותרת לו וישאנה שלא נאמר אלא (דב' תצא כגא) אֲשֶׁת ואין כאן אישות.

[רש"י] (דב' תצא כגא) לא-יקח - אין לו בה לקוחין, ואין קידושין תופסין בה (ראה קידושין סז, ב) (שפת"ח ... אין לו בה קידושי כסף ...

(אף) לאחר מיתת אביו וגו'). ולא יגלה כנף אביו - שומרת יבם של אביו הראויה לאביו (שפת"ח ... אלא לרבות שומרת יבם). והרי כבר הוזהר עליה משום (וי' אח"מ יח, יד) עֲרֹנָת אֲחִי-אָבִיךָ? אלא לעבור על זו בשני לאוין (שפת"ח ... אף לאחר מיתת אביו), ולסמוך לה (דב' תצא כגא) לא-יבא ממזר; ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות (ראה יבמות מט, א) (שפת"ח ... ר"ל וגם בשביל זה נכתב ולא יגלה כנף אביו כדי שייסמוך לה לא-יבא ממזר וגו'. ואם תאמר והא מפסיק קרא (כג, ב) לא-יבא פצוע-ד-קא ויש לומר כיון דלאו בני בנינים נינהו (בעלי מום אלה) ולא שייך בהו ממזר לא חשיב הפסק).

וקל וחומר מחייבי מיתות בית דין, שאין בעריות מיתות בית דין, שאין בה כרת. (ט: גלוי עריות שעונשו מיתת בית דין, זה כשהיו עדים בשעת מעשה והתריאו התראה נכונה. אלא לא היו עדים בשעת מעשה, או היו עדים ולא התריאו, או לא התריאו נכון, אלא אי אפשר לבצע מיתת בית דין ואז יש לעוברי הערבים (האיש והאשה) עונש כרת.

[תיב"ע] - (דב' תצא כגא) לא יסב גבר ית אתתא דאניס או דשרגיג (ט - אנוסת (מסמיכות פסוקים) או מפותת (דרשה ממקום אחר)) אביו וכל דכן אתת אביו ולא יגלי כנפא דגלי אביו. [ראב"ע] - (כב, כח) - אֲשֶׁר לֹא-דֹאֲרֶשָׁה - זאת אנוסה לא מפותת (כגא), לא-יקח איש את-אשת אביו האנוסה על כן נסמכה זאת הפרשה (ט: שב- (כגא, א) אל (כב, כח) כִּי-יִמְצָא אִישׁ יָגֵב נַעֲרָה ... (כב, כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֵּב עִמָּהּ ... תחת אֲשֶׁר עָנָה

(רות ג, ט) ... ופרשת קנפך על-אמתך - היינו קדשני להיות אשתך. לכן בפסוק (דב' תצא כגא) לא-יקח איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: יש כפל לענין אשת איש, את-אשת אביו וגם כנף אביו.

(דב' תצא כגא) לא-יקח - מקף כרב-דעות האם אדם מותר לקדש אנוסת או מפותת אביו. [בבלי ברכות כא, ב] ... רבי אליעזר אומר: נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, אנוסת בנו ומפותת בנו. רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו. אבל לפי שלא אסר אפשר כי אדם מותר לקדש אנוסת בנו ומפותת בנו.

אליבא דרבי אליעזר יקח איש - מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקבוצה הבסיסית היא אנוסת או מפותת אביו בקידושין, ההרחבה היא שהאב מותר לקדש אנוסת בנו ומפותת בנו.

(דב' תצא כגא) לא-יקח איש את-אשת אביו - מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקבוצה הבסיסית היא אשת אביו בקידושין, לר' יהודה ההרחבה לאסור על הבן גם נשים, שאביו לא היה לו בהן קידושין או שלא היה לו בהן קידושין: ע"פ [בבלי ברכות כא, ב] וכן פי' [ראב"ע] ... ההרחבה היא אנוסת אביו הנלמדת מסמיכות הפסוקים שלפני פסוק זה המלמדים על האנוסה (כב, כח) כִּי-יִמְצָא אִישׁ יָגֵב נַעֲרָה ... (כב, כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֵּב עִמָּהּ ... תחת אֲשֶׁר עָנָה ע"פ [תיב"ע] ההרחבה כוללת אנוסה או מפותת. ע"פ [רש"י] ע"פ [בבלי יבמות מט, א] ההרחבה כוללת שומרת יבם הנלמדת מהמשך

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמד מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי ממשות; מרכא טפקא ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי ממשות; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנצח מסוים; מקף – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

אותו פסוק (דב' תצא כגא) וְלֹא יִנְלָה כִּנְיָ אָבִיו - שומרת יבם של אביו הראויה לאביו מהמשך פסוק זה אפשר ללמוד גם על הרחבה לאשה שהיאש בא עליה בשגנה, והזונה. וכל אלה בין ראויות ובין שלא ראויות לאביו, בין בחייו בין אחרי מותו.

[בבלי קידושין סזב] ... כל שאין לה עליו קידושין. מנא הני מילי? דאמר רבי חייה בר אבא אמר ר' יוחנן, ומטו בה משום דרבי ינאי, ורב אחא בריה דרבא, ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי, אמר קרא: (דב' תצא כדב) וְנִצְצָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִתְהַלְכָה לְאִישׁ-אֲחֵר׃. לאחרים - ולא לקרובים. מתקיף לה רבי אבא, ואימא: לאחר - ולא לבן; בן בהדיא כתיב ביה: (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו, אחר (טט): (דב' תצא כדב) וְהִתְהַלְכָה לְאִישׁ-אֲחֵר׃: למה לי? שמע מינה: לאחרים - ולא לקרובים. ואימא: אידי ואידי לבן, הא לכתחילה, והא דיעבד!

[רש"י קידושין סזב] ודילמא הא לכתחילה הא דיעבד - כלומר (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח לאו שלא יהיו לו בהן קידושין דיעבד קאמר אלא אזהרה שלא יקדשנה ומיהו אי קדיש ניהוו קידושין ואתא האי קרא אחרינא (טט): (דב' תצא כדב) וְהִתְהַלְכָה לְאִישׁ-אֲחֵר׃: לומר דאין בה היה כלל ולעולם לבן קאמר דכיון דאמר ולא פירש קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל. (דב' תצא כגא) אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו – מקף כרב-סברה (א) לכתחילה הבן לא יקח אשת אביו אחרי גירושין או אחרי מות האב בדיעבד אם לקח, יש לו קידושין. (ב) אין קידושין לבן באשת אביו כלל ולומדים זאת מהפסוק (דב' תצא כדב) וְנִצְצָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִתְהַלְכָה לְאִישׁ-אֲחֵר׃. [אבן ישראל] ותלמד מכאן רק למקום שיש בו איסור מיתת בית דין ולא לאיסורי כרת (ב) ודוחים מפסוק (דב' תצא כדב) וְהִתְהַלְכָה לְאִישׁ-אֲחֵר׃: וגם מאחות אשה (וי' אח"מ יח,יח) וְאִשָּׁה אֶל-אֲחֵתָהּ לֹא תִקַּח לְצִדָּר לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ עִלְיָהּ פְסָיִק׃: כנלמד להלן בבלי קידושין [בבלי קידושין סז, ב] מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת - ולא תפסי בה קידושין, אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת - לא תפסי בה קידושין.

(דב' תצא כגא) אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו – מקף מונח אתנה, [בבלי קידושין סזב] אשת איש ... אין לה היתר בחיי אוסרן. ... , תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרן - בגירושין, אז צריך הכתוב (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו לאסור על בן האיש המגרש או הנפטר אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו (דב' תצא כגא) אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו – מונח אתנה, רבוי והגבלה, [רש"י יבמות ד,א] ... אי לטפווי לאוי גבי אשת אב קאתי. אבל רבוי לאוים נלמד ע"י [רש"י] ע"פ [בבלי יבמות מט,א], מהסיפא וְלֹא יִנְלָה - מרכא טפקא, יתור לרבות לשומרת יבם אביו לאו, לעבור עליה בשני לאוין (שפת"ח ... אף לאחר מיתת אביו), לכן נשאר בצ"ע

כג. ג ע"פ שפת"ח (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ בִקְהָל הָעָם - מה פצוע דכא שלא נוצר בעבירה אסור לבוא בקהל ה', קל וחומר ממזר שנוצר בעבירה. לכך לא ישא ישראלית, ואם נשאה כופין אותו להוציא. (ב) ע"פ בעל הטורים סמיכות ג' לב' סמך ממזר לפצוע דכה שממזר אינו מוליד כפצוע דכה ושאר ההסבר על "גם דור עשירי"

[רשב"ם] - (א) לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו - הוכפל כאן (ראה ו' קד' כגא), לומר שהנולד ממנה הרי הוא ב' לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ (לחלו,ג). האם שני הפסוקים בויקרא ודברים מהוים בנין אב משני כתובים או אחד לאזוהרה ואחת לעונש? (וי' קד' כגא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו עֲרֹת אָבִיו נָלָה מוֹת-יָוִם וְיָמֹתָו שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּם: [רבי יוסף בכור שור] וְלֹא יִנְלָה כִּנְיָ אָבִיו - איכא דמפרש (ראה יבמות מט,א) בשומרת יבם של אביו; והיא בכרת, שהרי היא דודתו. ואיכא דאוקי לה לקרא באנוסת אביו ומפותת אביו, לאמר שהוא ב'לאר'.

דברים כ"תצא כגב: ס לֹא-יִקַּח פְּצוּע-דְּכָא וּכְרוֹת שְׁפָכָה בִקְהָל הָעָם [רבי יוסף בכור שור] (כגא) לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ - נולד 'ממי שזר אצל אמו'. ואמרו רבותינו (ראה ספ"ד רמת), שסמכו ל- (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו, דבכי האי גוונא הוי ממזר. איכא למאן דאמר (ראה יבמות מט,א), דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי כריתות; והלכה כדבריו. ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'לאוין', ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'עשה'. וכולהו דייקי מהאי קרא (טט - כגא), ביבמות (שם). ו- (כגא) לֹא-יִקַּח פְּצוּע-דְּכָא לא חשבי לה הפסק, דפשיטא דלאו איניהו קאי לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ, שאינם עושים ממזרות, שאינם מולידים. (כגא) לֹא-יִקַּח לוֹ הֵלֵךְ אַחֵר פִּיסוּלוֹ (ראה ירוש' קידושין נ"ב, סד, ג).

לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ – מקף כרב-דעות בגדר ממזר "מי (האיש) שזר אצל אמו" ע"פ [רבי יוסף בכור שור]: (א) (ראה יבמות מט,א), דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, (ב) ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי כריתות, והלכה כדבריו; (ג) ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'לאוין', (ד) ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'עשה' (צ"ע איזה עשה זה?). לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ – מרכא טפקא. מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, (א) מרבה על הממזר את הממזרת. (ב) ע"פ [רבי יוסף בכור שור]: אמרו רבותינו (ראה ספ"ד רמת), שסמכו ל- (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו, דבכי האי גוונא הוי ממזר. כלומר כמו שהנולד מלקיחת אשה האסורה על הלוקח כמו לקיחת אשת אביו וכנף שגילה אביו, הוא ממזר(ת) כך הנולד מחייבי כריתות בעריות הוא ממזר(ת). טט – פסוקים (דב' תצא כגא - ג) כל אחד פרשה סגורה ואעפ"כ כולם נלמדים במידת סמיכות. אפשר כי תבנית הטעמים של (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח אִישׁ - (סלוק) מרכא טפקא וכן (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח מִמֶּנּוּ - (סלוק) מרכא טפקא, הם בתפקיד של דרישת סמוכים. ואפשר שכאשר (פסוק ב) שבאמצע מוציא קבוצת אנשים שלא שייכת בהם עצמם ממזרות אלא כיון שלא יכולים להוליד מונעים מהם להינשא ואם נשאו נשים כופין אותם להוציא, כי עלולות נשותיהם לזנות וילדיהן ממזרים. לענ"ד טעם דרגא בקרא (דב' תצא כגא) לֹא-יִקַּח דרגא יוצר קשתות קישור בין תחילת פסוק א' לסוף פסוק ג' לסגור אותם ליחידת לימוד אחת בנושא הממזר והרחקתו מקהל ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצות ק"ט, ט"ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – א' התשפ"ג: תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי ממשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעמיתם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק-ב** כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק-ו** – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זק-קטן** – 2; **זק-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זק-קטן** ... **זק-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.8 דברים תצא כאי (התשע"ח)

דברים תצא כאי: **וכי יהיה באיש תשא משפט־מנות והונת ותלית אתו על-עץ:**

(רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב) אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שמא שוגג היה, וכיצד מתרין בו אומרין לו פרוש או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת בית דין או מלקות, אם פירש פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני פטור עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה ואח"כ יהרג, וצריך שיעבור ויעשה יתכף להתראה בתוך כדי דיבור, אבל אחר כדי דיבור צריך התראה אחרת, ובין שהתרה בו אחד מן העדים ובין שהתרה בו אחר בפני עדים אפילו אשה או עבד אפילו, שמע קול המתרה ולא ראהו ואפילו התרה בעצמו הרי זה נהרג.

נסביר את טעמי הרישא של הפסוק שלא בסדר המלים:

(דב' תצא כאי, כב) תשא משפט־מנות – תביר טפחא (ללא דרגא או מרכא לפני תביר), תבנית טעמים המופיעה בתורה 23 פעם. תפקידה ללמד על שני פרטים הכרחיים המהווים יחידה שלמה, כאן שיביאו לפסק דין של מיתה. הם גם הכרחיים בלאוים אחרים הנידונים בבית דין כגון שיש בהם מלקות. הצעה ע"פ **[רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב]** שני פרטים הכרחיים בצורת ההתראה (א) התראת עדים על העבירה, (ב) פירשו לו עונשה.

ע"פ **[רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב]** שני פרטים הכרחיים במותרה (א) שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה (ב) וצריך שיעבור ויעשה יתכף להתראה בתוך כדי דיבור.

וכי יהיה באיש – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבעה הלכות בהתראה כדי שבכלל יגיע אל **תשא משפט־מנות**: (א) שני מתרים (ב) המתרה הוא אחד מן העדים (ג) המתרה אינו מן העדים אבל מתרה בפניהם (ד) המתרה יכול להיות אשה או עבד (ה) שמע (המתרה) קול המתרה ולא ראהו (ו) ואפילו התרה בעצמו הרי זה נהרג.

(דב' תצא כאי, כב) וכי יהיה – בהוויתו היינו בדעתו לעשות מעשה. **וכי יהיה** – מקף כרב-מצב תגובת העומד לעשות מעשה בעקבות התראה ע"פ **[רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב]** (א) אם פירש (מעשיית המעשה הרי הוא שוגג ו) פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני פטור (ב) **[רמב"ם שם]** עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה (הרי הוא מזיד) ועל זה בא המשך הכתוב.

הסבר אחר ל-**(דב' תצא כאי, כב) וכי יהיה** – עשוי להביא מקור לנאמר בסיפא של ה-[ספרי] הבא "שהשעה צריכה ללמד בה אחרים".

[ספרי דב' תצא פיסקא רכא] (דב' תצא כאי, כב) וכי יהיה באיש תשא משפט־מנות והונת, האי שנתלה ואין האשה נתלית רבי אליעזר אומר אף האשה נתלית אמר להם רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנים שנים ביום אחד אלא שהשעה צריכה ללמד בה את אחרים.

מוצע להסביר "שהשעה צריכה" כך: **(דב' תצא כאי, כב) וכי יהיה** – מקף רב-מצב של קיום המצוות (א) מצב שאין השעה צריכה ללמד בה אחרים (ב) מצב שהשעה צריכה ללמד בה אחרים. במצב (א) **באיש** – יחיד **והונת** – אתנח מגביל ענין היחיד לדון אחד ביום ולהמית אחד ביום למצב שאין השעה צריכה ללמד בה אחרים. אבל במצב (ב) כאשר השעה צריכה ללמד אחרים דנים רבים וממיתים רבים ביום אחד.

[ספרי דב' תצא פיסקא רכא] ותלית אתו, יכול יהו כל הנסקלים נתלים תלמוד לומר **(דב' תצא כאי, כב) פירקלית אלהים תלוי**, אחר שריכה הכתוב מיעט הרי אנו למדים אותו מן המגדף מה מגדף מיוחד שפשט ידו בעיקר והרי הוא נתלה כך כל הפושט ידו בעיקר הרי הוא נתלה, רבי אליעזר אומר מה מגדף מיוחד שהוא נסקל והרי הוא נתלה כך כל הנסקלים נתלים יכול יהו תולים אותו חי כדרך שהמלכות עושה תלמוד לומר **והונת ותלית אתו על-עץ:**

אתו, ולא את כליו, **אתו**, ולא את עריו, **אתו** ולא את זוממיו, **אתו** ולא שנים ביום אחד.

[ספרי] לומד בריבוי ומיעוט תלות רק הנסקלים הדומים ביותר למגדף וזה עובד עבודה זרה, ראה להלן ב-**[בבלי סנה' מה,ב]** רבי אליעזר לומד זאת ברבוי ומיעוט. וחכמים לומדים זאת בכלל ופרט.

(דב' תצא כאי, כב) ותלית אתו – מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין והעשויה להתרחב. כאן לימודים אחדים (א) לרבנן לא כל הנסקלים נתלים; (ב) – (ה) **אתו**, ולא את כליו, **אתו**, ולא את עריו, **אתו** ולא את זוממיו, **אתו** ולא שנים ביום אחד.

המשך **[ספרי] (דב' תצא כאי, כב) על-עץ**, יכול בעץ התלוש או בעץ המחובר תלמוד לומר **(דב' תצא כאי, כב) פירקבור תקברנו** בעץ שנקבר עמו אמור מעתה בעץ התלוש ולא בעץ המחובר.

על-עץ – מקף כרב-מצב עץ (א) עץ מחובר (ב) עץ תלוש. התורה מרמזת ללמוד בעץ תלוש.

על-עץ – סלוק, מגביל בעץ תלוש שנקבר עמו.

ההסבר הבא עוסק במדות הלימוד רבוי ומיעוט וכלל ופרט. בכתוב נמצאת תבנית הטעמים קדמא ואזלא שאחד מתפקידיה לרמז על לימוד בסביבתה במדות הלימוד רבוי ומיעוט וכלל ופרט. אבל הלימוד עצמו אינו במלים המוטעמות קדמא ואזלא.

דברים תצא כאי: **[כב] וכי יהיה באיש תשא משפט־מנות והונת ותלית אתו על-עץ:**

[כנ] לא-תליו נבלתו על-העץ פירקבור תקברנו ביום ההוא פירקלית אלהים תלוי

ולא תשמא את אדמתך אשר ה' אלהיך נתן לך נתלה: ס

[בבלי סנהדרין מה,ב] [משנה סנה' פ"ו,מ"ד]. כל הנסקלין נתליו, דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים: אינו נתלה אלא המגדף והעובד עבודה זרה. האי שנתליו אותו פניו כלפי העם, והאשה פניה כלפי העץ, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: האי שנתלה ואין האשה נתלית. אמר להם רבי אליעזר: והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון! – אמרו לו: שמונים נשים תלה (טט: הוראת שעה), ואין דנים שנים ביום אחד.

גמרא. תנו רבנן: **(דב' תצא כאי, כב) והונת ותלית** – יכול כל המומתין נתליו, תלמוד לומר **(דב' תצא כאי, כב) פירקלית אלהים תלוי** מה מקלל – זה שבסקילה, אף כל שבסקילה, דברי רבי אליעזר. – וחכמים אומרים: מה מקלל – זה שכפר בעיקר, אף כל – שכפר בעיקר. במאי קא מפלגי? רבנן דרשי כללי ופרטי, רבי אליעזר דרשי ריבוי ומיעוט.

רבנן דרשי כללי ופרטי: **(דב' תצא כאי, כב) והונת ותלית** – כלל, **(דב' תצא כאי, כב) פירקלית** – פרט, אי הוו מקרבי להדדי (טט: אם הפרט היה קרוב לכלל) אמרינן: אין בכלל אלא מה שבפרט, הני – אין, מידי אחרינא – לא (טט: והיינו נשארין רק עם המקלל).

המשך הגמרא **[בבלי סנהדרין מו,א]** השתא דמרחקי מהדדי (טט: עתה שבכתוב הפרט רחוק מהכלל) – אהני (טט: מועיל) לרבווי עבודה זרה דדמי ליה בכל מילי (טט: מרבים העו"ז הדומה למקלל כי כופר בעיקר) (ראה פ"א אמר ופר' שלה דיון במגדף ובעו"ז).

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמדנו (ט"ו) כי במצואות האמנות - תהלים ק"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - א' התשפ"ג: מפצת ההשערה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; מהקד פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשורה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מפק - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט. 1: זקף-קטן - 2: זקף-גדול; 3: רביע - 4: מונח רביע - לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

ורבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוטי: (דב' תצא כא,כג) והומת ותלית - רבוי, (דב' תצא כא,כג) פִּי־קִלְלִית - מיעוט. אי הוו מקרבי להדדי (טט: אם המיעוט (מה שאמור להישאר) היה קרוב לרבוי) - לא הוו מרבינן אלא עבודה זרה דדמי לה בכל מילי (טט: מרבים העע"ז הדומה למקלל כי כופר בעיקר), השתא דמרחקי מהדדי (טט: המיעוט האמור להישאר רחוק מהרבוי) - אהני (טט: מועיל) לרביי שאר הנסקלין.

[רש"י מסכת סנהדרין מה,ב] מה מקלל (טט: וי' אמר כד,יד,כג) וְרַגְמָתָא... וְיִצְיָאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מַחוּץ לְמַחְנֵה נִרְגְמָתָא (אָן) בסקילה ונתלה, דכתיב ביה (דב' תצא כא,כג) וְתִלִּית אֶף כָּל שֶׁבַסְקִילָה נִתְלָה. (טט: אפשר שיש כעין הקש או ג"ש בין וְרַגְמָתָא או וְנִרְגְמָתָא ובין וְתִלִּית אֶף. כתובים אלו מוטעמים מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצה העשויה להתרחב, לרבנן מרחיב בפרט אחד, לרבי אליעזר מרחיב לכל הנסקלים) אף כל שכפר בעיקר - אין לך לרבות אלא העובד עבודה זרה. דרש כללי ופרטי - דורשין את התורה בכלל ופרט, כל מקום שסתם (טט: שעשעו כללי) ואחר כך פירש דורשין את האחרון בפרט. ור' אליעזר דורש במיעוט - ויש חילוק בין זה לזה, פרט היינו פירוש הכלל, ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו הדומה לפרט אין מתרבה מן הכלל (טט: שבראש, אלא ממה שכתוב בו), אבל הדורשו במיעוט לא עקר את הכלל ממקומו אלא מיעוטי במקצת, שמתחילה היה משמע כל דבר - ובא המיעוט ומיעט משמעו, שלא תאמר הכל במשמע - אלא כגון זה הכתוב אחריו והדומין לו (טט: ואחרי שהתרחק מרבה מעבר לדומה לו). [רש"י מסכת סנהדרין מו,א]

אהני לרביי עבודה זרה (טט: רבנן) - הך הרחקה שהרחיקם זה מזה למימרא דאין דנין אותו בכלל ופרט (טט: היסודי שאין לך בכלל אלא מה שיש בפרט) - אהני (טט: הרחוק מועיל) לרביי עבודה זרה, הואיל ודמיא לפרטא בכל מילי, שכופר בעיקר כמותו. (דב' תצא כא,כג) פִּי־קִלְלִית - (טט: לרבי אליעזר) מיעט את הרבוי ולימדך שלא תרבה בו את הכל אלא זה, והדומה לו, וכי דרשינן הכי היכא דמיקרבן להדדי, אבל היכא דרחקן זה מזה - אהני (טט: מועיל) דלא תמעטיה בהאי מיעוטא כשאר מיעוטי (טט: כרבי ומיעוט היסודי הממעט את הכל פרט למה שדומה לגמרי למיעוט, כגון להשאיר ע"ז הדומה לגמרי למיעוט - המקלל) אלא מידי דלא דמי ליה במידי (טט: אלא כעת ממעטים מה שלא דומה בכלל למיעוט), כגון שאר מיתות בית דין, אבל שאר נסקלין דדמו ליה מיהת (טט: מכל מקום), דבסקילה כמותן, - לא תמעט מיניה (טט: זה מאמר ר' אליעזר לתלות את כל הנסקלים), ומהכא תפישו לך בכל דוכתא דאיכא כלל ופרט וכלל - דמאן דדריש ליה בכללי ופרטי אינו מרבה אלא כעין הפרט, ומאן דדריש ליה לרביי ומיעוט אמינן ריבה הכל ולא מיעט אלא דבר אחד משום טעמא דפרישית לעיל הוא, דפרט - לשון פירוש, הלכך כלל ופרט וכלל אי אתה דן להביא על ידי הכלל האחרון אלא כעין הפרט, שאילמלא לא בא כלל האחרון הייתי אומר: הפרט הוא פירושו של כלל, ואין בכלל אלא מה שבפרט - ואפילו הדומה לו לא תלמוד ממנו, אלא סתם (טט: הכלל הראשון) ואחר כך פירש ובא ללמדך - שאין בסתם אלא הפירוש (טט: זה הפרט), הלכך כי אתא כללא בתרא אהני לרביי כעין הפרט ותו לא (טט: ואחרים לא), ומאן דדריש ליה בריבוי ומיעוטי אמר לך: המיעוט אינו פירושו של סתם (טט: הרבוי), אלא מיעט ריבויא שלא יהא הכל במשמע, ואי נמי לא אתא כללא בתרא (טט: הרבוי הסוגר) הייתי שומע מן המיעוט כל הדומין למיעוט, - שלא בא המיעוט למעט אלא מאי דלא דמי ליה, הלכך כי חזר וריבה - ריבה הכל ולא מתמעט מן המיעוט אלא דבר אחד שלא תראה בו שום רמז דומה לפרט. (דב' תצא כא,כג) לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ - קדמא ואזלא מרמז כי בסביבתו עשוי להיות לימוד בכלל ופרט או ברבוי ומיעוט. אבל הלימוד עצמו אינו במלים המוטעמות קדמא ואזלא. גמרא [בבלי סנהדרין מה - מו] (דב' תצא כא,כג) וְהוּמַת וְתִלִּית - כלל (טט: הכלל הזה כאילו לא מתחשב בהטעמה ומחבר בין מלת וְהוּמַת - אתנה שהוא עוצר חזק מאד מדרגת קיסר ובין מלת וְתִלִּית - מרכא שהוא טעם מחבר למלה הבאה), המשך גמרא (דב' תצא כא,כג) פִּי־קִלְלִית - פרט, רחוק מאד מהכלל הפותח ובפסוק הבא.

דברים תצא כא,כג: לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ פִּי־קִבּוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בֵּינוֹם הַהוּא פִּי־קִלְלִית אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא אֶת־אֲדַמְתְּךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָךְ נִתְּלָה: ס

[פענח רזא דברים פרשת כי תצא] (דב' תצא כא,כג) לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ וגו' פִּי־קִלְלִית אֱלֹהִים וגו', פ' מפני שגם קללת אֱלֹהִים דינו שיהא נתלה דהיינו מגדף שדינו שנסקל ונתלה, לכן לֹא־תִלִּין כל נתלה כי יאמרו שהי' זה מגדף וזהו גנאי למלך, כי כל הסוסר למלך או תולש בזקנו אף שנעשה בו דין כבד מ"מ זכרון סרחונו הוא גנאי למלך תמיד, וי"מ דכך הוא נתינת טעם שהרואים יכמרו רחמיהם על הנתלה ויקללו הדיין שדנו לתלייה ויעברו על (שמ' מש' כב,כו) אֱלֹהִים יָאָה תִקְבֵּל לָכֵן (דב' תצא כא,כג) לֹא־תִלִּין, זהו פִּי־קִלְלִית אֱלֹהִים תִּלְוִי: [פענח רזא] מבאר הכתוב על הנסקלים בבית דין שנאמר בהם דין "לא תליו" והטעם הוא (א) יסברו הרואים שהתלוי זה מפני שגידף (כי הפסוק הוא בפר' המגדף על המגדף); (ב) הרואים יגדפו את הדיינים שפסקו סקילה ותליה. חז"ל למדו מפסוק זה דין כללי על הלנת המת. וצריך בירור מנין. לֹא־תִלִּין - מקף כרב-מצב תליו [בבלי סנה' מו,א] (א) שלא לכבוד המת (ב) לכבוד המת פוסק ה- [ש"ע י"ד הלכות אבילות סי' שנה, ס"א] אסור (א) להליו המת, אלא אם כן (ב) הלינו (ג) לכבודו, <א> להביא לו ארון ותכריכין או מקוננות, אן או כדי שיבאו קרובים או להשמיע עיירות. לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ - קדמא ואזלא כרמז לכעין כלל בהלנת המת לכבוד המת.

ופרטי: עַל־הָעֵץ - רביע ארבע סיבות להלנת המת לכבוד המת (א) להביא לו ארון ותכריכין (ב) להביא מקוננות (ג) להביא קרובים (ד) להשמיע בעיירות ויספידו ויעשו כנס התעוררות.

פִּי־קִלְלִית - מקף כרב-מצב (א) קללת הדיין שדנו לתליה (ב) זה המגדף כלפי מעלה. למצב (א) הלימוד שאנשים עלולים לעבור על (שמ' מש' כב,כו) אֱלֹהִים יָאָה תִקְבֵּל. למצב (ב) גנאי לבורא שמלינים את התלוי [משנה סנה' פ"ו, מ"ד] ונמצא שם שמים מתחלל. פִּי־קִלְלִית אֱלֹהִים - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אם זה כלל סוגר לכלל של הלנת המת לכבודו זה מרבה סיבות מעין הסיבות שבפרט.

וְלֹא תִטְמָא אֶת־אֲדַמְתְּךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ - המוצא מת מצוה בדרך והיו לפניו שדה בור ושדה ניר, קוברו בשדה בור, שדה ניר ושדה זרע קוברו בשדה ניר, החליף - עובר משום ולא תטמא את אדמתך (27) [ירושלמי ניר פ"ז ה"א]: [תורה תמימה הערה קע] לכאורה לפי טעם דרשה זו אין דין זה נוהג אלא בא"י כמש"כ ולא תטמא את אדמתך וכו', אבל באמת קי"ל דגם בחו"ל הדין כן [עין ב"וד" סי' שד"מ ס"ג], וצ"ל דאין הכונה דוקא טומאת אדמת א"י אלא כל שאינו עושה כמו שתקנו חז"ל הרי הוא גורם טומאה בעולם, והלשון אֶת־אֲדַמְתְּךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָךְ לאו דוקא הוא א"י, ודבר הכתוב בהוה. והנה הרמב"ם השמיט הא דעובר משום לא תטמא, וכתנאה ס"ל דהוא אסמכתא וכ"מ בס' שירי קרבן: וְלֹא תִטְמָא אֶת־אֲדַמְתְּךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ - ... זקף-קטן ... זקף-קטן כעין רמז ללמוד הקש. אפשר שמקיש קבורה בחו"ל מקבורה בארץ-ישראל. נִתְּלָה: - סלוק מגביל, אפשר שלכתחילה מקום הקבורה צריך להיות של המת, וגם אפשר לומר שמרמז להלכה שהמת מצווה קונה את מקומו. ואפשר שהקש ממנו למתי ישראל אחרים שקונים את מקום קבורתם.

ב"ה טוב טעם ודעת ומדע מונח (ל) כי במצואתו ק"ט"ט – תהלים ק"ט"ט – שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשקפה; אנתנ, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרישים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרא – דרוש בפסוק שטור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שטור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.9 דברים תצא כאי, י (התשע"ט) (בהשתתפות הרב א"מ פרל)

דברים כי-תצא כא, טו: ס כִּי-תֵהֵינְךָ לְאִישׁ שְׂתֵי נָשִׁים הָאֶתְתָּ אֹהֶבָה וְהָאֶתְתָּ שְׂנוּאָה וַיְלִדוּ-לְךָ בָנִים הָאֹהֶבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבְּכֹר הַשְּׂנוּאָה:

פסוק זה פותח נושא בכור לאביו לנחלה. ומרבה על הבכור מאשה הכשרה להינשא לאב ושיש לו בה קדושין, בכורי מנשים שלא היה לאב הבכו קדושין בהן. תוך כך עולה נושא נוסף של נשואי היתר ואיסור.

[תורה תמימה הערה קז] לפי [בבלי קידושין סח,א] ... דפסוק זה איירי בנשואי היתר ואיסור, ובחייבי לאוין דקדושין תופסין בהן משום דכתיב כִּי-תֵהֵינְךָ ודרשינן שיש לו בהן הויה, לפי [ספרי] ובעקבותיו [רמב"ם נחלות פ"א,ה"ז] כל הקרובים בעבירה יורשין ככשרים, כיצד כגון שהיה לו בן ממזר או אח ממזר הרי אלו כשאר בנים וכשאר אחים לנחלה (אע"פ שהם מחייבי כריתות ולא תפסי בה יודושין), אבל בנו מן השפחה או מן הנכרית אינו בן לדבר מן הדברים ואינו יורש כלל. [רמב"ם נחלות פ"ב,ה"ג] היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר (דב' תצא כא,י) כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׂנוּאָה יָבִיר זו ששנואה בנישואיה ואין צריך לומר אם היה בן גרושה או בן חלוצה.

[אבן האזל נחלות פ"ב,ה"ג] ... (כא,טו) כִּי-תֵהֵינְךָ כל שיש בה הויה (של קידושין ונישואין) הולדות שלו, אבל טעם מקף של (דב' תצא כא,טו) כִּי-תֵהֵינְךָ – מרמז ללימוד על הויות קשר בין איש לאשה ללא קידושין ושחלק מהבכורים לאב שנולדים הם בכורים לנחלה, וחלק ממועט מההלכות הבכור הנלמדות להלן.

(דב' תצא כא,טו) כִּי-תֵהֵינְךָ לְאִישׁ – קדמא ואזלא מרמז ללימוד כענין כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שיש בפרט. בפרט יש שני תת-פרטים. ההסבר הפרטים מתחיל מתת-פרט השני בסדר הכתוב. (פרט ב) (דב' תצא כא,טו) הָאֶתְתָּ אֹהֶבָה וְהָאֶתְתָּ שְׂנוּאָה – מהפך פשטא מונח זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד שני לימודים, לימוד אחד יהיה על אשה כשרה לאיש שנשאה שרשאי לקיימה, לימוד שני ע"פ תבנית הטעמים של הָאֶתְתָּ אֹהֶבָה – מהפך פשטא המלמד שלפחות אחד מהלימודים מוציא את הכתוב ממשוטו. וזה על אשה אשר בהוית נשיאתה עובר בלאו אבל תפסי בה יודושין. כמו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. אפשר כי וְהָאֶתְתָּ – מונח מרבה בלא תעשה של נשיאה בעבירה אשה שהיא לאו של חייבי כריתות ואין לו בה הויות נישואין כי לא תפסי בה יודושין. ואפילו הכי הבן הבכור שלו ממנה נוהל כפי שמבורר בהמשך (דב' תצא כא,טו) וְהַשְּׂנוּאָה .

ההוצאה ממשוטו היא כהביא [תורה תמימה] הָאֶתְתָּ אֹהֶבָה וְהָאֶתְתָּ שְׂנוּאָה – וכי יש אֹהֶבָה לפני המקום ו- שְׂנוּאָה לפני המקום, אלא אֹהֶבָה - אֹהֶבָה בנישואיה, שְׂנוּאָה - שְׂנוּאָה בנישואיה, וקאמר רחמנא כִּי-תֵהֵינְךָ, מלמד שחייבי לאוין תפסי בהו קדושין^(טז) [קדושין ס"ח א']:

ההסבר עובר לתת-פרט הראשון בסדר הכתוב. (פרט א) שְׂתֵי נָשִׁים – מונח רביעי, מרמז ללפחות ארבע נשים שאין לאיש בהן הויות קדושין ונישואין והן ילדו לו בכור לנחלה. ב-[ספרי] הבא מונה שתי נשים שבכור שלו שילדו אינו נחשב בנו אלא בנן ב-[ספרי דב' כי תצא פיסקא רטו] (טו) כִּי-תֵהֵינְךָ לְאִישׁ שְׂתֵי נָשִׁים, שיש בהם הויה יצאו (התמעטו) שפחה ונכרית שאין בהם הויה משמע מוציא את אלו. (כאן שואל הספרי האם למעט גם את הבאות) (ט - א) ומוציא את היבמה (שזכה בה מהשמים בלי קדושין) (ט - ב) ומוציא את הארוסה שאין להן (עדיין) הויה (טט: של נישואין) [תלמוד לומר שְׂתֵי נָשִׁים] (טט: היינו תכלול אותן ללידת בכור לאיש לנחלה ללא נישואין). ונוספות עליהן (ט - ג) המפותה (ט - ד) האנוסה (ט - ה) אשה האסורה לו ומחייבת כריתות. הנכרית שב-[ספרי רטו] היא כהביא [תורה תמימה (= תר"ת)] (דב' תצא כא,טו) שְׂתֵי נָשִׁים - שתי נשים מעם אחד בעינין (צריכות להיות), להוציא אחת ישראלית ואחת מצרית (נכרית)^(טז) [קדושין ס"ח א']:

[תורה תמימה] וְהַשְּׂנוּאָה - לרבות את העריות שחייבים עליהן כרת בידי שמים^(טז) [ספרי]:
[תורה תמימה הערה קז] נסמך על הדרשה הקודמת אחת אהובה ואחת שנואה דפסוק זה איירי בנשואי היתר ואיסור, ובחייבי לאוין דקדושין תופסין בהן משום דכתיב כִּי-תֵהֵינְךָ ודרשינן שיש לו בהן הויה, על זה מרבה כאן מיתור לשון (דב' תצא כא,טו) וְהַשְּׂנוּאָה דדי היה לכתוב וילדו לו בנים, דכולל גם נשואי איסור מחייבי כריתות, אעפ"י דאין בהן הויה, ולכאורה סוגיית הגמרא ב-[קדושין ס"ח א'] לא כן שהרי מוקי להפסוק בחייבי לאוין, כמבואר לעיל, אמנם יש לומר דאין הכרח שתחלוק הגמרא על הספרי, דאעפ"י דהלשון כִּי-תֵהֵינְךָ בודאי בהכרח איירי בחייבי לאוין אבל עכ"פ מרבו מיוחד (טט: מלת (כא,טו) וְהַשְּׂנוּאָה) אפשר לרבות גם חייבי כריתות, והסברא בזה דהא על כל פנים בכלל שנואה בנישואיה הוא (טט: במשמע נישואי איסור). וזה נראה דעת ה-[רמב"ם שכתב בפ"ב ה"ג מנחלות] וז"ל, היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר (דב' תצא כא,י) כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׂנוּאָה יָבִיר זו ששנואה בנישואיה וכו' (טט: נישואי איסור), ותפס עליו [הלח"מ] דהוא נגד הגמרא בקדושין דאוקים דהפסוק איירי בחייבי לאוין, יעו"ש שעלה בתימא על הרמב"ם, אבל לפי מה שכתבנו דעת הרמב"ם ברורה דסבירה ליה דכיון דעפ"י רבוי מיוחד דרשינן ב-[ספרי] לחייבי כריתות בודאי אין הגמרא חולקת על זה, והיא איירי רק בבאור הלשון כִּי-תֵהֵינְךָ, (טט: הויות קדושין ואינו שולל הויה ללא קדושין) ודו"ק:

[שו"ע ח"מ הלכות נחלות סי' רעז סעיף י] היה הבכור ממזר, נוטל פי שנים, ^(טז) שנאמר: (דב' תצא כא,י) כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׂנוּאָה יָבִיר זו ^(טז) ששנואה ^(טז) בנישואיה; ואין צריך לומר אם היה בן גרושה או בן חלוצה. ^(טז) [סמ"ע סימן רעז ס"ק יז] יז ששנואה בנישואיה. ז"ל (זה לשון) עיר שושן, כלומר אפילו עשה בנישואיה איסור שלא היה לו לנושאה מחמת איסור, עכ"ל. והיותר נראה ששנואה בנישואיה ר"ל שאין קדושין תופסין בה, (ואע"פ כן הבכור נוהל פי שניים) וזה שסיים וכתב וכ"ש בן גרושה ובן חלוצה (הפחות חמור שעונשו האב במלקות), ור"ל שקדושין תופסין בה:

תמיכה מתבנית הטעמים שאין לחייבי כריתות הויות נישואין.

(דב' תצא כא,טו) וְהַשְּׂנוּאָה – אפשר כי המלה היתירה מרבה נישואי איסור (חייבי לאוין וכריתות), אבל טעם מלת (דב' תצא כא,טו)

וְהַשְּׂנוּאָה – אתנח בתפקיד הגבלה, מלמד שרק לחייבי לאוין יש תפיסת קידושין וממעט את חייבי הכריתות מתפיסת קידושין.

השפחה והנכרית מתמעטות מתפיסת קדושין כמו שהביא [תורה תמימה] (דב' תצא כא,טו) שְׂתֵי נָשִׁים - שתי נשים מעם אחד בעינין (צריכות להיות), להוציא אחת ישראלית ואחת מצרית (נכרית)^(טז) [קדושין ס"ח א']:

כתובים אחרים למעט שפחה ונכרית מובאים ב-[יבמות כג,א] ורבנן, למעוטי שפחה ועובדת כוכבים מנא להו? נפקא להו (שמ' מש')

ב' טוב טעם ודעת למדו (טוטול"ר) כי במצוות האמנת – תהלוך ק"ט, טעם: שמי מקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – א: התשפ"ג: תמצית ההשערה: אשתו, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגבילו: מונח – רבוי; מהקר פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא – סוף-פסוק; רבוי משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מנעין מסוים; מקר-בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אם אחרים בתושבע"פ.

כאד, אס-אדניו יתרו-לו אשה וילדה-לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדנייה. ... א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר קרא:
(דב' וא' ז,ד) כייקסר את-בנה מאחרי, בנה מישראלית קרוי בנה, ואין בנה הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנה אלא בנה.
סיכום (תול'ת הערה צז) מבאר ששתי נשים משמעו שתי ישראליות, אחת כשרה להינשא לאיש שנשאה, אחת אסורה באיסור לאו אבל קידושין תופסים בה.
סיכום (תול'ת הערה צח) מבאר שלישראלית מותר לשנוא רק בעל עבירה, לכן לשון אשה שנואה שייך לאשה שיש לאו על נישואיה לאיש שנשאה לאשה אבל הקידושין תופסים בה.

(דב' תצא כא,טו) וילדה-לו בנים – מקף מונח זק-קטן, וילדה-לו – מקף מברר שרק בן זכר נחשב לבכור לנחלה, ולמעט בת מלהיקרא בכור וגם למעט בנות בכלל מירושה כאשר יש בנים, אף-על-פי שגם בנות עשויות להיקרא בנים.
(תול'ת) בנים – יכול להיות שמצינו שהבנות נכנסות בנחלה תחת האחין תהא בכורה נוהגת בהן, ת"ל וילדה-לו בנים, בנים בתורת בכורה ואין בנות בתורת בכורה^(ספרי):
(תול'ת הערה קו) ואעפ"י דגם בעלמא קיי"ל בנים ולא בנות כמרו דדרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל, בני אהרן ולא בנות אהרן, כב"ז כאן אצטריכא דרשה זו כדמפרש משום דיש להן להבנות יתרון בירושה שקודמות להאחין כמבואר בפ' פינחס, הו"א דגם בבכורה יש להם זכות, ומה דכתיב וילדה-לו בנים לאו דוקא רק בנים זכרים לבדן אלא כמו בעצב תלדי בנים, קמ"ל דאפ"ה דרשינן בנים ולא בנות. וע"ע לקמן כ"ג ט' בפסוק בנים אשר יולדו להם:

בנים – זק-קטן מרמז לשני לימודים, אחרי שהמקף מיעט בת מבכור לנחלה ובנות מירושה אם יש בנים (לימוד א) מי משתתף בחישוב חלק הבכור, רק בנים שנולדו כדרך הורתן (ראה ו' תז' יב) מאשה ישראלית לפני מות האב נחשבים לחישוב חלק בכורה, (לימוד ב) מי לא משתתף בחישוב חלק הבכור עובר אינו ממעט בחלק בכורה אבל מקבל בירושה.
(תול'ת) וילדה – מלמד שהעובר אינו ממעט בחלק בכורה, מאי טעמא, וילדה כתיב^(ב'ב קמ"ב ב'):
(תול'ת) וילדה – יוצא דופן אינו בכור לנחלה, מאי טעמא, וילדה כתיב^(בכורות מ"ז ב'):
וילדה-לו – הנכרית שילדה מישראל ולדה כמותה, דאמר קרא **כי-תהיון לאיש שתי נשים ... וילדה-לו**. כל היכי דקרינן ביה **כי-תהיון** קרינן ביה **וילדה-לו**, וכל היכי דלא קרינן ביה **כי-תהיון** לא קרינן ביה **וילדה-לו**^(ספרי) **קדושין ס"ח ב')**:
וילדה-לו – אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבינא, בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה, מאי טעמא, וילדה-לו אמר רחמנא והא ליכא^(ב'ב קמ"ב ב'):
וילדה-לו – מי שהולדות שלו, יצאו ולד שפחה ונכרית שאין הולדות שלו^(ספרי):
וילדה-לו – להוציא את הספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון^(שם):
וילדה-לו בנים – אמר אמימר, טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו ממעט חלק בכורה, שנאמר וילדה-לו בנים – שיהא בן בשעת לידה^(ב'ב קכ"ז א'):
והנה הבן – א"ר אמי, טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים, דאמר קרא **והנה הבן הפקר לשניאה** עד שיהא בן משעת הויה^(ב'ב קכ"ז ב'):
(תול'ת) (דב' תצא כא,טו) והנה הבן הפקר לשניאה – הבן ולא טומטום [ואנדרוגינוס] הפקר ולא הספק^(ספרי) **[שם קכ"ז ב')**:
(דב' תצא כא,טו) והנה הבן הפקר, הבן הפקר – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אלו מיני תכונות בבכור: ספק, טומטום, אנדרוגינוס. **(דב' תצא כא,טו) והנה** – תביר מחלק בקבוצת התכונות בבכור וממעט את הבכור בעל אחת מהתכונות ספק, טומטום, אנדרוגינוס.

(תול'ת) (דב' תצא כא,טו) והנה הבן הפקר לשניאה – הכתוב מבשרך שבן הבכור לשנואה^(ספרי):
(תול'ת הערה קי) יתכן דמדייק הלשון **והנה הבן הפקר לשניאה** דמשמע דודאי יהיה, דאל"ה הול"ל (דאם לא הכי היה לו לכתוב) בלשון תנאי ואם יהיה, ולכן **דריש שהכתוב מבשרך שכן יהיה**, והיינו כי סוף כל סוף גם לו יצר אשר הבן הנולד לו באיסור יקח פי שנים, ומבשרו הכתוב את העונש הזה, כי בכ"ז **(דב' תצא כא,טו) לא יוכל לבכר את-בן-האנוכה** (הנולד בהיתר) כנגד זה:
הסבר ע"פ תבנית טעמים ל- **דריש שהכתוב מבשרך שכן יהיה**
(דב' תצא כא,טו) האחת אהובה והאחת שנואה וילדה-לו בנים – זק-קטן ... זק-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) כעין הקש, דבר החוזר וקורה. הקש מהכתוב בתורה לכל הווייה בין איש לאשה שיש בה "לא תעשה" כי היא גורמת צער לעושה. אפשר שהתבנית ז"ק ... ז"ק בין שני קיסרים היא כעין כלל סוגר לתבנית הטעמים בפסוק המרמזת ללימוד בכלל ופרט. הכלל ופרט לימד על נישואי היתר ואיסור, הכלל הסוגר מלמד מה הצער נמנע מהמקיים מצוות התורה. וזה לעומת זה מה הצער לעברין.

לעיון הבא ברמב"ם ואבן האזל מובאים הפסוקים הבאים
דברים כ"ב-תצא כא,טו - יז: [ו] והנה ביום הנחילו את-קנינו את-אשר-יהנה לו לא יוכל לבכר את-בן-האהובה על-פני בן-השנואה הפקר:
[יז] כי את-הבכר בן-השנואה יביר לכת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו כי-הוא ראשית אנו לו משפט הפקרה: ו
(רמב"ם נחלות פ"ב,ה"ג) היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר **(דב' תצא כא,טו) כי את-הבכר בן-השנואה יביר** זו שנואה בנישואיה ואין צריך לומר אם היה בן גרושה או בן חלוצה.
[אבן האזל נחלות פ"ב,ה"ג] זו שנואה בנישואיה, **[הלח"מ]** הקשה דאין ממזר אלא מחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין, והך קרא דשנואה בנישואיה איירי בחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין כדאמרין בפ' כיצד ב-**[בבמות כג]** ואימא פרט לחייבי לאוין אמר רב פפא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין, שנאמר **(דב' תצא כא,טו) כי-תהיון לאיש שתי נשים**, וכי יש אהובה לפני המקום ויש שנואה לפני המקום, אלא אהובה בנישואיה (נישואין כשרים) ושנואה בנישואיה (נישואין באיסור), ואמר רחמנא **(דב' תצא כא,טו) כי-תהיון**, ואחר שהארין קצת בזה כתב ונראה דדייק ליה מ-**(דב' תצא כא,טו) בן-השנואה** תנינא (הכתוב פנים שניה), דדי הכתוב ב-**(בא"מ)** שיאמר כי את הבכור יביר למה אמר **בן-השנואה**, לרבות ממזר דחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין ולא נפקא מרישא דקרא דקאמר **(כא,טו) כי-תהיון**, ומ"מ דוחק הוא זה דלא מצינו דרשא זו בגמ' עכ"ל.
והנה דברי הרמב"ם מבוררים ב-**[ספרי פ' תצא]** על קרא ד-**(כא,טו) כי-תהיון** דאמר שם לפי הגהת הגר"א מנין אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיין ת"ל שנואה שנואה ריבה את אלה שהן בל"ת (בלא תעשה, ונדיין) לא ארבה את העריות שחייבין עליהן כרת בי"ש (ביד' שמים) ת"ל שנואה שנואה **(כא,טו)** יכול אפי' שפחה ונכונת ת"ל **(כא,טו) כי-תהיון** כל שיש בה הויה הולדות שלו,
אלא דגריסתו בספרי וכן גורס הגר"א **אינה מובנה**, דאין למד הספרי ממוקדם על חייבי לאוין ת"ל שנואה שנואה (המלה פעמיים), ואח"כ אמר ריבה את אלה שהן בל"ת (בלא תעשה) לא ארבה את העריות שחייבין עליהן כרת בי"ש (ביד' שמים) ת"ל שנואה שנואה (המלה פעמיים), ע"כ נראה דצריך להגיה, וגם בהגהת הגר"א צריך להגיה, דהא בגמ' ב-**[בבמות כג]** למד ר"פ **(כא,טו)** שנואה קמא והוא שנואה בנישואיה ותפסי בהו קדושין, וכמו שהביא **[הלח"מ]** ע"כ פשוט דכשלמד הספרי על חייבי לאוין צ"ל רק ת"ל שנואה (המלה פעם אחת), ואח"כ כשלמד על חייבי כריתות צ"ל ת"ל שנואה שנואה (המלה פעמיים), והלח"מ נתכין בעצמו כן ולא ראה הספרי, והחילוק משפחה ונכרית משום דלאחרני תפסי בהו קדושין כדאמר הגמ' ביבמות שם, ודברי הרמב"ם מבוררים.

ב"ה טוב טעם ודעת מלמד מלמד מלמד (ט"ו) כי במצוות האמנותי - תהלים ק"ט, ט"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג: תפצית ההשערת; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא - פק' שעשויה לגדול; תור רבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שמעמיתם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט; 1: זק-קטן - 2: זק-גדול - 3: רביע - 4: מונח רביע - לפחות 4 ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדמות; אזלא = גרש = גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכהה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.10 דברים תצא כא, (התש"פ)

דברים כי-תצא כא,טז: וְהָיָה בְיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת-בְּנָיו אֵת אֲשֶׁר-יְהִיחָ לְךָ

לְךָ יִכָּל לְכַבֵּר אֶת-בְּנֵי-הָאֱהוּיָהּ עַל-פְּנֵי בְּנֵי-בְנֵי הַשְּׂוֹאֵה הַבְּקָר:

[תורה תמימה] (דב' תצא כא,טז) בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ - מלמד שדין הנחלות ביום ולא בלילה (כ"ב) [ב"ב ק"ג ב']:

(כא,טז) בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ - וכתיב (פ' יתרו) ושפטו את העם בכל עת, הא כיצד, יום להתחלת דין, לילה לגמר דין [מכאן לדיני ממונות

שמתחילין ביום וגומרין בלילה] (כ"ב) [סנהדרין ל"ד ב']:

[תו"ת הערה קיא] ר"ל דענין הנחלות הוי כמו דין, ולכן אם הנחיל ביום הוי הצואה דין פסוק ואינו צריך עוד לדיינים, אבל אם הנחיל בלילה צריך הדבר להגמר בדיינים ואלו ששמעו הצואה יעידו לפניהם והם יחליטו הדין. וע"ע מענין זה לפנינו ב-(במ"פ כ"ז, יא) לַתְּקַת מְשֻׁפֵּט וּב- [ש"ע ח"מ סי' רנ"ג] איזה לשון מועיל לשכיב מרע למתנה לעומת ירושת תורה, ויש אומרים שמועילים בבריא ויש אומרים שלא מועילים. (במ"פ כ"ז, יא) ואם-אין אחים לאָביו ונתתם את-נחלתו לשאריו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיָוֵה לבני ישראל לַתְּקַת מְשֻׁפֵּט כְּאֲשֶׁר צִוְּהָ אֱתֵּמְשָׁה: ס

[תו"ת הערה קיב] משפט נחלות הוי נמי כמו דין וכמש"כ והיתה וגו' (במ"פ כ"ז, יא) לַתְּקַת מְשֻׁפֵּט וּכְתִיב כֵּן (כא,טז) בְּיוֹם דַּמְשַׁמֵּע בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה דַּלְ"ה הוּל"ל בעת הנחילו, ושם כתיב בכל עת. והנה כל זה איירי כשדנין בכפיה [בימים הקדמונים], אבל קבלו הבע"ד (הבע"ל דין) לדון ברצון מתחילין גם בלילה, ונראה הסברא בזה משום דדין כזה הוי כעין הוראה בעלמא וכמו שאלת דין באו"ה, ועיין ב-[ש"ע ח"מ סי' ה'] באיזה יום דנין ובאיזה זמן ביום.

(שמ"י ית' יח,כב) וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכֻלְיָהּ וְהָיָה כְּלִי-הַדְּבָר הַגָּדוֹל יִבְיֹאוּ אֵלָיו וְכִלְיָהּ הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְטוּהֶם וְהָיָה כְּמַעְלֵיךָ וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ:

(שמ"י ית' יח,כו) וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכֻלְיָהּ אֶת-הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְטוּ וְהַדְּבָר הַגָּדוֹל יִשְׁפְטוּהֶם:

אם הלימוד הוא מ-(שמ"י ית' יח,כב) וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכֻלְיָהּ - מונח זרקא סגול, בתפקיד מוסיף ממין הענין על הענין או גורע ממין הענין מהענין. טעם מונח עשוי רבות עוד דרשה בתפקידים אלו. התבנית זרקא סגול (תפקיד א) בתפקיד תוספת ממין הענין על הענין מיישבת את שתי הדרשות "שדין הנחלות ביום ולא בלילה" "יום להתחלת דין, לילה לגמר דין", שומרת להוסיף זמן לילה לדיון בדיני ממונות. (תפקיד ב) (שמ"י ית' יח,כב) וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכֻלְיָהּ - מונח זרקא סגול, ע"פ [בבלי סנהדרין לד,ב] גורע מ- [בבלי ע"ת כ"א] כי אין המשפט בכל עת אלא תחילתו ביום חול בשעות האור בלבד וסיומו לרבנן בלילה, לרבי מאיר רק ביום. אלא לרבי מאיר יש קולא שהיא גם לרבנן שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן ולא כמו בנגעים (שמהם ר"מ מקיש לריבים) שאין רואים אותם ביום המעונן.

[תורה תמימה] (כא,טז) הַנְּחִילוֹ אֶת-בְּנָיו - מלמד שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, מכאן א"ר יוחנן בן ברוקה,

האומר על מי שראוי ליורשו ירשני כולו במקום שיש עוד יורשים, דבריו קיימין] (ב"ב ק"ל א'):

[תו"ת הערה קיג] ובכ"ז אם אמר פלוני בני לא יירש עם אחיו לא מהני, וטעם הדבר משום דכשאומר בלשון שלילה הרי הוא עוקר מפורש כגון שכתוב בתורה שהבן יש לו זכות ירושה, ומהאי טעמא באנשים ראויים ליורשו כלל לא מהני גם אם אמר בלשון חיוב, כהן איש פלוני יירשני במקום בני או בתי תירשני במקום בני לא אמר כלום, דגם זה הוא בכלל עקירת דין התורה. ולפי"ז מתבאר דכדי שתועיל העברה בירושה צריך שני דברים כוללים, האחד שלא יאמר בלשון שלילה [פלוני בני לא יירשני] וגם כשהוא שאלו מצוה לירש הוא ראוי לירש גם בלא"ה, כלומר גם בלא צואתו, רק חלק קטן לפי ערך המגיע בחלוקה לכל הבנים והוא מצוה לו לירש הכל, אבל אם אינו ראוי ליורשו כלל, כגון איש זר במקום בנים או בת במקום בנים לא מהני לעולם בכל לשון, וזה נפקא לן מלשון פסוק זה (כא,טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת-בְּנָיו דוקא בעת שמנחיל את הראויים לירש, ודו"ק. ולפי"ז יתבאר לשון הטור ושו"ע בחו"מ סי' רפ"א ס"א, והמפרשים לא בארו בענין זה די הצורך:

[משנה ב"ב פ"ח,מ"ד] מתני' האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה המחלק נכסיו על פי ריבה לאחד ומיעט לאחד השווה להן את הבכור [דף כג,ב] דבריו קיימין ואם אמר משם ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משם מתנה (ש"ע ח"מ נחלות סי' רפא,ס"ז) א"ע"פ שהזכיר לשון ירושה בתחלה (וסוף) דבריו (על המתנה) קיימין:

המחלק [רמב"ם נחלות פ"ו,ה"ה] במה דברים אמורים כשאמר בלשון ירושה, אבל אם נתן מתנה דבריו קיימין, לפיכך המחלק נכסיו על פי לבניו כשהוא שכיב מרע ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן הבכור דבריו קיימין, ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום.

[בבלי בבא בתרא קלא,א] [משנה ב"ב פ"ח,מ"ה] מתני'. האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן - לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה; ר' יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי ליורשו - דבריו קיימין, ועל מי שאין ראוי לו ליורשו - אין דבריו קיימין.

האומר [רמב"ם נחלות פ"ו,ה"ה] לפיכך (בריא) האומר איש פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים, איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום, איש פלוני יירשני במקום שיש לו בת, בתי תירשני במקום שיש לו בן לא אמר כלום וכן כל כיוצא בזה, אבל היו לו יורשין רבים כגון בנים רבים או אחים או בנות ואמר כשהוא שכיב מרע פלוני אחי א יירשני מכלל אחי או בתי פלונית תירשני מכלל בנותי דבריו קיימין בין שאמר על פה בין שכתב בכתב, אבל אם אמר פלוני בני יירשני לבדו אם אמר על פה דבריו קיימין, אבל אם כתב כל נכסיו לבנו לא עשהו אלא אפטרופוס כמו שביארנו.

א [הגהות מיימוניות נחלות פ"ו,ה"ה] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן ברוקה וכן אמר רבה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וע"ש ב-[הלכות זכיה ומתנה ופי"ב] ע"כ:

[רמב"ם זכיה ומתנה פ"ב,ה"ה] שכיב מרע שאמר בני פלוני יירשני, הרי זה יורש אותו לבדו ולא יירשוהו א שאר הבנים, וכן אם אמר על בת בין הבנות או אח בין האחין או שאר יורשין דבריו קיימין. [ה"ב] אבל ב הבריא אין דבריו קיימין.

[א] אין אדם יכול {א' 1} להוריש מי שאינו ראוי ליורשו, ב] ולא לעקור הירושה מהיורש, בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע, בין על פה בין בכתב. ג] לפיכך האומר: <א> איש פלוני (א) בכורי לא יטול פי שנים, איש פלוני בני לא יירש עם אחיו, לא אמר כלום. ד] איש פלוני יירשני, במקום שיש לו בת, בתי תירשני, במקום שיש לו בן, לא אמר כלום, וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היו לו יורשים רבים, כגון בנים רבים או אחים או בנות, ה] [ב] ואמר כשהוא שכיב מרע: (ב) [א] <ב> פלוני ב' אחי יירשני מכלל אחי, או: בתי פלונית יירשני מכלל בנותי, [ו] או שריבה לאחד ומיעט לאחד (טור) [ג] [ב] <ג> דבריו קיימים, [ז] [ג] בין שאמר על פה בין שאמר בכתב. אבל אם אמר: פלוני בני יירשני לבדו, אם אמר על פה דבריו קיימים. ב [ג] אבל אם כתב כל נכסיו ג' לבנו, לא עשאו

ב"ה טוב טעם טעמו (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָאָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפָאָא = טרָאָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפָאָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָאָא תְּבִיר טפָאָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תְּבִיר טפָאָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרכא טפָאָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנצח מסוים; מקָא – בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק א – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרָאָא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, א; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אלא אפוטרופוס, כמו שנתבאר בסימן רמ"ו.

{ 1א } **סמ"ע סימן רפא ס"ק א** להוריש מי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור כו'. היינו כדמפרש ואזיל, איש פלוני בני לא יירש, היינו לעקור, איש פלוני יירשני במקום שיש בת, היינו מוריש למי שאינו ראוי, וטעם אחד לשניהן שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה, שהתורה זיכתה הירושה לבניו בשהו ולבכור פי שנים כאחד מן הפשוטים. והיינו דוקא בלשון ירושה, אבל בלשון מתנה שאמר כל אשר לי או חלק ממנו ינתן לפלוני במקום שיש לו בנים, דבריו קיימים, וכמ"ש הטור והמחבר בסמוך [טור סעיף ו' ומחבר] סעיף ז':

<2א> **פתחי תשובה חושן משפט סימן רפא ס"ק א**

סעיף א' (א) איש פלוני בכורי כו'. עיין בספר מיני תרגימא מהגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל בפרשת תצא שהביא שם דברי הרמב"ן בפירוש החומש [דברים כ"א ט"ז] בפסוק לא יוכל לבכר, שכתב וז"ל, אוזרהה שלא יעשה זה כו', וממה שאמר הכתוב על פני בן השנואה הבכור, יראה לי שאין המצוה הזאת והדין הזה נוהג אלא בחיי הבכור, אבל אם מת הבכור בחיי אביו, אף על פי שהוא יורש חלק בכורתו בקבר ומורישו מן הדין לבניו, אם רצה הזקן ואמר יירשו בני כך וכך בנכסי ובנו של בני הבכור יטול כך וכך בנכסי, דבריו קיימין כדרך שהם קיימין במקום שאין שם בכור, וכן אינו עובר בלאו הזה אם לא הכיר הבכור לאחר מותו, וגו'

(כא,טו) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילָוֹ אֶת-בְּנָיו - ננסה להסביר כתוב זה בשני מהלכים בהנחלה. תבנית הטעמים היא רביע פשטא מונח זקף-

קטן, זקף-קטן רומז לשני לשני מהלכים בהנחלה. (מהלך א בהנחלה) טעם רביע של מלת **(כא,טו) וְהָיָה** בתפקיד ארבעה דרכי הנחלה.

(דרך א) ירושה כפשוטה כנאמר **(דב' תצא כא,טו - יז)** ובבנות צלפחד **(במ' פ' כזו, יא)**. בכור, בן פשוט, בת, קרוב (אב, אח, אחר),

לא משפחה; (דרך ב) ירושה בהעדפה בן מבין בנים, בת מבין בנות; (דרך ג) מתנת שכיב מרע (דרך ד) מתנת בריא שיש חולקים על כך.

(מהלך ב בהנחלה) לשכיב מרע המנחיל נכסיו ולא מתנה לגמרי על הכתוב בתורה.

(כא,טו) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילָוֹ אֶת-בְּנָיו, וְהָיָה - רביע מרמז לארבעה דברים שמקיימים דברי מנחיל שכיב מרע אף שחולק על הנאמר

בתורה **[רמב"ם נחלות פ"ו,ה"ב]** אבל היו לו יורשין רבים כגון בנים רבים או אחים או בנות ואמר כשהוא שכיב מרע (דבר א) פלוני

אחי א יירשני מכלל אחי (דבר ב) או בתי פלונית תירשני מכלל בנותי דבריו קיימין בין שאמר על פה בין שכתב בכתב, (דבר ג) אבל

אם אמר פלוני בני יירשני לבדו אם אמר על פה דבריו קיימין, (דבר ד) אבל אם כתב כל נכסיו לבנו לא עשהו אלא אפוטרופוס כמו

שביארנו.

ע"פ { 1א } **סמ"ע סימן רפא ס"ק א** בריא שינחיל בלשון מתנה אינו עובר על צווי התורה.

(כא,טו) אֶת-בְּנָיו - מקף ברור בין מי שראוי ליורשו ובין מי שאינו ראוי ליורשו, כנאמר ב-**[משנה ב"ב פ"ח,מ"ה]** ר' יוחנן בן ברוקה

אומר: אם אמר על מי שראוי ליורשו - דבריו קיימין, ועל מי שאין ראוי לו ליורשו - אין דבריו קיימין.

בדרך ירושה **(כא,טו) אֶת אֲשֶׁר-יְהִיָּה** - מקף כבורר בין נכסים מוחזקים ובין נכסים ראויים, שעדיין לא הגיעו אליו.

(כא,טו) אֶת אֲשֶׁר-יְהִיָּה - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אפשר שאלו הנכסים הראויים, שעדיין לא הגיעו אליו.

(כא,טו) אֶת אֲשֶׁר-יְהִיָּה לוֹ - אתנה כמגביל חלוקת נכסים מוחזקים וראויים לכל הבנים הראויים בשהו ע"פ **[ספרי]**

[תורה תמימה] (כא,טו) אֲשֶׁר-יְהִיָּה לוֹ - מלמד שהבן נוטל בראוי כבמוחזק^(ט) **[ספרי פיסקא רטז]:**

[תו"ת הערה קיד] כגון אחד ממורישי האב שמת לאחר מיתת האב הוא זה בעת מיתת האב ראוי, וזה פשוט משום דהבן בא מכח

האב ויורש הכל, ולא הי' צריך להשיענו בזה, רק כלפי דקיי"ל דהבכור אינו נוטל פי שנים בראוי כפי שיחבאר בסמוך בפ' האב

(כא,יז) כָּכֵל אֲשֶׁר-יִמְצָא לוֹ אשמעינן דהבן הפשוט נוטל גם בראוי:

(כא,טו) אֶת אֲשֶׁר-יְהִיָּה - "את" רבוי "אשר" רבוי, אין רבוי אחר רבוי אלא למעט, בדרך ירושה מתמעטים כל אלו שאינם ראויים

לרשת המתורה. בדרך ירושה המנחיל יכול לקבוע סדר בקבלת הירושה והעדפה בין היורשים הראויים כהביא **[תו"ת הערה קיד] ...**

כדי שתועיל העברה בירושה צריך שני דברים כוללים, האחד שלא יאמר בלשון שלילה [פלוני בני לא יירשני] וגם כשהוא שאליו

מצוה לירש הוא ראוי לירש גם בלא"ה

בדרך מתנה יתפרש **(כא,טו) אֶת אֲשֶׁר-יְהִיָּה** - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ומאפשר למנחיל לחלק במתנה

למקבלים שלא ראויים לזכות בנכסים ע"פ הלכות ירושה. צריך עיון האם הלא ראויים בירושה, יכולים לזכות בנכסים ראויים במתנה.

האם בת זוכה בראויים במתנה?

[תורה תמימה] לא יוכל - א"ר אלעזר, מהו לא יוכל - אינו ראוי, ואימתי יכול הוא במתנה^(ט) **[ירושלמי ב"ב פ"ח ה"ד]:**

[תו"ת הערה קטו] והלשון לא יוכל הוא כמו לא תוכל לאכול בשעריך (פ' ראה), לא יוכל לשלחה, וכדומה. ומכוין לה-**[משנה ב"ב**

פ"ח,מ"ה] [ב"ב קכ"ו ב'] האומר פלוני בני בכור לא יטול פי שנים לא אמר כלום, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה, ואם בדרך מתנה

דבריו קיימין:

[תורה תמימה] לא יוכל - יכול אינו ראוי הוא ואם בכר יהא מבוכר, ת"ל לא יוכל^(ט) **[ספרי]:**

[תו"ת הערה קטז] מדייק מדלא כתיב לא יבכר. וזה מכוון ללשון המשנה כב"ב קכ"ו ב' האומר פלוני בני בכור לא יטול פי שנים לא

אמר כלום דמשמע אף בדיעבד, וע' בס' התוה"מ:

הערות **[תו"ת הערה קטו] [תו"ת הערה קטז]** שייכות גם למהלך ב בהנחלה, וגם למשנה הבאה ופסק הרמב"ם הבא.

[משנה ב"ב פ"ח,מ"ד] מתנו' האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על

מה שכתוב בתורה

(כא,טו) לא יוכל - מונח רביע המרמז לפחות ארבעה דברים שלא מקיימים דברי מנחיל בריא כי התנה על מה שהכתוב בתורה

[רמב"ם נחלות פ"ו,ה"ב] לפיכך (בריא) האומר (דבר א) איש פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים, (דבר ב) איש פלוני בני לא יירש עם

אחיו לא אמר כלום, (דבר ג) איש פלוני יירשני במקום שיש לו בת, (דבר ד) בתי תירשני במקום שיש לו בן לא אמר כלום (דבר ה)

וכן כל כיוצא בזה,

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדנו (טו"ד) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אם אחרים בתושבע"פ.

1.11 דברים תצא כא,י (התשפ"א)

דברים תצא כא,י: ס [יח] כי-יהיה לאיש בן סוחר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסר אתו ולא ישמע אליהם: [יט] ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל-זקני עירו ואל-שער מקמו:

[כ] ואמרו אל-זקני עירו בגנו זה סוחר ומורה איננו שמע בקולנו זולל וסבא:

(דב' תצא כא,יט) ותפשו בו – פי' קהתי ע"פ המאירי שצריך הסכמת שניהם בהחלטה ברורה **ותפשו בו** – (סלוק) מרכא טפחא (א) בתפקיד סמוכים שהכתוב לפניו מלמד עליו, **(דב' תצא כא,יח) איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסר אתו ולא ישמע אליהם**: ולכן בהסכמת שניהם **(דב' תצא כא,יט) ותפשו בו** וגו'

(דב' תצא כא,יט) אל-זקני – מקף אפשר כבורר בין בית דין של ג' למלקות ובין בית דין של כ"ג לנפשות. בשלב ראשון בית דין של ג' למלקות. **(דב' תצא כא,כ) אל-זקני** – מקף כבורר בין בית דין של ג' למלקות ובין בית דין של כ"ג לנפשות. בשלב שני בית דין של כ"ג לנפשות.

(דב' תצא כא,כ) ואמרו אל-זקני עירו בגנו זה סוחר ומורה – גרשיים מונח רביע מהפך פשטא מונח זקף-קטן, (א) זקף-קטן כסוגר ענין, סוגר את כל התבנית שבד"כ מוסברת בחלק עד טעם רביע ובחלק שאחרי הרביע ועד זקף-קטן (ב) זקף-קטן בתפקיד של שני לימודים על כל התבנית. מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט. הפשט מלמד על אחדות בין ההורים, אבל **[משנה סנהדרין פ"ח,מ"ד]** מלמדת על הבדלים ביניהם.

ועוד **[משנה סנהדרין פ"ח,מ"ה]** מסיקה דברים כללים על רשעים וצדיקים מהנושא של בן סורר ומורה.

(דב' תצא כא,כ) ואמרו אל-זקני עירו – גרשיים מונח רביע, בתפקיד כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו. **אל-זקני עירו** – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבעה לימודים ביצא מן הכלל ללמד על עצמו, כמסומן בתוך המשנה הבאה, אבל כל הלימודים האלו נלמדים מהתוכן: **[משנה סנהדרין פ"ח,מ"ד]** [*] (ט: א) היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה (ט: ב) אביו אינו רוצה ואמו רוצה אינו נעשה בן סוחר ומורה (ט: ג) עד שיהו שניהם רוצים רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה (קהתי: שיה בקול במראה בקומה) לאביו אינו נעשה בן סוחר ומורה **(דב' תצא כא,יט) ותפשו בו אביו ואמו** ולא גדמין **והוציאו אתו** ולא חגרין **(כא,כ) ואמרו** ולא אלמין **בגנו זה** ולא סומין **איננו שמע בקולנו** ולא חרשין מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו, חזר וקלקל נדון בעשרים ושלשה ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה (ט: הדינין) הראשונים שנאמר **(דב' תצא כא,כ) בגנו זה** זהו שלקה בפניהם. ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור ואם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב:

(דב' תצא כא,כ) ואמרו אל-זקני עירו – גרשיים מונח רביע, בתפקיד כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו.

אל-זקני עירו – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבעה לימודים ביצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו, כמסומן בתוך המשנה הבאה:

[משנה סנהדרין פ"ח,מ"ה] [*] בן סוחר ומורה נדון על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב (ט: א) שמיתתן של רשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם (ט: ב) יין ושינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם (ט: ג) פיזור לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם (ט: ד) כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם (ט: ה) שקט לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם:

דברים כי-תצא כא,א: לא-תראה את-שור אחיך או את-שיל נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיה:

דברים כי-תצא כא,ב: ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו

ואספתה אל-תוף ביתך והנה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו:

[ספרי דברים פיסקא רכב] (שמות מש' כג,ה) כי-תראה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר **(שמות מש' כג,ד) כי תפגע** אי כי תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר **(שמות מש' כג,ה) כי-תראה**, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

[מדרש תנאים] (דב' כי-תצא כא,א) לא-תראה את-שור אחיך למה נאמר לפי שהוא אומ' **(שמות מש' כג,ד) כי תפגע** שומע אני כמשמעו ת"ל **כי-תראה** או כי תראה שומע אני אפילו רחוק ממנו מלא עיניו ת"ל **כי תפגע** הרי זה שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה למיל **וזה הוא רוס:**

(דב' תצא כא,א) לא-תראה – מקף כבורר בין הרואה ומותר להתעלם ובין הרואה ואסור להתעלם.

(דב' תצא כא,א) לא-תראה – תרסא מרמז לשיעור המרחק כאן מעבר לשבעה ומחצה במיל שהוא ריס המתיר להתעלם ובין בתוך שבעה ומחצה במיל שהוא ריס (=266.66 אמה) ואסור להתעלם. מיל הוא 2000 אמה וב-**[מדרש תנאים]** ו-**[פסיקתא זוטרתא לקח טוב]** **(שמ' מש' כג,ד)** כתב "אין תועה אלא חוץ לתחום". אז לכאורה מגביל את השבת האבידה וצריך ברור. ב-**(שמ' מש' כג)** לומד לאנשים מסוימים המותרים להתעלם.

[מדרש תנאים] (דב' כי-תצא כא,א) את-שור אחיך או את-שיל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו: נדחים אין נדחים אלא שיצאו חוץ לתחום כענין שני' **(בר' וישב לו,טו) וימצאנהו איש והגתהשעה: (כב,א) נדחים** כדרך הדחתן מיכן אמ' איזו היא אבדה מצא חמור ופרה רועים בדרך אין זו אבדה חמור וכליו הפוכין ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבדה: **(כב,א) והתעלמת מהם** פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאין אתה מתעלם כיצד היה כהן והיה (האבדה) בבית הקברות או זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה (בהמה) שלו מרובה כשל חבירו לכך נאמר **והתעלמת מהם:**

(דב' תצא כא,א) את-שור – מקף כבורר בין בהמה שיש לאספה ובין בהמה שאין לאספה לפי המרחק, לפי המקום, לפי מעמד וגיל

הרואה, לפי התנהגות הבהמה.

(דב' תצא כא,א) את-שור אחיך – קדמא ואזלא מרמז על כעין כלל על איסוף או איסוף אבדה בכלל ולבהמה יש איפיונים מיוחדים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מונח (ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, ט: שם המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצת ההשועות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, מבעט, לא ממש; **טפחא = טרףא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

התוכן מכיל פרט ראשון **שור אַחִיךְ**, ואחריו פרט שני **אַ אַתְּ-שׁוֹר נְדָחִים** – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב.

מוצע ללמוד מהמסקנה לאחר **(כבא) וְהִתְעַלְמָתָּ** טעם טפחא ללא מרכא בתפקיד שני רומז לנלמד כאן ב- **[מדרש תנאים]** וב- **(שמ' מש' כג)** שאנשים מסוימים במצבים מסוימים מותרים להתעלם. אם מתקיימים הפרטים ב- **(למוד א)** בחן האם פרט **שור אַחִיךְ**, ופרט **אַ אַתְּ-שׁוֹר נְדָחִים** נראים כאבודים מבעליהם. הבחינה ע"פ (א) מרחק עד מיל, (ב) לפי המקום (לא יכנס כהן לבית קברות), (ג) לפי מעמד הרואה (זקן ולא לפי כבודו) (ד) לפי התנהגותה (רועה ליד דרך לא אוסף, הפוכים, מתרוצצים יש לאסוף) (ה) הרואה מוליך משא הגדול ממשא הבהמה האבודה **(למוד ב) וְהִתְעַלְמָתָּ מִנֶּהֱם** – אתנה מגביל את ההתעלמות ולכן אם חייב לאסוף חייב לאסוף כל אבדה.

(כבא) הֲשֵׁב תְּשִׁיבֶם לְאַחִיךְ – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, מרמז למסקנת המדרש **[מדרש תנאים]** החזירה וברחה אפילו ארבעה וחמשה פעמים (ובהמשך נאמר לעולם) שחייב להחזירה ת"ל **הֲשֵׁב תְּשִׁיבֶם לְאַחִיךְ** (- לעולם הוא חייב להטפל בה עד שיחזירנה לרשות בעלה למקום המשתמר) טעם מלת **לְאַחִיךְ** – סלוק בתפקיד הגבלה שהחזרה תהיה למקום המשתמר:

(דב' תצא כבא) אם אסף את האבידה פירש ב- **[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (שמ' מש' כגד) ...** ובמשנה תורה כתוב **(דב' תצא כבא) וְאִם-לֹא קָרַב אַחִיךְ אֲלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ** וגו' עד שתדרשנו אם רמאי הוא ואם לאו, **(כבא) וְהִשְׁבַּחְתָּ לְי',** שאם היתה היציאה אוכלת יותר מדמיה ראה היאך תשיבנו לו:

(כבא) וְאִם-לֹא – מקף כבורר בין שב ואל תעשה פרסום לאבדה **וּבֵין** פרסום האבדה **(כבא) וְאִם-לֹא** – קדמא בתפקיד תנאי מוקדם להשבה הוא (א) פרסום האבידה עד שלושה רגלים (ב) חקירת הטוען לאבידה (ג) מ- **(כבא) לומדים** שעל המאבד היה לכתחילה לתת סימנים מובהקים בחפץ **[ספרי דב' תצא פיסקא רכג] (כבא) וְאִם-לֹא קָרַב אַחִיךְ אֲלֶיךָ**, אין לי אלא קרוב רחוק **[מכילתא]** בזמן, במרחק) מנין תלמוד לומר **וְלֹא יָדַעְתָּ**. **וְאִסְפֹתוּ אֶל-תְּוֹךְ בֵּיתְךָ**, ולא לבית אחר.

(כבא) קָרַב אַחִיךְ אֲלֶיךָ – מרכא תביר טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקשורים לענין והשונים ביניהם בקשר להלכה בענין. כאן מרחיב מקרוב לרחוק ע"פ התוכן שאחריו **וְלֹא יָדַעְתָּ**. טעם טפחא של **אֲלֶיךָ** בתפקיד כפותה טפח להתאפיין מהכתוב אחריו ולכן לומד גם על המאבד הרחוק.

(כבא) וְאִסְפֹתוּ אֶל-תְּוֹךְ בֵּיתְךָ – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן רומז לשני לימודים. **(למוד א) בֵּיתְךָ**, ולא לבית אחר וב- **[מדרש תנאים]** ולא לבית אחיך - אפשר שאינו רשאי להפיל את חובת השמירה על אדם אחר. **(למוד ב) [מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דכספא פרשה כ] (כבא) וְאִסְפֹתוּ**. מציאה שדרכה להאסף, להוציא את השבורה. **(כבא) וְלֹא יָדַעְתָּ** – מונח אתנה, צריך עיון מה מגביל.

[בבלי בבא מציעא כחא] אלא הא דתנן: מצא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות - הרי זה יחזיר, הכי נמי דניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה? - אלא אמר רבא: סימנין דאורייתא, דכתיב **(דב' תצא כבא) וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרִישׁ אַחִיךָ אֹתוֹ**. וכי תעלה על דעתך שיתננו קודם שידרשנו? אלא, דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי. לאו בסימנין? שמע מינה. **[חידושי הרמב"ן בבלי בבא מציעא כחא]** ... ואף על גב דקאמרין אלא אמר רבא סימנין דאורייתא, אכתי לא איפשיטא ליה לגמרי, ובמקצת נוסחי כתוב כעין פירוש, את"ל הא פשיט דאורייתא משום דאיכא למימר כדשינן בעדים, ולא מילתא היא דרבא לאו משום קרא פשיטא ליה אלא ממתני' דמצא תכריך של שטרות פשט דסבירא ליה לתנא סימנין דאורייתא ואמר רבא דנפקא ליה לתנא מקרא ד- **עַד דְּרִישׁ**, והא דאמרין מידע ידעה דכל דאית ליה בחפיסה מנח ליה, הוה ליה למימר דלאו סימן מובהק הוא, אלא דאפילו את"ל דאורייתא לא יחזיר דלאו סימן הוא כלל.

(דב' תצא כבא) עַד – מונח, מרמז לדרשות אחדות מתבנית הטעמים הבאה **דְּרִישׁ אַחִיךָ אֹתוֹ** – מהפך פשטא זקא-קטן, (א) מהפך מדרישת אחיך המאבד לדרישת המוצא את הטוען שאיבד לודא שאינו רמאי (ב) מוציא מפשט סימנים מובהקים שעשויים להיות ידועים רק למאבד (ג) מוציא מפשט סימנים ומעביר לשיקולים נוספים כמו בקשת עדים, האם למעיד היה מידע המאפשר לו לרמות

וְהָיָה עִמָּךְ – מונח רביע, רבוי שיקולים בדרישת הטוענים לאבידה,

[בבלי בבא מציעא כחא] אמר רבא: אם תמצוי לומר סימנין דאורייתא, - אם תמצוי לומר? הא פשיט ליה סימנין דאורייתא! - משום דאיכא למימר כדשינן. (טט x) סימנין וסימנין - יניח, סימנין ועדים - ינתן לבעל העדים, (טט z) סימנין וסימנין ועד אחד - עד אחד כמאן דליתיה דמי, ויניח. (טט g) עדי אריגה ועדי נפילה - תנתן לעדי נפילה, דאמרינן זבוגי זבנה, ומאיניש אחרינא נפל. (טט d) מדת ארכו ומדת רחבו - תנתן למדת ארכו, דמדת רחבו שעורי קא משער לה כד מכסי לה מרה וקאי, ומדת ארכו לא משתער לה. (טט h) מדת ארכו ומדת רחבו ומדת גמיו - ינתן למדת ארכו ורחבו. (טט i) מדת ארכו ומדת רחבו ומדת משקלותיו - ינתן למדת משקלותיו. (טט i) הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט - ינתן לה. במאי? אילימא במדת ארכו ורחבו - דלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא: נקב יש בו בצד אות פלוני. (טט h) הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סמני החוט - ינתן לה. במאי? אילימא בחיורא ובסומקא - ודלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה? אלא, במדת ארכו. (טט u) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה - ינתן לו, מאי טעמא - מידע ידעה דכל מה דאית ליה - בחפיסה הוא דמנח ליה.

(כבא) וְהִשְׁבַּחְתָּ לְי' - סלוק כמגביל שמטפל באבידה עד שוויה ולא חייב מעבר לשוויה.

מציאת עצמו מנין, ת"ל **(כבא) וְהִשְׁבַּחְתָּ לְי'**, שאם מצא את חבריו תועה חייב הוא להדריכו בדרך ישרה:

(כבא) וְהִשְׁבַּחְתָּ לְי' - טפחא בתפקיד שני מפשט הכתוב העוסקת באבידה של חומר, למשמע של אובדן דרך ה' ולהדריך התועה לשוב לדרך ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת מדע מלדני (טטור ל) כי במצוות האמנותי - תהלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **תפצית ההשערת: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא - שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפחא - פק' שעשועי לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה הפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה הפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקף - ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף השלישיה; קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש - גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר"ג ישמעאל ול"ב מדות דר"ג אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.**

1.12 דברים תצא כאי, (התשפ"ב) (המשך להתשפ"א)

דברים כי-תצא כב,א: לא-תרצה את-שור אחיך או את-שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך:

דברים כי-תצא כב,ב: ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו

ואספתו אל-תוך ביתך והנה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו:

דברים כי-תצא כב,ג: וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל-אבנת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להחזיקם:

דברים כי-תצא כב,ד: לא-תרצה את-חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו: ס

הסבר נוסף שנוסף ב-התשפ"ב לכתוב (דב' תצא כב,א) **לא-תרצה**

(דב' תצא כב,א) לא-תרצה - מקף מלמד על ענין בעל מצבים שונים, **לא-תרצה** - מקף מרמז למצבי הכרזה, לר' מאיר מקומי, לר' יהודה לכל העם באמצעות עולי רגלים. ועוד כמה מטריח עצמו בהכרזה (סוף ב"מ כח,א)

(דב' תצא כב,א) לא-תרצה - תרסא מרמז לשיעורי זמן הכרזה, לר' מאיר שיעור זמן עד שידעו שכני מקום מציאת האבידה, לר' יהודה שלוש רגלים ועוד שבעה ימים,

(דב' תצא כב,א) את-שור - מקף בורר בין בהמה שיש לאספה ובין בהמה שאין לאספה לפי המרחק, לפי המקום, לפי מעמד וגיל הרואה, לפי התנהגות הבהמה.

(דב' תצא כב,א) את-שור אחיך - קדמא ואזלא מרמז על כעין כלל על איסוף או אי איסוף אבדה בכלל ולבהמה יש איפיונים מיוחדים. התוכן מכיל פרט ראשון **שור אחיך**, ואחריו פרט שני **או את-שני נדחים** - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא ממשט הכתוב.

הסבר נוסף שנוסף ב-התשפ"ב לכתוב **(דב' תצא כב,א) את-שור אחיך** - קדמא ואזלא

(דב' תצא כב,א) את-שור אחיך - קדמא ואזלא מרמז על כעין כלל על איסוף או אי איסוף אבדה בכלל ולבהמה יש איפיונים מיוחדים. הרחבה בנושא קדמא ואזלא כרמז ללימוד כאן בכלל ופרט וכלל. אף על פי שיש דיון בתורה שבעל-פה האם אפשר ללמוד כלל ופרט רחוקים, אבל כאן הכלל והפרט נאמרים ברצף בפסוקים אחדים.

(דב' תצא כב,א) וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל-אבנת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה

ואנציקלופדיה תלמודית כך לא, [כלל ופרט; פרט וכלל] טור רפה - רפו ה]. פרט וכלל. פרט וכלל היא משלש עשרה מדות-התורה נדרשת-בה* שמנה רבי ישמעאל¹⁷². יש סוברים שאינה נמנית כמידה בפני עצמה, אלא מידה אחת היא עם כלל ופרט¹⁷³, שבשתייהן הולכים אחר הלשון האחרון¹⁷⁴. ויש סוברים שהיא נמנית כמידה בפני עצמה¹⁷⁵, שהרי הם שני הפכים, שכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ואילו בפרט וכלל הכלל מוסיף על הפרט¹⁷⁶.

... וכן בהשבת-אבדה*: **(דב' תצא כב,א) וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו, וכן תעשה לכל-אבנת אחיך**¹⁹¹, "לחמורו" ו"לשמלתו" פרט, שמשמע שאותם חייבים להשיב ולא דבר אחר, ו"לכל אבנת אחיך", כלל, נעשה כלל מוסיף על הפרט, לרבות כל אבדה שבעולם¹⁹².

(דב' תצא כב,א) לכל-אבנת אחיך אשר-תאבד ממנו - בכתוב מרומזות שתי הלכות

(הלכה א) (דב' תצא כב,א) לכל-אבנת אחיך אשר-תאבד ממנו - מרכא תביר מרכא טפחא, **(הלכה א)** חלה באופנים שונים על הפרטים שבקבוצה. צ"ע

(הלכה ב) (דב' תצא כב,א) אחיך אשר-תאבד ממנו - תביר מרכא טפחא, **(הלכה ב)** לא חלה על חלק מהפרטים שבקבוצה

[שרידי אש מסכת בבא מציעא כ"א, ב סימן לד] איתא דאבידה שאבדה "בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אף על גב דאית ביה סימן רחמנא שרייה" (רש"י: "ואפילו באת ליד המוצא לפני יאוש"). ומקור הדברים להלן בסוגיא כ"ב, ב: "ת"ש דאמר ר' יוחנן משום רבי ישמעאל בין יהוצדק מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה, מי שאבדה הימנו ומצויה אצל כל אדם יצאתה זו שאבדה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם". והנה במתניתין כ"ז, א איתא, דלכן הוציא הקרא את ה"שמלה" מכלל כל אבדת אחיך, "להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז (רש"י: "למעוטי מידי דידעינן ביה דמיאש"). וכתבו התוס' שם ב"ה מה שמלה מיוחדת: "במרוכה (בבא קמא ס"ו, א) אמרינן בגניבה ילפינן יאוש מאבידה. וא"ת ואבידה גופה מנלן? וי"ל דמהכא נפקא לן דמה שמלה מיוחדת שיש בה סימן ואין הבעלים מתיאשין אלא תובעין שיחזירוה להם בסימנין אפי' אי סימנין לאו דאוורייתא ואין מחזירין אלא בעדים, מ"מ ילפינן משמלה דדווקא דבר שיש בו סימן חייב להחזיר דע"י שיש בו סימן ימצא עדים שיאמר להם מכירים אתם שמלה שלי שהיו בה סימנין כך וכך וגם המוצא לא יוציא השמלה להראותה לכל אדם אלא למי שיתן בה סימנים אע"פ שאינו מחזירה לו בכך מ"מ דומה שהיא שלו ומראה אותה לעדים, אבל דברים שאין בהן סימן הוי שלו לפי שהבעלים נתיאשו וכו', ומיהו בירושלמי יליף מניין ליאוש מן התורה אמר רבי יוחנן אשר תאבד ממנו, מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם, יצא יאוש בעלים שאבד ממנו ומכל אדם" (וכן בתוס' בבא קמא ס"ו, א ד"ה מוצא אבידה, כתב ר"י דנפקא לן דיאוש קונה באבידה משמלה).

והנה ממשמעות דברי התוס' שבתחילה כתבו שילפינן יאוש משמלה, ואח"כ כתבו: מיהו בירושלמי יליף וכו', יוצא שאין כאן מחלוקת בין הבבלי והירושלמי, וכן העיר שם במראה הפנים בפ"י על הירושלמי ריש פ"ב דבבא מציעא. ולכאורה אינו מובן, הלא לפי דעת התוס' בבא מציעא כ"ב, ב ד"ה איסורא, ילפינן מהאי קרא אפילו בלא ידע ואפילו דלכי ידע לא מתיאש ואפילו אם יש בו סימן כיון שהיא אבודה מכל אדם, וא"כ לדבריהם איך יליף הירושלמי שיאוש מן התורה מקרא שמתיר את האבידה אפילו בלא יאוש. ובמראה הפנים התקשה בדבר.

והנראה בזה שמהות היאוש היא, שבשביל שנעקרה האבידה מדעתו היא יוצאת מתחום אדנותו ותוקף בעלותו. וזו גזירת הכתוב שאין המוצא מחוייב להשיב אבידה זו, שהתורה לא חייבה בהשבת אבידה אלא אם האבידה אינה עדיין אבידה גמורה, היינו אם עודנו מצפה שהאבידה תחזור לו ועי"כ היא עומדת עדיין בתחום אדנותו ושליטתו, אבל אם הסית דעתו ממנה ועקר את האבידה מלבו פקעה תוקף בעלותו והיא מותרת לכל אדם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) ל"ה כי במצואתו האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – מצאתי ההשפעה: אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנעין מסוים; מקף – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

וכאן אנו רואים דעת התורה בצמצום רכוש הפרטי של האדם. אין הרכוש הפרטי קנין עולמי בלתי מוגבל של בעל הרכוש. התורה הכירה בדרך כלל את זכות הרכוש הפרטי, אבל היא הגבילה זכות זו בתחומים ידועים, וזה כל זמן שרכוש זה הוא ברשותו, ואפילו אינו ברשותו אבל הוא בתחום מחשבתו. אבל משיצא הדבר מרשותו והוסח לגמרי מלבו חדלה אדנותו והוא חוזר לאדון כל הארץ והוא התירה למי שמצאו.

ואחרי פירוט שבפסוק (כב,א) (כב,ב) מוסיף הכתוב (דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחַמְרוֹ** - דרגא מונח רביע, **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ** - מונח זרקא סגול. תבנית הטעמים של (דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחַמְרוֹ** - דרגא מונח רביע, עשויה לרמז על התחכמות שלא להחזיר אבידה, תבנית הטעמים של **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ** – זרקא סגול בתפקיד כעין מוסיף ממין הענין על הענין עשויה לרמז לאופני התחכמות נוספים שלא להחזיר אבידה. ועוד שיש סימן על השמלה (מוסיף על השמלה סימן) ובכל זאת במצבים מסוימים מותר לא להחזירה ככתב [שרידי אש מסכת בבא מציעא סימן לד'] "בענין אבודה ממנו ומכל אדם ובגדרו של יאוש בעלים ובענין יאוש בטעות ויאוש ברשות" ובכבא מציעא כ"א, ב איתא דאבידה שאבדה "בוטו של ים ובשולוליתו של נהר אף על גב דאית ביה סימן רחמנא שרייה" (רש"י: "ואפילו באת ליד המוצא לפני יאוש").

ע"פ [מנחת חינוך פרשת כי תצא מצוה תקלט] [הקדמה] "שלא נעלים עין מאבידה" (מפני שאלו המוצגים הם בגדר אופני התחכמות שלא להחזיר)

(טט: בההנחה שחמור ושמלה) ... [אות א] שוים פרוטה ... והלכה כת"ק דחייב לטפל ולהחזיר ... ועיין בש"ס פ"י א"מ מבואר חילוק דינים בנטלה לפני יאוש ע"מ לגזולה או ע"מ להשיבה ואם הניחה עד אחר יאוש (אופן של התחכמות שלא להחזיר) ועיין בר"מ כאן בפ"ד ובש"ע סי' ר"ס עכ"פ פעם עובר על העשה דהשב ופעם אינו עובר אלא על הלאו דלא תוכל וכו'.

... בקטן נראה לומר דלא הוי כבא לידו כלל והוי כמונח עוד על גבי קרקע עד שהגדיל (אופן של התחכמות שלא להחזיר מיעץ לקטן לא להודיע על המציאה, ומשיגדיל מן הסתם יהיה אחרי יאוש בעלים ויוכה במציאה ולא חייב להחזירה) ... וכן בשוטה דהם בודאי אין להם יד כלל

... ואם עבד כנעני הגביה מציאה קודם יאוש ולא נתודע לבעלים עד אחר יאוש (אופן של התחכמות שלא להחזיר) אפשר דהוי כחצר ותלוי בשיטות הנ"ל המבואר בש"ך סי' רס"ח או אפשר כיון דהוא בר דעת שיך שפיר באיסורא וכו' או שומר אבידה ובאתי רק להזכיר ולעורר. ואבידה מדעת כגון השליך כיסו לרשות הרבים וכו' אין זקוק להחזיר מ"מ אסור ליטול לעצמו דאינו הפקר כך דעת הר"מ והטור חולק דהוי הפקר ועיין בש"ע ובאחרונים (אם טוען שסבר כמאן דאמר מותר ליטול, זה אופן של התחכמות שלא להחזיר):

הכלל הסוגר בכלל ופרט וכלל המתחיל ב-(כב,א)

(דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵת** – מקף בורר בין באלו נסיבות מחפשים את המאבד הישראלי ובין באלו נסיבות לא מחפשים אחרי המאבד הישראלי. (דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה** – מונח רביע מרמז ללפחות ארבעה למודים,

(דב' תצא כב,ג) **לְכָל-אֲבֵת אֶתִּיף אֲשֶׁר-תִּפְּאֵד מִמֶּנּוּ** – הכתוב מרמז לשתי תבניות טעמים ומזה לשני ענינים.

(ענין א) (דב' תצא כב,ג) **לְכָל-אֲבֵת אֶתִּיף אֲשֶׁר-תִּפְּאֵד מִמֶּנּוּ** – מרכא תביר מרכא טפקא בתפקיד קבוצת פרטים, העשויה להתרחב, והקשורים ל-(ענין א) מסוים החלוקים ביניהם או בהלכותיהם לגבי (ענין א), (ענין ב) (דב' תצא כב,ג) **אֶתִּיף אֲשֶׁר-תִּפְּאֵד מִמֶּנּוּ** – תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים ל-(ענין ב) וחלקם ממועטים מ-(ענין ב). השבת אבידה מישראל המוצא לישראל המאבד. אבל התורה מיעטה את הנכרי מהשבת אבידתו גם כאשר הגיעה האבידה לידי ישראל. ולא כל שכן שלא הגיעה לידי ישראל.

(דב' תצא כב,ג) **וּמִצְאָתָהּ** – אתנח מגביל על הענין החזרה לישראל. ולגבי נכרי (אבל לא בכל אופן הותרה אבידת גוי) תניא, ר' פנחס בן יאיר אומר: במקום שיש חילול השם, אפי' אבידתו אסור (ליטול).

ראה דברים עקב ז,ז: **וְאֶכְלֶתְּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הָיוּ אֶל-יְהוָה נִתְּנוּ לְךָ לְאֶתְחֹס עֵינֶיךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ: ס**

[ובלי בבא קמא קיג,ב] (הסברים בסוגריים ע"פ מתיבתא) אמר רב ביבי בר גידל אמר רבי שמעון שחידא: גזל כנעני אסור, אבידתו מותרת (למוצאה ואין צריך להשיבה); גזילו אסור, דאמר רב הונא: מנין לגזל הכנעני שהוא אסור? שנאמר (שם שומר תורה א): (דב' עקב ז,ז) **וְאֶכְלֶתְּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הָיוּ אֶל-יְהוָה נִתְּנוּ לְךָ**, בזמן שהן מסורים בידך (כמשמע מהנאמר אֲשֶׁר הָיוּ אֶל-יְהוָה נִתְּנוּ לְךָ)

_____ ולא בזמן שאינם מסורין בידך; אבידתו מותרת, דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת?

שנאמר (למצוות השבת אבידה): (דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵת אֶתִּיף אֲשֶׁר-תִּפְּאֵד מִמֶּנּוּ וּמִצְאָתָהּ**, לאֲתִיף אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לכנעני. ואימא (ואולי תאמר): הני מילי (אי השבת אבידת גוי) היכא דלא אתי לידיה (שלא באה לידי ישראל שמצאה), דלא מחייב לאהדרורי בתרה (לחזר אחרי הנכרי שאיבד), אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה (אבל אם באה לידיי שמא מחויב להשיבה לנכרי המאבד!) אמר רבינא: **וּמִצְאָתָהּ**, דאתאי לידיה משמע. (התורה מיעטה את הנכרי מהשבת אבידתו גם כאשר הגיעה האבידה לידי ישראל). (אבל לא בכל אופן הותרה אבידת גוי) תניא, ר' פנחס בן יאיר אומר: במקום שיש חילול השם, אפי' אבידתו אסור (ליטול)(כגון שבמקום הרוב הם ישראלים והנכרי יסבור שגנבו ממנו). אמר שמואל: טעותו (של נכרי) מותרת

(דב' עקב ז,ז) **וְאֶכְלֶתְּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים** – מקף אחד בורר בגזל הכנעני שאסור, מקף אחד בורר באבידת כנעני שמותרת, אם אין חלול ה' (דב' עקב ז,ז) **וְאֶכְלֶתְּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים** – מקף אחד בורר בגזל הכנעני שאסור, מקף אחד בורר באבידת כנעני שמותרת, אם אין חלול ה'

[ספרי דברים פיסקא רכה] (דב' תצא כב,ד) **לֹא-תִרְאֶה**, מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר (שם' מש' כג,ה) **כִּי-תִרְאֶה** מצות עשה. (דב' כי-תצא כב,ד) **חֲמוֹר אֲחִיךָ**, אין לי אלא **חֲמוֹר אֲחִיךָ** חמור שונאך מנין תלמוד לומר (שם' מש' כג,ה) **חֲמוֹר שִׂנְאֶתְךָ** מכל מקום אם כן למה נאמר אֲחִיךָ מלמד שלא דברה תורה אלא כנגד היצר או שורו נופלים, ולא עומדים. בדרך, ולא ברפת מיכן אמרו מצאה ברפת אין חייב בה ברשות הרבים חייב בה.

(דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחַמְרוֹ** - דרגא מונח רביע, [ספ"ד רכה,ד] **חֲמוֹר אֲחִיךָ**, (שם' מש' כג,ה) **חֲמוֹר שִׂנְאֶתְךָ** ... מלמד שלא דברה תורה אלא כנגד היצר

[אור החיים] ואומר (דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה**, לפי שיש באמצעות האדם שלשה דברים, הא' הרכבת הגוף, ב' חלק הרוחני שבאדם, ג' חלק התורה המאורסת לכל אחד מישראל:

כנגד הרכבת הגוף אמר (דב' תצא כב,ג) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחַמְרוֹ**, כנגד חלק הרוחני אמר **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ**, כי בחינה זו תקרא שמלה כאומרם במסכת [שבת קנב:] משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו, וכנגד חלק התורה אמר **וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵת אֶתִּיף**, וקראה הכתוב אבדה כמו שרמז רבי שמעון בר יוחאי [קידושין ב:] משל למי שנאבדה לו אבדה מי מחזור על מי וכו', כי חלק העולה לאיש זה הנה הוא אבד מהעולם, כיון שאין זולתו יכול להשיגו, כאמור בדברי המקובלים, ובאמצעות השבתו בתשובה הנה הוא מוצא אותה: סיכום: תשובה לתיקון הלקויים שגרם היצר בגוף, ברוח, בלימוד התורה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מלדני (ט"ו) כי במצוה האמנותי - תהלים ק"ט, ט"ט; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול; תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמממעים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקף - כד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביעי - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.13 דברים תצא כאי (התשפ"ג)

דברים כי-תצא כב,ז,ז: פ [ו] כי יקרא קן-צפור ו לפניך
בדריך בכל-עין או על-הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על-האפרחים או על-הביצים
לא-תקח האם על-הבנים:

[ז] שלח תשלח את-האם ואת-הבנים תקח-לך למען ייטב לך והארכת ימים: ס

[תו"א] קן-צפור [ב"מ קב,א], ראה [חולין קלח - קמב]

נושאים בעיונים הבאים:

[דב' תצא כב,ו] כי יקרא קן-צפור ו לפניך - מונח מונח מונח פסק פזר, כעין ארבעה טעמי פזר.

[דב' תצא כב,ו] בדריך בכל-עין או על-הארץ - אזלא-גרש מונח פסק (= מונח לגרמיה) מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, ובגלל רבוי המונח עשוי ללמד יוצאים מן הכלל אחדים

[דב' תצא כב,ו] כי יקרא קן-צפור ו לפניך - מונח מונח מונח פסק פזר, כעין ארבעה טעמי פזר, בתפקיד טעם פזר תנהו לעניין אחר, כל אחד מרמז לקחת רעיון מהכתוב כאן ולהעבירו לנושא אחר בתורה ובתורה שבעל-פה. אפשר שטעמי מונח מרמזים לעוד רבוי בתפקיד טעם פזר.

[בבלי חולין קמא,א] [מתני' פ"ב,מ"ד] הנוטל אם על הבנים, ר' יהודה אומר: לוקה ואינו משלח, וחכמים אומרים: משלח ואינו לוקה, זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה - אין לוקין עליה.

[למוד א] הרמז לנאמר ב-[מתני' חולין פ"ב,מ"ד] זה הכלל (לכל התורה כולה): כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה - אין לוקין עליה. והמשך הגמרא מלמד מצבים שונים לשימוש בכלל זה. וכמוסר כל זמן שאפשר צריך לתקן.

[למוד ב] כהסבר הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף לימוד על אחריות למקדשים משילוח הקן בציפור שהקדיש (א) למזבח (ב) לבדק הבית ומרדה ונמלטה או נגולה או מתה, לשאר הקדשים למזבח או לבדק הבית. לגבי מזבח נשארם בקדושתם לגבי בדק הבית פוקעת קדושתם כמו הצפור שהוקדשה ופקעה קדושתה ואפשר לקיים בה מצוות שילוח הקן. כנלמד ב-[בבלי חולין קלח,ב] בחולין אבל לא במקדשים. אמאי לא? דאמר קרא: [דב'תצא כב,ז] שלח תשלח את-האם - במי שאתה מצווה לשלחו, יצא זה - שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. ...

[למוד ג] כהסבר הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף על [בבלי חולין קמא,ב], שלחה, ואהדר לה רבא פרסתי (כעין גדר) ותפסה; - רבא רצה רק להחזיק בשיירי מצווה של גדול האדמורי"ם - הקב"ה, בחפץ שנעשה בו מצווה לה'. ומכאן לימוד לחיוב כל שיירי מצווה.

[למוד ד] [רש"י] אם מצווה קלה שאין בה חסרון כים אמרה תורה [דב' תצא כב,ז] למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו למתן שכרן של מצוות חמורות

[תורת משה - אלשיך הקדוש - דב' דף רמז] ואם עסק המצווה אינו לעוף כנף (ט: שהוא מן ההפקר) כי אם עם אנוש כערכי כל שכן שאין קץ לשכרי.

ועל דרך זה אמרו רבותינו ז"ל [חולין קמב,א] שגלה הקב"ה אריכות ימים בע"ה במצווה חמורה ובמצווה קלה, כבד את אביך ושלוה הקן, ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויאריך ימים.

טט לפניך - פזר תנהו לעניין אחר כגון ראה לפניך - כלומר ראה מן שכר המצווה הקלה ביותר, בדבר מן ההפקר שאין לך בה חסרון כים, שאין בה צורך במחשבה רבה, דיבור ורק מעשה קל כלאחר יד, אל שכר המצוות החמורות הימנה שבהן יש השקעת מחשבה דיבור ומעשה של זמן וחסרון כים. שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

כל מרחב המצוות מן הקלה אל החמורה, שכר בסיסי ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויאריך ימים. ובנוסף יש לכל מצווה שכר המיוחד לה.

(מר-חשון התש"פ, פנחס מנחם טייטלבוים הי"ו) המשנה הנ"ל נמצאת גם ב-[משנה מכות פ"ג,מ"ד] [*] הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה: וממסכת מכות לומדים מהפסוק רעיונות למקומות אחרים בתורה ובתורה שבעל-פה.

(מר-חשון התש"פ, פנחס מנחם טייטלבוים הי"ו) [למוד א] [דב' תצא כב,ו] כי יקרא קן-צפור ו לפניך - מלמד הבחנה בין הורג בשגגה כאשר הנהרג היה במקום, ובין אחד שזימן עצמו משיצאה האבן וכד' שאין זה הורג בשגגה, קרוב לאונס ואינו גולה.

[במ' מסעי להיא] והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהינה לכם וגם שמהרצח מפה-נפש בשגגה: [רש"י] [במ' מסעי להיא] והקרייתם - אין הקרייה אלא לשון תזמנת וכן הוא אומר [בר' וישב כז,ט] כי הקרה ה' אליה ללמי:

הורג בשגגה כאשר הנהרג היה במקום, למעט מצב [דב' תצא כב,ו] כי יקרא - כי הזדמן קן [כפ' [רש"י] [במ' מסעי להיא] והקרייתם וכנאמר ב- [בר' וישב כז,ט] כי הקרה ומה למוד אל אחד שזימן עצמו משיצאה האבן או הגרזן מיד הזורק. כלומר האבן נזדמנה, הגרזן הזדמן, לימוד אל [בבלי מכות ח,א] [משנה מכות ב,ב]. הזורק אבן לרה"ר והרג - ה"ז גולה. ר"א בן יעקב אומר: אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה - ה"ז פטור.

[למוד ב] [דב' תצא כב,ו] כי יקרא קן-צפור ו לפניך - מלמד שאם הקן הזדמן בחצירו, יפקירו חצירו ויתחייב בשילוח הקן. מכאן לימוד של הפקר לכל התורה. (כולל נתיבות צבי יצחק אלחנן דבוש, חייזי כהן: הפקרה לפני הטלת ביצים או לפני הגעת אפרוחים לחצר) [למוד ג] [דב' תצא כב,ו] כי יקרא קן-צפור ו לפניך - מלמד שאין לנו ידיעה במידות הקב"ה.

[בבלי ברכות לג,ב] [משנה ברכות פ"ה,מ"ג]. האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך, מודים מודים - משתקין אותו. גמרא. בשלמא מודים מודים משתקין אותו - משום דמיחזי כשתי רשויות, ועל טוב יזכר שמך - נמי משמע על הטובה ולא על הרעה, ותנן: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. אלא, על קן צפור יגיעו רחמיך מאי טעמא? - פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא; חד אמר: מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית (ט: רחמים על צפור ולא על מעשי בראשית אחרים), וחד אמר: מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים (ט: התנהגות העולם במידות המיוחדות לה), ואינן אלא גזרות.

וגם המידות הן רק המשלה ואין לנו ידיעה על הקב"ה כנאמר במאמר [פתח אליהו" תיקוני זוהר הקדמה דף יז עמוד ב] ... אתה חכים ולא בחכמה ידיעה אתה הוא מבין ולא מבינא ידיעה לית לך אתר ידיעה אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא ולאחזאה לון איך

